

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΚΙΝΗΣΗΣ & ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΖΩΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«Οργάνωση και Διαχείριση Αθλητικών Δραστηριοτήτων για άτομα με αναπηρίες(Α. με .Α.)»

ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΑΝΤΙΛΗΨΕΩΝ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΔΙΕΥΘΥΝΤΩΝ ΚΑΙ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΩΣ
ΠΡΟΣ ΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΣΤΟ
ΜΑΘΗΜΑ ΤΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ.
ΕΜΠΟΔΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ.

Της Κυρκίρη Νικολέττας

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία που υποβάλλεται στην Τριμελή Εξεταστική Επιτροπή για τη μερική εκπλήρωση των υποχρεώσεων απόκτησης του μεταπτυχιακού τίτλου του Μεταπτυχιακού Προγράμματος «Οργάνωση και Διαχείριση Αθλητικών Δραστηριοτήτων για Άτομα με Αναπηρίες (Α.με.Α.)» του Τμήματος Οργάνωσης και Διαχείρισης Αθλητισμού της Σχολής Επιστημών Ανθρώπινης Κίνησης και Ποιότητας Ζωής του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου.

Σπάρτη, 2023

- Εγκεκριμένο από την Τριμελή Εξεταστική Επιτροπή:
- i. Επιβλέπων: Στρίγκας Αθανάσιος, Καθηγητής ΤΟΔΑ
 - ii. Μέλος: Καπρίνης Στυλιανός, Μέλος Ε.Ε.Π.
 - iii. Μέλος: Παπαλουκάς Μάριος – Δανιήλ, Καθηγητής

Copyright © Κυρκίρη Νικολέττα, 2023

Με επιφύλαξη κάθε δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον/τη συγγραφέα. Οι απόψεις και τα συμπεράσματα που περιέχονται σε αυτό το έγγραφο εκφράζουν τον/τη συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Τμήματος Οργάνωσης και Διαχείρισης Αθλητισμού της Σχολής Επιστημών Ανθρώπινης Κίνησης και Ποιότητας Ζωής του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου.

ΑΦΙΕΡΩΣΗ

*Η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή
αφιερώνεται στα παιδιά με αναπηρία.*

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

Μέσα στις επόμενες γραμμές θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον καθηγητή κ. Στρίγκα Αθανάσιο ως επιβλέπων της παρούσας εργασίας, γιατί στάθηκε αρωγός καθ' όλη τη διάρκεια των μεταπτυχιακών σπουδών μου, σεβόμενος τις όποιες αδυναμίες και δυσκολίες αντιμετώπισα μέχρι να φέρω εις πέρας τη διπλωματική μου διατριβή. Τον ευχαριστώ καθώς πέρα από τη στήριξη που μου παρείχε ανελλιπώς ως καθηγητής, ήταν δίπλα μου και ως άνθρωπος, δίνοντάς μου δύναμη να συνεχίσω. Επίσης τον καθηγητή κ. Καπρίνη Στυλιανό καθώς και τον καθηγητή κ. Παπαλουκά Μάριο - Δανιήλ ως μέλη της εξεταστικής επιτροπής, καθώς και όλο το καθηγητικό σώμα του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Οργάνωση και Διαχείριση Αθλητισμού για άτομα με αναπηρίες (Α.με.Α) του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου για την κατάρτιση στο συγκεκριμένο τομέα και τις γνώσεις με τις οποίες με εφοδίασε. Τέλος, όλους τους φίλους μου που μοιράστηκαν τις όποιες ανησυχίες μου, αλλά και στιγμές χαράς και τους γονείς μου για τη συμπαράσταση ηθική και υλική. Είμαι ευγνώμων για όσα έχουν προσφέρει σε 'μένα σε βάθος χρόνων, για τις θυσίες, αλλά και την πίστη τους στο πρόσωπό μου.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Νικολέττα Θ. Κυρκίρη: Διερεύνηση αντιλήψεων σχολικών διευθυντών και εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης ως προς τη συμμετοχή των μαθητών με αναπηρία στο μάθημα της Φυσικής Αγωγής. Εμπόδια και Προκλήσεις. (Με την επίβλεψη του κ. Αθανάσιου Στρίγκα, Καθηγητή ΤΟΔΑ).

Σκοπό της παρούσας εργασίας αποτέλεσε η διερεύνηση των αντιλήψεων των σχολικών διευθυντών και εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης ως προς τη συμμετοχή των μαθητών με αναπηρία στο μάθημα φυσικής αγωγής, τα εμπόδια συμμετοχής και τις προκλήσεις που αναδύονται. Στο πλαίσιο του εμπειρικού μέρους, έγινε ποιοτική έρευνα μέσω συνέντευξης και οι συμμετέχοντες ήταν 10 άτομα: 2 σχολικοί διευθυντές και 8 εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Από την ανάλυση διαπιστώθηκε πως τα οφέλη είναι πολύ σημαντικά: σωματικά, ψυχοσυναισθηματικά, νοητικά, κοινωνικά. Η φυσική αγωγή μπορεί να παρέχει στους μαθητές ένα πλαίσιο στο οποίο προωθείται η αυτοαποτελεσματικότητα και η συμμετοχή. Επίσης, διαπιστώθηκε πως είναι ενθαρρυντικά τα επίπεδα συμμετοχής. Η δομή του μαθήματος φυσικής αγωγής κρίθηκε σημαντική για τη συμμετοχή των μαθητών. Οι συμμετέχοντες χαρακτήρισαν θετικές τις εμπειρίες των παιδιών από τη συμμετοχή τους στο μάθημα της φυσικής αγωγής. Έμφαση έδωσαν στη σημασία της εξειδίκευσης των εκπαιδευτικών πάνω στην εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς. Οι συμμετέχοντες θεώρησαν πως η ειδίκευση και η επιμόρφωση των γυμναστών στην ειδική αγωγή είναι σημαντική για την αποτελεσματικότητα του μαθήματος της φυσικής αγωγής. Ωστόσο, δεν είναι πάντα επαρκής. Ακόμη, φάνηκε πως η στάση των εκπαιδευτικών φυσικής αγωγής απέναντι στην ένταξη των μαθητών με αναπηρία στις κανονικές τάξεις σχετίζεται με τις στάσεις, τις γνώσεις, καθώς και την εμπειρία κάθε εκπαιδευτικού. Οι συμμετέχοντες θεωρούν πως είναι εφαρμόσιμη η ένταξη των μαθητών με αναπηρία σε κανονικά εκπαιδευτικά περιβάλλοντα διδασκαλίας φυσικής αγωγής, αλλά υπό προϋποθέσεις. Τα βασικότερα εμπόδια ως προς τη συμμετοχή των μαθητών με αναπηρία στο μάθημα φυσικής αγωγής είναι οι υποδομές, το εξειδικευμένο προσωπικό, τα οικονομικά, οι προκαταλήψεις και η σχολική κουλτούρα. Ως προς τις σημαντικότερες προκλήσεις, οι συμμετέχοντες ανέφεραν το κίνητρο για συμμετοχή, την προσαρμογή και την εξατομίκευση στη διδασκαλία. Τέλος, οι συμμετέχοντες ανέφεραν ποικίλες στρατηγικές διδασκαλίας που θα μπορούσαν να ενισχύσουν τη

συμμετοχή των μαθητών με αναπηρίες στο μάθημα της φυσικής αγωγής. Η υιοθέτηση της συνεργατικής μάθησης και η διδασκαλία από ομοτίμους θεωρήθηκαν σημαντικές.

Λέξεις κλειδιά: μάθημα φυσικής αγωγής, αναπηρία, οφέλη, συμμετοχή, ειδίκευση και επιμόρφωση, ένταξη, εμπόδια και προκλήσεις, στρατηγικές διδασκαλίας

ABSTRACT

Nikoletta Th. Kirkiri: Investigation of perceptions of school leaders and primary education teachers regarding the participation of students with disabilities in physical education lessons. Obstacles and Challenges (Under the supervision of Mr. Athanasios Strigas, Professor of TODA).

The purpose of this thesis was to explore the perceptions of school leaders and primary school teachers regarding the participation of students with disabilities in physical education lesson, the barriers to participation and the challenges that arise. Regarding the empirical part, qualitative research was conducted through an interview, and the participants were 10 people: 2 school principals and 8 primary school teachers. The analysis found that the benefits are very significant: physical, mental-emotional, social. Physical education can provide students with a framework in which self-efficacy and participation are promoted. It was also found that the levels of participation are encouraging. The structure of the physical education lesson was considered important for the participation of students. The participants described the children's experiences of participating in physical education lessons as positive. They emphasized the importance of teacher specialization in inclusive education. The participants considered that the specialization and training of gymnasts in special education is important for the effectiveness of physical education lesson. However, it is not always sufficient. Furthermore, it seemed that the attitude of physical education teachers towards the inclusion of students with disabilities in regular classes is related to the attitudes, knowledge, as well as the experience of each teacher. Participants consider that it is applicable to integrate students with disabilities into normal educational settings of physical education teaching, but under certain conditions. The main obstacles to the participation of students with disabilities in physical education lesson are infrastructure, qualified staff, finances, prejudices and school culture. On the most important challenges, participants mentioned the motivation to participate, adapt and personalise in teaching. Finally, participants mentioned a variety of teaching strategies that could enhance the participation of students with disabilities in physical education lesson. The adoption of collaborative learning and peer teaching were considered important.

Keywords: physical education lesson, disability, benefits, participation, specialisation and training, inclusion, obstacles and challenges, teaching strategies

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΦΙΕΡΩΣΗ	iii
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	iv
ABSTRACT	vi
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	vii
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ.....	ix
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ	x
ΚΕΦΑΛΑΙΟ I.....	1
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
1.1 Θεωρητική βάση του υπό διερεύνηση θέματος της εργασίας	1
1.2 Προσδιορισμός και οριοθέτηση του προβλήματος	4
1.3 Σκοπός της έρευνας	4
1.4 Ερευνητικά ερωτήματα	5
1.5 Οριοθετήσεις – Περιορισμοί.....	5
1.6 Ορισμοί όρων	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ II	9
ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ	9
2.1 Σκοπός ανασκόπησης	9
2.2 Οφέλη από τη συμμετοχή στο μάθημα της φυσικής αγωγής.....	9
2.3 Συμμετοχή: εμπόδια και προκλήσεις	10
2.4 Στρατηγικές	13
2.5 Ανακεφαλαίωση ανασκόπησης.....	16
ΚΕΦΑΛΑΙΟ III.....	18
ΜΕΘΟΔΟΣ.....	18
3.1 Μέθοδος έρευνας	18
3.2 Δείγμα και τεχνική δειγματοληψίας	20
3.3 Μέσο συλλογής δεδομένων	23
3.4 Διαδικασία συλλογής δεδομένων	25
3.5 Τρόπος ανάλυσης δεδομένων.....	26
ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV	27
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	27
4.1 Προφίλ συμμετεχόντων	27

4.2	Αντιστοίχιση ερευνητικών ερωτημάτων με ερωτήσεις της συνέντευξης.....	28
4.3	Θέματα και κωδικοποίηση	28
4.3.1	Τα οφέλη που μπορεί να προσφέρει το μάθημα φυσικής αγωγής για τα παιδιά με αναπηρία.....	30
4.3.2	Ο βαθμός συμμετοχής των μαθητών με αναπηρία στο μάθημα φυσικής αγωγής	31
4.3.3	Οι εμπειρίες των παιδιών από τη συμμετοχή τους στο μάθημα της φυσικής αγωγής	33
4.3.4	Το επίπεδο ειδίκευσης και επιμόρφωσης των γυμναστών στην ειδική αγωγή	35
4.3.5	Η ένταξη των μαθητών με αναπηρία σε κανονικά εκπαιδευτικά περιβάλλοντα διδασκαλίας φυσικής αγωγής.....	36
4.3.6	Τα βασικότερα εμπόδια και οι προκλήσεις ως προς τη συμμετοχή των μαθητών με αναπηρία στο μάθημα φυσικής αγωγής σήμερα	38
4.3.7	Στρατηγικές διδασκαλίας που μπορούν να ενισχύσουν τη συμμετοχή των μαθητών με αναπηρίες στο μάθημα της φυσικής αγωγής	39
	ΚΕΦΑΛΑΙΟ V	42
	ΣΥΖΗΤΗΣΗ	42
	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	46
	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α: ΟΔΗΓΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ	53
	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β: ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ	57

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1. Δημογραφικά στοιχεία συμμετεχόντων.....σελ 27
Πίνακας 2. Θέματα και κωδικοποιήσεις.....σελ 28

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

AAIDD: American Association on Intellectual and Developmental Disabilities,
CAIPE-R: Children's Attitudes Towards Integrated Physical Education - Revised
ICF: International Classification of Functioning, Disability, and Health
UNICEF: United Nations International Children's Emergency Fund
WHO: World Health Organization

ΑμεΑ: Άτομα με Αναπηρία

ΔΕΠ-Υ: Διάσπαση Ελλειμματικής Προσοχής / Υπερκινητικότητα

Π.Ο.Υ.: Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας

ΦΑ: Φυσική Αγωγή

ΦΕΚ: Φύλλο Εφημερίδος Κυβερνήσεως

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Θεωρητική βάση του υπό διερεύνηση θέματος της εργασίας

Η θεωρητική βάση του εξεταζόμενου θέματος αφορά την έννοια της αναπηρίας, την έννοια της ένταξης και την έννοια της συμμετοχής.

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας, άτομα με αναπηρία θεωρούνται «όλα τα άτομα που εμφανίζουν σοβαρή μειονεξία που προκύπτει από φυσική ή διανοητική βλάβη». Στο άρθρο 1, της Σύμβασης του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών ορίζεται, στο πλαίσιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ότι η ομάδα των ατόμων με αναπηρία περιλαμβάνει «άτομα με μακροχρόνιες σωματικές, ψυχικές, νοητικές ή αισθητηριακές αναπηρίες, οι οποίες, σε συνδυασμό με διάφορα εμπόδια, μπορεί να δυσχεραίνουν την πλήρη και αποτελεσματική συμμετοχή τους στην κοινωνία σε ισότιμη βάση με τα άλλα άτομα» (Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2010:1). Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία προετοιμαζόταν από το 2001, υπογράφηκε όμως από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών στις 13 Δεκεμβρίου του 2006 με την Απόφαση A/RES/61/106 και επικυρώθηκε-υπογράφηκε στη Νέα Υόρκη στις 30 Μαρτίου του 2007 από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή εκ μέρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών, 2007). Είναι η πρώτη σύμβαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων, που έχει δεσμευτικό χαρακτήρα από νομικής απόψεως, και απευθύνεται αποκλειστικά στα άτομα με αναπηρία.

Η προσέγγιση της αναπηρίας μέσα από το κοινωνικό μοντέλο ορίζει πως η κοινωνία είναι αυτή που απενεργοποιεί τα άτομα με αναπηρίες, και ως εκ τούτου κάθε λύση πρέπει να εστιάζει στην κοινωνική αλλαγή και όχι στην ατομική προσαρμογή και αποκατάσταση (Barnes, Mercer & Shakespeare, 2010). Με βάση το κοινωνικό μοντέλο, η αναπηρία προκύπτει από την αλληλεπίδραση των ατόμων με μια κατάσταση υγείας, με προσωπικούς και με περιβαλλοντικούς παράγοντες, όπως των αρνητικών στάσεων, των απρόσιτων υποδομών και της περιορισμένης κοινωνικής υποστήριξης. Το κοινωνικό μοντέλο της αναπηρίας αμφισβητεί τις κοινωνικές διακρίσεις και τις κανονιστικές παραδοχές σχετικά με την αναπηρία. Η επιρροή του κοινωνικού μοντέλου της αναπηρίας είναι εμφανής στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, όπου επισημαίνει πως ο βαθμός στον οποίο οι αναπηρίες

εκδηλώνονται εξαρτάται από το επίπεδο των εμποδίων που συναντώνται στην κοινωνία (United Nations, 2006).

Σύμφωνα με την UNICEF (2021), περίπου 93 εκατομμύρια παιδιά σε όλο τον κόσμο ζουν με αναπηρίες. Όπως όλα τα παιδιά, τα παιδιά με αναπηρίες χρειάζονται ποιοτική εκπαίδευση για να αναπτύξουν τις δεξιότητές τους και να αξιοποιήσουν πλήρως τις δυνατότητές τους. Ωστόσο, συχνά δεν έχουν πρόσβαση στην εκπαίδευση καθώς αντιμετωπίζουν επίμονα εμπόδια που απορρέουν από τις διακρίσεις, το στίγμα και την αποτυχία στη λήψη των αποφάσεων για μια εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς. Η ενταξιακή εκπαίδευση των μαθητών με αναπηρίες σε πλαίσια γενικής εκπαίδευσης αποτελεί μείζον θέμα στην εκπαιδευτική πραγματικότητα (Amor et al., 2019). Η εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς σημαίνει όλα τα παιδιά να είναι στις ίδιες αίθουσες διδασκαλίας, στα ίδια σχολεία. Σημαίνει πραγματικές ευκαιρίες μάθησης για ομάδες που παραδοσιακά αποκλείονται – όχι μόνο για παιδιά με αναπηρίες, αλλά και για παιδιά μειονοτικών πληθυσμών. Τα εκπαιδευτικά συστήματα χωρίς αποκλεισμούς εκτιμούν τις μοναδικές συνεισφορές που φέρνουν οι μαθητές όλων των υποβάθρων στην τάξη και επιτρέπουν σε διάφορες ομάδες να αναπτυχθούν δίπλα-δίπλα, προς όφελος όλων των παιδιών (UNICEF, 2021).

Όπως αναφέρει η Siamanda (2016), η εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς είναι μία από τις μεγαλύτερες προκλήσεις των εκπαιδευτικών συστημάτων για την αντιμετώπιση των κοινωνικών και εκπαιδευτικών ανισοτήτων, καθώς και για τη μεγιστοποίηση της ενεργού συμμετοχής και πρόσβασης όλων των μαθητών στην εκπαιδευτική και μαθησιακή διαδικασία. Η εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς αφορά όλους: κυβερνητικές πολιτικές, τοπικούς φορείς, εκπαιδευτικά ιδρύματα, εκπαιδευτικούς, γονείς, κοινότητα. Στόχος της συμπερίληψης είναι η μεταμόρφωση του ίδιου του σχολείου ώστε να μπορεί να καλύψει τις ανάγκες όλων των μαθητών, προωθώντας τη δημιουργία ενός δημοκρατικού σχολείου (Ζωνίου – Σιδέρη, 2004).

Η συμμετοχή μπορεί να θεωρηθεί ως έκφραση ένταξης (Maxwell, Alves, & Granlund, 2012) και αποτελεί προϋπόθεση για την ενίσχυση της αυτοαποτελεσματικότητας (Bandura, 1997). Ωστόσο, η συμμετοχή του ατόμου σε ένα πλαίσιο δεν εγγυάται ότι το άτομο αντιλαμβάνεται ότι «εμπλέκεται» (Imms et al., 2016). Μια κρίσιμη λοιπόν πτυχή της συμμετοχής είναι το κατά πόσον η συμμετοχή σε ένα πλαίσιο θεωρείται ουσιαστική (King, 2013).

Η συμμετοχή αφορά δραστηριότητες στους τομείς της κοινωνικής λειτουργίας, της οικογένειας, των οικονομικών, της εργασίας, της εκπαίδευσης κτλ. Η συμμετοχή

απαιτεί ένα κοινωνικό πλαίσιο, το οποίο περιλαμβάνει όχι μόνο έναν περιβαλλοντικό παράγοντα, αλλά κυρίως τη συμμετοχή άλλων ατόμων. Επίσης, η συμμετοχή θα πρέπει να περιλαμβάνει συνδυασμό πολλαπλών δραστηριοτήτων. Αυτές οι δραστηριότητες πρέπει να σχετίζονται με έναν ρόλο. Η εκτέλεση κοινωνικών ρόλων είναι ένας σημαντικός παράγοντας για τη διάκριση της συμμετοχής από τις δραστηριότητες. Οι δραστηριότητες είναι καθήκοντα που εκτελούνται από άτομα. Οι δραστηριότητες επικεντρώνονται στη λειτουργική απόδοση ενός ατόμου που μπορεί να γίνουν μόνες τους, ενώ η συμμετοχή είναι ο κοινωνικός ρόλος της απόδοσης ως μέλους της κοινωνίας με ή για άλλους. Οι δραστηριότητες τείνουν να είναι απλές και διακριτές, ενώ η συμμετοχή τείνει να είναι πιο περίπλοκη και να περιλαμβάνει γενικά πολλές δραστηριότητες. Για παράδειγμα, η επίσκεψη φίλων περιέχει πολλαπλές δραστηριότητες (μεταφορά, επικοινωνία) και σχετίζεται με ένα ρόλο (να είσαι φίλος) και ως εκ τούτου θεωρείται συμμετοχή (Eyssen et al., 2011).

Η συμμετοχή σε μια ποικιλία δραστηριοτήτων και εμπειριών σε όλους τους τομείς της ζωής είναι κεντρικής σημασίας για τη ζωή όλων των ανθρώπων, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με αναπηρία. Η συμμετοχή έχει συνδεθεί με τη θετική υγεία και την ευεξία (Law, 2002), και η ενίσχυση της συμμετοχής καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής αποτελεί βασικό σημείο εστίασης της έρευνας και της πρακτικής στον τομέα της αναπηρίας (Hewitt, Heller, & Butterworth, 2015). Η Αμερικανική Ένωση για τις Διανοητικές και Αναπτυξιακές Αναπηρίες (American Association on Intellectual and Developmental Disabilities, AAIDD) συμπεριέλαβε τη συμμετοχή ως έναν από τους πέντε τομείς που επηρεάζουν την ανθρώπινη λειτουργία στην 11η έκδοση του εγχειριδίου Νοητική Αναπηρία: Ορισμός, Ταξινόμηση και Συστήματα Υποστήριξης (Schalock et al., 2010). Η συμπερίληψη της συμμετοχής και της περιγραφής των βασικών τομέων στους οποίους συμμετέχουν οι άνθρωποι (π.χ. αναψυχή, διαβίωση στο σπίτι, κοινωνικοί ρόλοι, εκπαίδευση κ.ά.) στο εγχειρίδιο τονίζει την ανάγκη συστηματικής εξέτασης των παραγόντων που σχετίζονται με την ενίσχυση της συμμετοχής (Schalock et al., 2010) και βασίζεται στην εισαγωγή της συμμετοχής στις αρχές της δεκαετίας του 2000 στη Διεθνή Ταξινόμηση της Λειτουργίας, της Αναπηρίας και της Υγείας (International Classification of Functioning, Disability, and Health, ICF) του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (Π.Ο.Υ.) (Dean et al., 2016).

1.2 Προσδιορισμός και οριοθέτηση του προβλήματος

Σύμφωνα με τους ερευνητές, το μάθημα της φυσικής αγωγής μπορεί να βοηθήσει τους μαθητές με αναπηρίες να αποκτήσουν κοινωνικές και άλλες δεξιότητες. Η φυσική αγωγή μπορεί να παρέχει στους μαθητές ένα πλαίσιο στο οποίο προωθείται η αυτοαποτελεσματικότητα και η συμμετοχή, οδηγώντας σε βελτιωμένες κοινωνικές και ακαδημαϊκές επιδόσεις (Jordan, Glenn & McGhie-Richmond, 2010). Σύμφωνα με έρευνες, οι μαθητές με αναπηρίες μπορούν μέσα από το μάθημα της φυσικής αγωγής να βιώσουν την αίσθηση του ανήκειν και να λάβουν σημαντικά οφέλη, όπως θετική αλληλεπίδραση μεταξύ συνομηλίκων και κοινωνική ενθάρρυνση (Butler & Hodge, 2004; Goodwin & Watkinson, 2000; Seymour, Reid, & Bloom, 2009).

Ωστόσο, οι εκπαιδευτικοί φυσικής αγωγής αναφέρουν διάφορα εμπόδια συμμετοχής των μαθητών με αναπηρία στη φυσική αγωγή, με την ένταξη να αποτελεί μια σημαντική πρόκληση για τα εκπαιδευτικά περιβάλλοντα (Papadopoulou, Kokaridas, Papanikolaou, & Patsiaouras, 2004; Qi & Ha, 2012). Η συμμετοχή των μαθητών με αναπηρίες στο μάθημα της φυσικής αγωγής εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό από τη συμπεριφορά και τις πεποιθήσεις των εκπαιδευτικών φυσικής αγωγής (Jordan et al., 2010; Qi & Ha, 2012). Συνεπώς, η διερεύνηση του παρόντος θέματος κρίνεται σημαντική.

1.3 Σκοπός της έρευνας

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να μελετήσει τις αντιλήψεις σχολικών διευθυντών και εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης ως προς τη συμμετοχή των μαθητών με αναπηρία στο μάθημα φυσικής αγωγής, τα εμπόδια συμμετοχής και τις προκλήσεις που αναδύονται.

Πιο ειδικά, στόχοι της παρούσας έρευνας είναι να αποτυπωθούν αρχικά οι αντιλήψεις τους αναφορικά με τον βαθμό συμμετοχής των μαθητών με αναπηρία στο μάθημα φυσικής αγωγής, τα οφέλη από τη συμμετοχή και τις εμπειρίες των παιδιών από τη συμμετοχή τους στο μάθημα της φυσικής αγωγής. Ακόμη, θα εξεταστεί αν λαμβάνουν οι γυμναστές ειδίκευση και επιμόρφωση στην ειδική αγωγή, αν είναι εφαρμόσιμη η ένταξη των μαθητών με αναπηρία σε κανονικά εκπαιδευτικά περιβάλλοντα διδασκαλίας φυσικής αγωγής, ποια είναι τα βασικότερα εμπόδια και οι προκλήσεις ως προς τη συμμετοχή των μαθητών με αναπηρία στο μάθημα φυσικής αγωγής σήμερα και ποιες στρατηγικές διδασκαλίας μπορούν να ενισχύσουν τη συμμετοχή των μαθητών με αναπηρίες στο μάθημα της φυσικής αγωγής.

1.4 Ερευνητικά ερωτήματα

Τα ερευνητικά ερωτήματα που καλείται να απαντήσει η παρούσα έρευνα είναι τα εξής:

- 1) Ποια οφέλη μπορεί να προσφέρει το μάθημα φυσικής αγωγής για τα παιδιά με αναπηρία;
- 2) Ποιος είναι ο βαθμός συμμετοχής των μαθητών με αναπηρία στο μάθημα φυσικής αγωγής;
- 3) Ποιες είναι οι εμπειρίες των παιδιών από τη συμμετοχή τους στο μάθημα της φυσικής αγωγής;
- 4) Λαμβάνουν οι γυμναστές ειδικευση και επιμόρφωση στην ειδική αγωγή;
- 5) Είναι εφαρμόσιμη η ένταξη των μαθητών με αναπηρία σε κανονικά εκπαιδευτικά περιβάλλοντα διδασκαλίας φυσικής αγωγής;
- 6) Ποια είναι τα βασικότερα εμπόδια και οι προκλήσεις ως προς τη συμμετοχή των μαθητών με αναπηρία στο μάθημα φυσικής αγωγής σήμερα;
- 7) Ποιες στρατηγικές διδασκαλίας μπορούν να ενισχύσουν τη συμμετοχή των μαθητών με αναπηρίες στο μάθημα της φυσικής αγωγής;

1.5 Οριοθετήσεις – Περιορισμοί

Σε ότι αφορά το θεωρητικό μέρος της εργασίας, δεν εντοπίστηκαν περιορισμοί στη διαδικασία ανάπτυξης του. Αναζητήθηκαν δευτερογενή δεδομένα τόσο από την ελληνική όσο και από την ξένη βιβλιογραφία, αλλά και από το διαδίκτυο, από έγκριτες ιστοσελίδες, αναφορικά με το εξεταζόμενο θέμα, τα οποία κρίθηκαν επαρκή και ουσιαστικά ως προς το περιεχόμενο τους. Η βάση δεδομένων που αξιοποιήθηκε για την αναζήτηση των σχετικών άρθρων ήταν η Google Scholar.

Ωστόσο, ο βασικός περιορισμός της παρούσας έρευνας αφορά τη διενέργεια του εμπειρικού μέρους, όπου έγινε συλλογή πρωτογενών δεδομένων μέσω της ποιοτικής μεθόδου έρευνας, με εργαλείο τη συνέντευξη. Οι συμμετέχοντες της έρευνας ήταν δέκα σχολικοί διευθυντές και εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και η επιλογή τους έγινε με δειγματοληψία ευκολίας από την ερευνήτρια, μέσα από την επαφή της με δημοτικά σχολεία της χώρας. Αυτή η τεχνική δειγματοληψίας σημαίνει πως οι περιπτώσεις επιλέγονται στην τύχη, είτε επειδή είναι εύκολα διαθέσιμες, είτε πιο βολικές και υπάρχει επιρρέπεια σε μεροληψία. Τα αποτελέσματα είναι ενδεικτικά και δε μπορούν να γενικευθούν. Επίσης, περιορισμό της έρευνας αποτέλεσε ότι κάποιες

από τις απαντήσεις των συμμετεχόντων ήταν συνοπτικές, ενώ στόχος ήταν η λήψη λεπτομερέστερων απαντήσεων για μια ολιστική κάλυψη του θέματος.

1.6 Ορισμοί όρων

Φυσική αγωγή:

«Σύμφωνα με το Πρόγραμμα Σπουδών της Φυσικής Αγωγής στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, στόχος είναι η προώθηση της διά βίου άσκησης για την υγεία και την ποιότητα ζωής. το Πρόγραμμα Σπουδών της Φυσικής Αγωγής έχει ως αφετηρία τα μαθησιακά αποτελέσματα, βασίζεται στη γενική αρχή του μη αποκλεισμού και την αναγνώριση του δικαιώματος όλων των παιδιών στη μάθηση (κινητική, γνωστική, ηθική-συναισθηματική-κοινωνική) και κατ' επέκταση στη διά βίου υγεία (σωματική, πνευματική, συναισθηματική) και ποιότητα ζωής. Τα παιδιά εκπαιδεύονται και ενθαρρύνονται ώστε να σχεδιάζουν, να στοχεύουν και εντέλει να επιτυγχάνουν την προσωπική τους ανάπτυξη και βελτίωση στη Φυσική Αγωγή και στο σχολικό περιβάλλον. Παράλληλα μαθαίνουν να αντεπεξέρχονται με επιτυχία στις προκλήσεις της καθημερινότητας, αλλά και να ενδυναμώνονται για να τα καταφέρουν σε πολλαπλά επίπεδα στην ενήλικη ζωή τους, σε ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον.

Η διδακτική της Φυσικής Αγωγής βασίζεται στις αρχές του αυτοκαθορισμού/αυτονομίας, του συνκαθορισμού/αλληλεπίδρασης και της αλληλεγγύης. Ο Εκπαιδευτικός Φυσικής Αγωγής δεν αρκεί να στηρίζεται μόνο στη γνώση τού αντικειμένου, καθώς καλείται να επικαιροποιεί τις γνώσεις του/της αναφορικά με τον σχεδιασμό και την υλοποίηση του μαθήματος, τη χρήση ποικιλίας στρατηγικών, τεχνικών, διδακτικών πρακτικών, τεχνικών αξιολόγησης και τη δημιουργία ενός ευέλικτου, θετικού περιβάλλοντος μάθησης. Στόχος του/ της είναι να καλλιεργήσει την εσωτερική παρακίνηση των παιδιών προς όφελος της ατομικής και ομαδικής εργασίας, λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες, τους στόχους, τις προτεραιότητες, τις προτιμήσεις και τη γενικότερη κατάσταση των μαθητών/-τριών, καθώς και τα εμπόδια που ενδέχεται να παρουσιαστούν και να τους προκαλέσουν άγχος, σύγχυση και αποθάρρυνση. Σε αυτό το πλαίσιο, είναι σημαντικό να παρέχει στους/στις μαθητές/-τριες ευκαιρίες ενεργούς συμμετοχής στη μάθησή τους, μέσα από τη λήψη αποφάσεων, τις προτάσεις τους, την αλληλεπίδραση μαζί τους αλλά και με τους άλλους/-ες μαθητές/-τριες.

Το μάθημα της Φυσικής Αγωγής προσεγγίζει τους/τις μαθητές/τριες με μια ολιστική οπτική και έχει στόχο να τους/τις εφοδιάσει με τις απαραίτητες γνώσεις,

δεξιότητες και στάσεις που θα τους/τις οδηγήσουν σε έναν δραστήριο και υγιεινό τρόπο ζωής. Η κίνηση αποτελεί αυτοσκοπό αλλά και το μέσο που θα καταστήσει τους/τις μαθητές/τριες φυσικά δραστήριους/-ες και θα προάγει την υγεία και την ποιότητα της ζωής τους, διά βίου. Αυτό σημαίνει ότι το μάθημα της Φυσικής Αγωγής στοχεύει στον φυσικό/σωματικό εγγραμματισμό των μαθητών/-τριών». (edu.klimaka.gr, 2023).

Αναπηρία:

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας, άτομα με αναπηρία θεωρούνται «όλα τα άτομα που εμφανίζουν σοβαρή μειονεξία που προκύπτει από φυσική ή διανοητική βλάβη». Στο άρθρο 1, της Σύμβασης του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών ορίζεται, στο πλαίσιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ότι η ομάδα των ατόμων με αναπηρία περιλαμβάνει «άτομα με μακροχρόνιες σωματικές, ψυχικές, νοητικές ή αισθητηριακές αναπηρίες, οι οποίες, σε συνδυασμό με διάφορα εμπόδια, μπορεί να δυσχεραίνουν την πλήρη και αποτελεσματική συμμετοχή τους στην κοινωνία σε ισότιμη βάση με τα άλλα άτομα» (Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2010:1).

Συμμετοχή:

Η Διεθνής Ταξινόμηση της Λειτουργίας, της Αναπηρίας και της Υγείας (ICF) όρισε τη συμμετοχή ως "συμμετοχή σε μια κατάσταση ζωής" (WHO, 2001: 8) και τη στενά συνδεδεμένη με αυτήν έννοια, τη δραστηριότητα, ως "την εκτέλεση μιας εργασίας ή δράσης από ένα άτομο" (WHO, 2001: 8). Το ICF διαφοροποιεί περαιτέρω αυτές τις έννοιες δηλώνοντας ότι οι περιορισμοί δραστηριότητας αναφέρονται στην ατομική λειτουργία και ότι οι περιορισμοί συμμετοχής βιώνουν σε ένα κοινωνικό πλαίσιο (Dean et al., 2016).

Οι Whiteneck και Dijkers (2009) τόνισαν την κοινωνική πτυχή της συμμετοχής προτείνοντας ότι η δραστηριότητα είναι η απόδοση σε ατομικό επίπεδο και η συμμετοχή είναι η απόδοση σε κοινωνικό επίπεδο. Αυτοί οι συγγραφείς προτείνουν περαιτέρω ότι η λειτουργία της συμμετοχής είναι η εκπλήρωση κοινωνικών ρόλων.

Ομοίως οι Dalemans et al (2008:1073) όρισαν τη συμμετοχή ως "την απόδοση των ανθρώπων σε πραγματικές δραστηριότητες σε τομείς της κοινωνικής ζωής μέσω της αλληλεπίδρασης με άλλους στο πλαίσιο στο οποίο ζουν".

Κατά τους Coster και Khetani (2008:643) η συμμετοχή ορίζεται ως "η έκταση της εμπλοκής σε όλο το φάσμα των δραστηριοτήτων που επιτυγχάνουν έναν ευρύτερο στόχο".

Οι Perenboom και Chorus (2003:578) εισήγαγαν ζητήματα αυτονομίας στον ορισμό τους, ορίζοντας τη συμμετοχή ως "την εμπλοκή καταστάσεων ζωής, η οποία περιλαμβάνει το να είσαι αυτόνομος σε κάποιο βαθμό ή να μπορείς να ελέγχεις τη ζωή σου, ακόμα κι αν κάποιος δεν κάνει πραγματικά πράγματα μόνος του".

Ένταξη:

Η ενταξιακή εκπαίδευση (εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς) σημαίνει όλα τα παιδιά να είναι στις ίδιες αίθουσες διδασκαλίας, στα ίδια σχολεία, έχοντας ίσες ευκαιρίες μάθησης και ανάπτυξης (UNICEF, 2021).

Η ένταξη αφορά στην αύξηση και βελτίωση της συμμετοχής για όλα τα παιδιά και τους ενήλικες. Σχετίζεται με την υποστήριξη των σχολείων προκειμένου να ανταποκριθούν στη διαφορετικότητα των μαθητών αναφορικά με το υπόβαθρο, τα ενδιαφέροντα, τις εμπειρίες, τις γνώσεις και τις δεξιότητες τους (Booth& Ainscow, 2011).

Η ένταξη συνιστά μια διαδικασία με στόχο τη δημιουργία ενός καλύτερου σχολείου για ανάπηρους και μη ανάπηρους μαθητές, στο πλαίσιο του οποίου θα γίνεται αποδεκτή η διαφορετικότητα στις αντιλήψεις και τον τρόπο ζωής του κάθε παιδιού (Ζώνιου – Σιδέρη, 2004:37).

Η ένταξη ως έννοια ασχολείται με τις αιτίες, τον τρόπο, τον χρόνο, τον τόπο και τα ενδεχόμενα αποτελέσματα της εκπαίδευσης όλων ανεξαιρέτως των μαθητών, αφορά δηλαδή την παροχή εκπαίδευσης σε ολόκληρο τον μαθητικό πληθυσμό (Barton, 2004).

Σύμφωνα με τον Νόμο 4547/2018 - ΦΕΚ 102/Α/12-6-2018: Αναδιοργάνωση των δομών υποστήριξης της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις, «η ενταξιακή εκπαίδευση ορίζεται ως η εκπαιδευτική προσέγγιση η οποία συνεκτιμά τις ανάγκες της ετερογένειας του μαθητικού πληθυσμού και αποσκοπεί στην άρση των φραγμών στη μάθηση και στη διασφάλιση της ισότιμης πρόσβασης στο εκπαιδευτικό αγαθό όλων των μαθητών, συμπεριλαμβανομένων των μαθητών με αναπηρία» (άρθρο 2, παρ. ιβ).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ II

ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

2.1 Σκοπός ανασκόπησης

Σκοπός της παρούσας ανασκόπησης της βιβλιογραφίας είναι να αποτυπώσει τα βασικά ευρήματα των υπαρχουσών μελετών αναφορικά με τη συμμετοχή των μαθητών με αναπηρία στο μάθημα φυσικής αγωγής, τα εμπόδια συμμετοχής και τις προκλήσεις που αναδύονται. Αναλυτικότερα, η ανασκόπηση που ακολουθεί εστιάζει στη μελέτη των παραπάνω ζητημάτων, μέσα από την ελληνική και ξένη βιβλιογραφία, αξιοποιώντας ως βάση δεδομένων την βάση Google Scholar. Οι λέξεις κλειδιά που χρησιμοποιήθηκαν για την αναζήτηση μελετών είναι οι εξής: μάθημα φυσικής αγωγής, μαθητές με αναπηρία, οφέλη, συμμετοχή, εμπόδια και προκλήσεις, καθώς και στρατηγικές διδασκαλίας.

2.2 Οφέλη από τη συμμετοχή στο μάθημα της φυσικής αγωγής

Η σωματική δραστηριότητα είναι γνωστό πως προσφέρει πολλαπλά οφέλη στην υγεία του ατόμου. Για παράδειγμα, μειώνει τον κίνδυνο των καρδιαγγειακών παθήσεων, του διαβήτη, της κατάθλιψης, της παχυσαρκίας, ενώ συνάμα συμβάλλει στη βελτίωση της φυσικής κατάστασης, της διάθεσης και της ποιότητας ζωής. Τα οφέλη είναι πολλαπλά, τόσο ψυχολογικά όσο και φυσιολογικά (προαγωγή της υγείας, έκφραση συναισθημάτων, σχηματισμός κριτικής επίγνωσης, ανάπτυξη αυτονομίας, μεταξύ άλλων) (Mavilidi et al., 2018; Munoz et al., 2004; Pettersson, 2000; Sarma, 2017). Όπως αναφέρει η μελέτη των Barboza et al (2019), οι οποίοι διεξήγαγαν μια βιβλιογραφική ανασκόπηση για την περίπτωση παιδιών με κώφωση, είναι πολλά τα οφέλη από τη συμμετοχή τους στο μάθημα της φυσικής αγωγής, τα οποία αφορούν την κινητική, τη γνωστική, την ψυχική και την κοινωνική τους ανάπτυξη.

Τα οφέλη από τη συμμετοχή των παιδιών στο μάθημα της φυσικής αγωγής επισημαίνουν και οι Kok et al (2021), των οποίων η μελέτη αφορά στην περίπτωση μαθητών ηλικίας 9 έως 13 ετών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Από την έρευνα τους φάνηκε πως οι μαθητές αύξησαν σημαντικά την απόδοση και την αντιληπτή ικανότητά τους.

Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, το μάθημα της φυσικής αγωγής μπορεί να βοηθήσει τους μαθητές με αναπηρίες να αποκτήσουν κοινωνικές και άλλες δεξιότητες. Η φυσική αγωγή μπορεί να παρέχει στους μαθητές ένα πλαίσιο στο οποίο προωθείται η αυτοαποτελεσματικότητα και η συμμετοχή, οδηγώντας σε βελτιωμένες κοινωνικές και ακαδημαϊκές επιδόσεις (Jordan, Glenn & McGhie-Richmond, 2010). Όπως αναφέρει μελέτη των Bertills, Granlund, Dahlström και Augustine (2018), που έγινε σε 439 μαθητές σε σουηδικά σχολεία γενικής εκπαίδευσης, για τους μαθητές με αναπηρίες, οι αντιληπτές λειτουργικές δεξιότητες συσχετίστηκαν με αυξημένη γενική σχολική αυτοαποτελεσματικότητα, ενισχυμένη αυτοαποτελεσματικότητα στη φυσική αγωγή και ικανότητα συμμετοχής στο μάθημα της φυσικής αγωγής. Οι κοινωνικο-γνωστικές δεξιότητες είχαν συνολικά θετική επίδραση σε όλα τα παραπάνω.

Σύμφωνα και με άλλες έρευνες, οι μαθητές με αναπηρίες μπορούν μέσα από το μάθημα της φυσικής αγωγής να βιώσουν την αίσθηση του ανήκειν και να λάβουν σημαντικά οφέλη, όπως θετική αλληλεπίδραση μεταξύ συνομηλίκων και κοινωνική ενθάρρυνση (Butler & Hodge, 2004; Goodwin & Watkinson, 2000; Seymour, Reid, & Bloom, 2009).

2.3 Συμμετοχή: εμπόδια και προκλήσεις

Η συμμετοχή μπορεί να θεωρηθεί ως έκφραση ένταξης (Maxwell, Alves, & Granlund, 2012) και αποτελεί προϋπόθεση για την ενίσχυση της αυτοαποτελεσματικότητας (Bandura, 1997). Ωστόσο, η συμμετοχή του ατόμου σε ένα πλαίσιο δεν εγγυάται ότι το άτομο αντιλαμβάνεται ότι «εμπλέκεται» (Imms et al., 2016). Μια κρίσιμη λοιπόν πτυχή της συμμετοχής είναι το κατά πόσον η συμμετοχή σε ένα πλαίσιο θεωρείται ουσιαστική (King, 2013).

Η δομή του μαθήματος φυσικής αγωγής, τόσο όσον αφορά τις σωματικές όσο και τις κοινωνικές προσαρμογές, είναι σημαντική για τη συμμετοχή των μαθητών με αναπηρίες στη φυσική αγωγή στο σχολείο. Ωστόσο, όπως αναφέρουν οι ερευνητές, οι εκπαιδευτικοί φυσικής αγωγής διαπιστώνουν διάφορα εμπόδια συμμετοχής των μαθητών με αναπηρία στη φυσική αγωγή, με την ένταξη να αποτελεί μια σημαντική πρόκληση για τα εκπαιδευτικά περιβάλλοντα (Papadopoulou, Kokaridas, Papanikolaou, & Patsiaouras, 2004; Qi & Ha, 2012). Τα εμπόδια στη συμμετοχή των μαθητών με αναπηρίες στο μάθημα της φυσικής αγωγής μελέτησαν οι Haegele et al (2021), σε έρευνα τους στις ΗΠΑ, σε δείγμα 99 εκπαιδευτικών φυσικής αγωγής (74.7% γυναίκες) μέσω ηλεκτρονικού ερωτηματολογίου. Συνολικά, τα εμπόδια εμπίπτουν σε επτά

κατηγορίες: περιβάλλον (αφιλόξενο περιβάλλον, ακατάλληλες δομές και λειτουργίες, ζητήματα ασφάλειας), εξοπλισμός (ελλείψεις), ατομικοί παράγοντες μαθητών (ικανότητες και συμπεριφορές), σχολικές πολιτικές, πρόγραμμα (προγραμματισμός, πόροι, χρηματοδότηση, μέγεθος τάξης, παιχνίδι κατά το μάθημα), κοινωνικοί παράγοντες (απόμακροι συμμαθητές, αδιαφορία κοινότητας, προβλήματα στην οικογένεια) και εμπόδια σχετικά με τους εκπαιδευτικούς (στάσεις και συμπεριφορές δασκάλων και διευθυντή, ποιότητα διδασκαλίας, γνώση, ικανότητες και κατάρτιση δασκάλου, συνεργατικότητα). Μεταξύ αυτών, τα εμπόδια που σχετίζονται με τους εκπαιδευτικούς αναφέρθηκαν συχνότερα από τους άλλους παράγοντες. Ως εκ τούτου, φαίνεται ότι το βάρος της διασφάλισης της συμμετοχικότητας στο μάθημα της φυσικής αγωγής αφορά σε μεγάλο βαθμό τον ρόλο των εκπαιδευτικών.

Σχετική έρευνα των Papadopoulou et al (2004), που μελέτησαν τη στάση 93 Ελλήνων εκπαιδευτικών φυσικής αγωγής απέναντι στην ένταξη των μαθητών με αναπηρία σε κανονικά εκπαιδευτικά περιβάλλοντα, σε διάφορα σχολεία της Αθήνας, ανέδειξε ότι η στάση των εκπαιδευτικών φυσικής αγωγής απέναντι στην ένταξη των μαθητών με αναπηρία στις κανονικές τάξεις σχετίζεται με το επίπεδο γνώσεων που οι εκπαιδευτικοί κατέχουν αναφορικά με τις ειδικές ανάγκες. Επιπλέον, οι εκπαιδευτικοί θεωρούν ότι η ένταξη είναι δύσκολα εφαρμόσιμη, λόγω της έλλειψης κατάλληλων υπηρεσιών υποστήριξης.

Τη σπουδαιότητα της κατάλληλης κατάρτισης για τους εκπαιδευτικούς επισημαίνει και η μελέτη των Sato et al (2007). Η έρευνα τους διερεύνησε τις πεποιθήσεις των Ιαπώνων καθηγητών φυσικής αγωγής σχετικά με τη διδασκαλία μαθητών με αναπηρίες και στην έρευνα τους, η οποία βασίστηκε στην ποιοτική μέθοδο μέσω συνέντευξης, συμμετείχαν πέντε Ιάπωνες καθηγητές φυσικής αγωγής (μία γυναίκα και τέσσερις άνδρες). Τα αποτελέσματα της ανάλυσης έδειξαν πως χρειάζεται κατάλληλη κατάρτιση για τους εκπαιδευτικούς για να διδάξουν πιο ικανοποιητικά τους μαθητές με αναπηρίες και για να διασφαλίσουν ότι έχουν ικανοποιητικότερες εμπειρίες από τη συμμετοχή τους στο μάθημα φυσικής αγωγής. Η μελέτη τονίζει τη σημασία που έχει η ένταξη στη διδασκαλία μαθητών με αναπηρίες.

Όπως αναφέρει η μελέτη των Barboza et al (2019), οι οποίοι διεξήγαγαν μια βιβλιογραφική ανασκόπηση για την περίπτωση παιδιών με κώφωση στο σχολικό πλαίσιο, φαίνεται να υπάρχει έλλειψη διδακτικού υλικού φυσικής αγωγής για εργασία με κωφά παιδιά. Υπάρχουν επίσης πολλά ζητήματα που πρέπει ακόμη να αντιμετωπιστούν και να μελετηθούν στο μέλλον, όπως η αποτελεσματικότητα των

στρατηγικών ένταξης, η αξιολόγηση μεγαλύτερων ομάδων κωφών μαθητών σε περισσότερα σχολεία, σε περισσότερες χώρες με διαφορετικούς πολιτισμούς και νοηματικές γλώσσες, η ανάλυση της δραστηριότητας λαμβάνοντας υπόψη την ανατροφοδότηση από τα κωφά παιδιά, καθώς και η σύγκριση της αποτελεσματικότητας μιας φυσικής δραστηριότητας που γίνεται με τους κωφούς μαθητές από έναν δίγλωσσο δάσκαλο ή έναν μη δίγλωσσο. Παράλληλα, απαιτείται περισσότερη κατάρτιση για τους καθηγητές φυσικής αγωγής ώστε να αποκτήσουν γνώσεις και δεξιότητες, εκτός από τα κίνητρα για να ακολουθήσουν στην ένταξη.

Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, οι μαθησιακές εμπειρίες των παιδιών με αναπηρίες από τη συμμετοχή τους στη φυσική αγωγή εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τις δεξιότητες και τη στάση των εκπαιδευτικών απέναντι στην επικοινωνία και τη διάρθρωση της διδασκαλίας τους σε μια κατεύθυνση χωρίς αποκλεισμούς (Jordan et al., 2010; Qi & Ha, 2012). Σχετική μελέτη στην Κίνα, που διεξήγαγαν οι Wang, Qi και Wang (2015), διερεύνησε τις συμπεριφορικές πεποιθήσεις 195 εκπαιδευτικών φυσικής αγωγής σχετικά με τη διδασκαλία μαθητών με αναπηρίες και τόνισε πως παρόλο που η συμπερίληψη των μαθητών με αναπηρίες στις τάξεις γενικής εκπαίδευσης παρέχει οφέλη για τα παιδιά, υπάρχουν σημαντικές ανησυχίες από τη μεριά των εκπαιδευτικών φυσικής αγωγής. Οι ανησυχίες αυτές εστιάζουν στις πρακτικές δυσκολίες της διδασκαλίας μαθητών με αναπηρίες σε τάξεις γενικής εκπαίδευσης, την έλλειψη υποστήριξης και την πιθανή απόρριψη μαθητών με αναπηρίες από τους συνομηλίκους τους. Επιπλέον, οι πεποιθήσεις συμπεριφοράς των εκπαιδευτικών φάνηκε από την εν λόγω έρευνα να ποικίλουν ανάλογα με το βαθμό αναπηρίας των μαθητών. Τα αποτελέσματα της εν λόγω έρευνας έδειξαν ότι η ποιότητα της εμπειρίας των εκπαιδευτικών φάνηκε να έχει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση θετικών πεποιθήσεων. Αντίστοιχη μελέτη του Elliott (2003), που έγινε μέσω ποσοτικής έρευνας ερωτηματολογίου σε 20 εκπαιδευτικούς φυσικής αγωγής στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, διερεύνησε τη σχέση μεταξύ της στάσης των εκπαιδευτικών απέναντι στην ένταξη και της συμμετοχής των παιδιών με αναπηρίες στο μάθημα φυσικής αγωγής. Οι εκπαιδευτικοί με θετική στάση απέναντι στην ένταξη παρείχαν σε όλους τους μαθητές τους σημαντικά περισσότερες ευκαιρίες συμμετοχής, συμβάλλοντας σε υψηλότερο επίπεδο επιτυχίας και σε υψηλότερες προσδοκίες για την απόδοση των μαθητών στο μάθημα της φυσικής αγωγής.

2.4 Στρατηγικές

Σπουδαίο ρόλο στην επιτυχή διδασκαλία του μαθήματος φυσικής αγωγής μαθητών με αναπηρία έχουν οι στρατηγικές διδασκαλίας, όπως η συνεργατική μάθηση, σύμφωνα με έρευνα των André, Louvet και Deneuve (2013). Σχετική μελέτη ανασκόπησης των Qi και Ha (2012) ανέδειξε όμοια πως στρατηγικές όπως η διδασκαλία από ομοτίμους και η συνεργατική μάθηση μπορούν να παρέχουν χρήσιμη υποστήριξη στο πλαίσιο της φυσικής αγωγής χωρίς αποκλεισμούς. Η εν λόγω μελέτη επισημαίνει πως οι μαθητές με αναπηρίες παρουσιάζουν λιγότερη συμμετοχή στο μάθημα φυσικής αγωγής από τους συνομηλίκους μαθητές χωρίς αναπηρίες. Επίσης, παρόλο που οι μαθητές με αναπηρίες μπορούν να επωφεληθούν από τις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις στη φυσική αγωγή χωρίς αποκλεισμούς, υπάρχει δυστυχώς κοινωνική απομόνωση των μαθητών με αναπηρίες.

Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί και η μελέτη που διενεργήθηκε από τους Καπρίνη και Λιάκο (2021), οι οποίοι πρότειναν μια καινοτόμο δράση η οποία αφορά στο σχεδιασμό και την υλοποίηση ενός προγράμματος φυσικής αγωγής που αναπτύχθηκε σε Δημοτικό σχολείο της Αττικής κατά τη σχολική χρονιά 2013–2014. Αφορμή για την υλοποίηση της δράσης ήταν η ύπαρξη παιδιών με κινητικά προβλήματα εντός της σχολικής μονάδας και η προσπάθεια της ισότιμης κοινωνικής συμμετοχής τους, μέσα σε ένα πλαίσιο αμοιβαίας αποδοχής, αλληλοσεβασμού και αλληλοϋποστήριξης. Κυρίαρχος όμως στόχος ήταν η ευαισθητοποίηση των παιδιών απέναντι στη διαφορετικότητα. Η καινοτόμος δράση προσπάθησε να καταστήσει τη φυσική αγωγή ως ένα μέσο ευαισθητοποίησης των μαθητών απέναντι στις κοινωνικές ανισότητες και τον κοινωνικό αποκλεισμό από όπου κι αν προέρχονται: κινητική μειονεξία, εικόνα σώματος (παχυσαρκία), φύλο, εθνικότητα, γλωσσική ή πολιτισμική διαφορά. Το πρόγραμμα οργανώθηκε με βάση τη διαθεματική προσέγγιση της γνώσης, δίνοντας έμφαση στην ομαδοσυνεργατική προσέγγιση και στη βιωματική οργάνωση των δραστηριοτήτων. Η αξιολόγηση της παρέμβασης έγινε μέσα από την συστηματική παρατήρηση της συμπεριφοράς αλλά και την συμπλήρωση ερωτηματολογίων. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι τα παιδιά με αναπηρία εντάχθηκαν ισότιμα στη σχολική κοινότητα και η κοινωνικοποίηση τους συνέβαλε στην καλύτερη ψυχική τους ισορροπία. Η αίσθηση της συμμετοχής σε ένα κοινωνικό σύνολο ανέστειλε τα αισθήματα περιθωριοποίησης που βίωναν εξαιτίας του αποκλεισμού τους από την ομάδα. Αλλά και τα υπόλοιπα παιδιά συνεργάστηκαν αρμονικά, επαναπροσδιόρισαν τη σχέση τους με την ομάδα, οικοδόμησαν θετικές σχέσεις αποδεχόμενοι με ειλικρίνεια τη

διαφορετικότητα. Η συμπλήρωση των ερωτηματολογίων από τους μαθητές, έδειξε ότι η συγκεκριμένη διδακτική παρέμβαση υπήρξε ελκυστική, πρόσφερε απόλαυση και ικανοποίηση, ενώ αύξησε την εσωτερική παρακίνηση των μαθητών για τη συμμετοχή τους στο μάθημα της φυσικής αγωγής. Η εμπειρία των εκπαιδευτικών από το πρόγραμμα ενίσχυσε την πεποίθηση ότι τέτοιες καινοτόμες δράσεις κάνουν το μάθημα πιο ελκυστικό, λιγότερο διχοτομημένο και με ουσιαστική σημασία για τα παιδιά. Αναδεικνύεται συνεπώς ότι η φυσική αγωγή μπορεί να διαδραματίσει κυρίαρχο ρόλο στην ανάπτυξη δεξιοτήτων ζωής, στην ενδυνάμωση των διαπροσωπικών σχέσεων των παιδιών και στην βελτίωση της προσωπικής και κοινωνικής υπευθυνότητας. Η δράση αυτή τόνισε παράλληλα τη σημασία που έχει η καινοτομία και η δημιουργικότητα στην ουσιαστική μαθησιακή διαδικασία.

Εξίσου σημαντική είναι και υιοθέτηση μεθόδων προσαρμοσμένης μάθησης. Όπως αναφέρει μελέτη των Bertills, Granlund, Dahlström και Augustine (2018), που έγινε σε 439 μαθητές σε σουηδικά σχολεία γενικής εκπαίδευσης, για τους μαθητές με αναπηρίες, ο ρόλος της προσαρμοσμένης μάθησης αναδείχθηκε ιδιαίτερα σημαντικός. Σύμφωνα με τη μελέτη των Barboza et al (2019), οι οποίοι διεξήγαγαν μια βιβλιογραφική ανασκόπηση για την περίπτωση παιδιών με κώφωση στο σχολικό πλαίσιο, η προσαρμοσμένη φυσική αγωγή μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να παρακινήσει κωφούς μαθητές στο να αποκτήσουν κοινωνική αλληλεπίδραση με άλλους μαθητές και αντίστροφα. Έτσι, τα μαθήματα φυσικής αγωγής για αυτούς τους μαθητές θα πρέπει να επιτρέπουν μια διαφοροποιημένη διδασκαλία και η γνώση της νοηματικής γλώσσας από τους καθηγητές τους είναι απαραίτητη για την επίτευξη μιας άμεσης επικοινωνίας μέσα σε ένα περιβάλλον χωρίς αποκλεισμούς. Όπως επισημαίνουν και άλλοι ερευνητές, η συμμετοχή μπορεί να είναι περιορισμένη εάν η δραστηριότητα δεν είναι προσαρμοσμένη σε μαθητές που χρειάζονται ειδική υποστήριξη (Coates & Vickerman, 2010; Healy, Msetfi, & Gallagher, 2013; Smith, 2004).

Όπως αναφέρουν και οι Holland et al (2022), μέσα από τη μελέτη τους σε μαθητές με ορθοπεδικές αναπηρίες, όπου χρησιμοποιήθηκε μια ερευνητική προσέγγιση ερμηνευτικής φαινομενολογικής ανάλυσης σε έξι μαθητές με ορθοπεδικές αναπηρίες (ηλικίας 10-14 ετών), μέσω συνεντεύξεων, τα παιδιά βιώνουν συναισθήματα ενόχλησης από την μειωμένη συμμετοχή τους στο μάθημα φυσικής αγωγής και έχουν ανάγκη την υποστήριξη, ώστε να μη νιώθουν διαφορετικοί. Σημαντικό ρόλο έχει ο σωστός και επαρκής εξοπλισμός, η καταλληλότητα της δραστηριότητας και η τροποποίηση στη διδασκαλία του μαθήματος. Οι μαθητές φαίνεται να προτιμούν να

αποτελούν ενεργητικό μέλος στη διαδικασία του μαθήματος, να έχουν αυτονομία και επιλογή και να νιώθουν πως είναι σαν τους άλλους μαθητές. Είναι λοιπόν απαραίτητη η στρατηγική που συμβάλλει στο αίσθημα της ένταξης και στην εξάλειψη της περιθωριοποίησης. Οι στρατηγικές «χωρίς αποκλεισμούς» δεν θα πρέπει να θεωρούνται απλά ως γενικές συστάσεις, αλλά αντίθετα, οι προσπάθειες για την προώθηση της ένταξης των μαθητών με αναπηρίες θα πρέπει να ξεκινούν με μια αναστοχαστική προοπτική, προσαρμοσμένη στις μοναδικές ανάγκες κάθε μεμονωμένου μαθητή.

Ενδιαφέροντα είναι και τα πορίσματα που προκύπτουν από μελέτη στην Ελλάδα, που διεξήγαγαν οι Παναγιώτου και συν (2009), εστιάζοντας στις στρατηγικές παρέμβασης που μπορούν να ενισχύσουν τη συμμετοχή των παιδιών με αναπηρία στο μάθημα της φυσικής αγωγής. Οι ερευνητές εξέτασαν την επίδραση του προγράμματος «Παραολυμπιακή Ημέρα στο Σχολείο», στη στάση των μαθητών Ε΄ και ΣΤ΄ τάξης του γενικού σχολείου, ως προς την ένταξη παιδιών με αναπηρία στη φυσική αγωγή. Στην εν λόγω μελέτη, 310 παιδιά από επτά δημοτικά σχολεία δύο πόλεων της Β. Ελλάδος, επιλέγηκαν και χωρίστηκαν, με τυχαίο τρόπο, σε δύο ομάδες: την πειραματική ομάδα (n=181) και την ομάδα ελέγχου (n=129). Η πειραματική ομάδα συμμετείχε σε ένα ημερήσιο πρόγραμμα με τίτλο «Παραολυμπιακή Ημέρα στο Σχολείο», που στόχο είχε την ευαισθητοποίηση των μαθητών και την ενημέρωσή τους για τα άτομα με αναπηρία, ενώ η ομάδα ελέγχου ακολούθησε το αναλυτικό πρόγραμμα φυσικής αγωγής. Για την εκτίμηση της στάσης των παιδιών χρησιμοποιήθηκε το ερωτηματολόγιο CAIPE-R του Block (1995), τροποποιημένο για την Ελλάδα (Παναγιώτου, 2006). Το ερωτηματολόγιο εξέτασε δύο παράγοντες: το γενικό παράγοντα (στάση απέναντι στην ένταξη ενός παιδιού με αναπηρία στο μάθημα της φυσικής αγωγής) και τον ειδικό παράγοντα (στάση απέναντι στην ένταξη ενός παιδιού με αναπηρία σε προσαρμοσμένα αθλήματα). Τα αποτελέσματα έδειξαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στην πειραματική ομάδα μόνο ως προς τη στάση απέναντι στην ένταξη στο μάθημα της φυσικής αγωγής, ενώ δεν επηρεάστηκε η στάση των παιδιών ως προς την ένταξη σε προσαρμοσμένα αθλήματα. Συμπερασματικά, προκύπτει ότι θα πρέπει να εφαρμοστούν και να αξιολογηθούν παρόμοια προγράμματα που θα εστιάζουν στη σημασία της συμμετοχής σε προσαρμοσμένα αθλήματα και όχι στη νίκη.

Ολοκληρώνοντας, είναι σημαντικό να γίνει αναφορά και στον ρόλο που έχουν τα σύγχρονα μέσα επικοινωνίας και οι νέες τεχνολογίες στο να εμπλουτίσουν τη μαθησιακή διαδικασία. Ειδικότερα, όπως αναφέρουν οι Πούλιος και συν. (2018), ο κινηματογράφος αποτελεί ένα ελκυστικό και αποτελεσματικό εργαλείο που μπορεί να

αξιοποιηθεί με σκοπό την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των μαθητών. Ειδικά για το μάθημα της φυσικής αγωγής, οι κινηματογραφικές ταινίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν ώστε να αποτελέσουν αφορμή για προσέγγιση θεμάτων όπως ο αθλητισμός χωρίς αποκλεισμούς. Η αξιοποίηση τέτοιων μέσων δίνει την ευκαιρία στον εκπαιδευτικό φυσικής αγωγής να προσεγγίσει και άλλα θέματα όπως διατροφικά πρότυπα και περιβαλλοντική εκπαίδευση. Γενικά, έχουν τα σύγχρονα μέσα επικοινωνίας και οι νέες τεχνολογίες μπορούν να έχουν διευκολυντικό και διαμεσολαβητικό ρόλο για την ενίσχυση της συμμετοχής των παιδιών με αναπηρία στη μαθησιακή διαδικασία (Μαστρογιάννης, 2016).

Τη σημαντικότητα αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών επισημαίνουν στη μελέτη τους και οι Τσιαβός, Κογιάμη και Φλάγκου (2021). Οι ερευνητές αναφέρθηκαν στο μάθημα της φυσικής αγωγής της Ε΄ Δημοτικού, στο πλαίσιο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης κατά την περίοδο της πανδημίας Covid-19, εστιάζοντας σε παιδιά με Διάσπαση Ελλειμματικής Προσοχής / Υπερκινητικότητα (ΔΕΠ-Υ). Από τη μελέτη τους φάνηκε πως εργαλεία όπως της επαυξημένης πραγματικότητας καθώς και προσομοιώσεις είναι σημαντικά στοιχεία για έναν αποτελεσματικό εκπαιδευτικό σχεδιασμό. Η εν λόγω μελέτη τονίζει τη σημασία ενεργοποίησης ενός εκπαιδευτικού, κοινωνικού και πολιτικού πλαισίου για την ισότιμη και λειτουργική ένταξη των μαθητών/τριών με αναπηρίες στο κοινωνικό σύνολο. Τονίζει επίσης την ανάγκη ριζικής μεταρρύθμισης στα εκπαιδευτικά πλαίσια, μέσω της χρήσης καινοτόμων εργαλείων και της κατάλληλης κατάρτισης και επιμόρφωσης των ατόμων που συμμετέχουν στην εκπαίδευση των μαθητών/τριών με μαθησιακές δυσκολίες, με στόχο την προσβασιμότητα όλων στην εκπαιδευτική διαδικασία, δια ζώσης ή εξ αποστάσεως, και διασφαλίζοντας ένα δημοκρατικό και δίκαιο εκπαιδευτικό σύστημα που σέβεται όλους τους μαθητές.

2.5 Ανακεφαλαίωση ανασκόπησης

Η ανασκόπηση της βιβλιογραφίας που προηγήθηκε ανέδειξε τα πολλαπλά οφέλη από τη συμμετοχή των παιδιών με αναπηρία στο μάθημα της φυσικής αγωγής. Τα οφέλη αφορούν ολιστικά την ανάπτυξη των παιδιών: την κινητική, τη γνωστική, την ψυχική και την κοινωνική τους ανάπτυξη. Μέσα από τη συμμετοχή τους στο μάθημα φυσικής αγωγής οι μαθητές φαίνεται να βελτιώνουν σημαντικά την απόδοση και την αντιληπτή ικανότητά τους, ενώ συνάμα καλλιεργούν κοινωνικές και άλλες δεξιότητες

(όπως η αυτοαποτελεσματικότητα, η θετική αλληλεπίδραση μεταξύ συνομηλίκων και η κοινωνική ενθάρρυνση).

Ωστόσο, οι εκπαιδευτικοί φυσικής αγωγής διαπιστώνουν διάφορα εμπόδια συμμετοχής των μαθητών με αναπηρία στη φυσική αγωγή, τα οποία σχετίζονται με το περιβάλλον του σχολείου, τον εξοπλισμό, τις σχολικές πολιτικές, το πρόγραμμα, κοινωνικούς παράγοντες, ατομικούς παράγοντες και εμπόδια σχετικά με τους εκπαιδευτικούς. Μεταξύ αυτών, τα εμπόδια που σχετίζονται με τους εκπαιδευτικούς εμφανίζονται συχνότερα από τους άλλους παράγοντες στη βιβλιογραφία. Όπως δείχνουν οι έρευνες, η στάση των εκπαιδευτικών φυσικής αγωγής απέναντι στην ένταξη, η γνώση, η κατάρτιση και οι δεξιότητες τους έχουν βαρύνοντα ρόλο. Επίσης, η βιβλιογραφία δείχνει πως οι πεποιθήσεις συμπεριφοράς των εκπαιδευτικών ποικίλουν ανάλογα με το βαθμό αναπηρίας των μαθητών. Η ποιότητα της εμπειρίας των εκπαιδευτικών φαίνεται να έχει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση θετικών πεποιθήσεων.

Σπουδαίο ρόλο στην επιτυχή διδασκαλία του μαθήματος φυσικής αγωγής μαθητών με αναπηρία έχουν οι στρατηγικές διδασκαλίας, όπως η συνεργατική μάθηση, η ομαδοσυνεργατική προσέγγιση, η βιωματική οργάνωση των δραστηριοτήτων και γενικά οι καινοτόμες και δημιουργικές δράσεις. Εξίσου σημαντική είναι και υιοθέτηση μεθόδων προσαρμοσμένης μάθησης, με τη διαφοροποιημένη διδασκαλία να είναι απαραίτητη. Είναι αναγκαίο οι στρατηγικές «χωρίς αποκλεισμούς» να διέπονται από μια αναστοχαστική προοπτική, προσαρμοσμένη στις μοναδικές ανάγκες κάθε μεμονωμένου μαθητή. Σχολικά προγράμματα παρέμβασης που εστιάζουν στη σημασία της συμμετοχής σε προσαρμοσμένα αθλήματα και όχι στη νίκη, όπως και η αξιοποίηση των σύγχρονων μέσων επικοινωνίας και των νέων τεχνολογιών είναι επίσης σπουδαία στρατηγικά εργαλεία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

ΜΕΘΟΔΟΣ

3.1 Μέθοδος έρευνας

Οι ερευνητικές μέθοδοι χωρίζονται γενικά σε ποσοτικές και ποιοτικές μεθόδους. Στην ποσοτική έρευνα τα δεδομένα που παράγονται είναι πάντα αριθμητικά και αναλύονται χρησιμοποιώντας μαθηματικές και στατιστικές μεθόδους. Η ποσοτική έρευνα χρησιμοποιείται για την ποσοτικοποίηση απόψεων, στάσεων, συμπεριφορών και άλλων καθορισμένων μεταβλητών με στόχο την υποστήριξη ή την απόρριψη υποθέσεων σχετικά με ένα συγκεκριμένο φαινόμενο και ενδεχομένως την πλαισίωση των αποτελεσμάτων από το δείγμα της μελέτης σε έναν ευρύτερο πληθυσμό (ή συγκεκριμένες ομάδες). Καθώς η ποσοτική έρευνα καθορίζει ρητά τι μετράται και πώς μετράται προκειμένου να αποκαλυφθούν μοτίβα στη συμπεριφορά, τα κίνητρα, το συναίσθημα και τη νόηση, η συλλογή των ποσοτικών δεδομένων θεωρείται ιδιαίτερα δομημένη (Queirós, Faria, & Almeida, 2017). Στην ποσοτική έρευνα τα δείγματα είναι συνήθως μεγάλα και θεωρούνται αντιπροσωπευτικά του πληθυσμού, οπότε τα αποτελέσματα λαμβάνονται σαν να αποτελούσαν μια γενική και επαρκώς ολοκληρωμένη εικόνα ολόκληρου του πληθυσμού (Martin & Bridgmon, 2012). Η ποσοτική έρευνα επικεντρώνεται στην αντικειμενικότητα και ενδείκνυται ιδιαίτερα όταν υπάρχει η δυνατότητα συλλογής ποσοτικοποιήσιμων μετρήσεων μεταβλητών και συμπερασμάτων από δείγματα ενός πληθυσμού. Η ποσοτική έρευνα υιοθετεί δομημένες διαδικασίες και τυπικά μέσα για τη συλλογή δεδομένων. Τα δεδομένα συλλέγονται αντικειμενικά και συστηματικά. Οι πιο κοινές πηγές ποσοτικών δεδομένων περιλαμβάνουν (Creswell, 2013):

- έρευνες, είτε αυτές διεξάγονται διαδικτυακά, είτε τηλεφωνικά είτε αυτοπροσώπως και βασίζονται στις ίδιες ερωτήσεις που τίθενται με τον ίδιο τρόπο σε μεγάλο αριθμό ανθρώπων.
- παρατηρήσεις, οι οποίες μπορεί είτε να περιλαμβάνουν την καταμέτρηση του αριθμού των φορών που συμβαίνει ένα συγκεκριμένο φαινόμενο
- δευτερεύοντα δεδομένα, όπως εταιρικοί λογαριασμοί.

Υπάρχει ένα ευρύ φάσμα διαθέσιμων στατιστικών τεχνικών για την ανάλυση ποσοτικών δεδομένων, όπως περιγραφική στατιστική ανάλυση, ανάλυση συστάδων, έλεγχος συσχετίσεων κ.ά

Η ποιοτική έρευνα, από την άλλη, είναι αυτή που δεν περιλαμβάνει αριθμούς ή αριθμητικά δεδομένα. Η ποιοτική έρευνα χρησιμοποιείται κυρίως για να ανακαλύψει και να αποκτήσει μια σε βάθος κατανόηση των ατομικών εμπειριών, σκέψεων, απόψεων και τάσεων και να μελετήσει βαθύτερα ένα πρόβλημα. Η ποιοτική ανάλυση οδηγεί σε πλούσια δεδομένα που δίνουν μια σε βάθος εικόνα και είναι ιδιαίτερα χρήσιμη για τη διερεύνηση του πώς και γιατί έχει συμβεί ένα φαινόμενο. Η ποιοτική έρευνα δεν ασχολείται με την αριθμητική αντιπροσωπευτικότητα, αλλά με την εμπάθυνση της κατανόησης ενός δεδομένου προβλήματος. Στόχος της ποιοτικής μεθοδολογίας είναι η παραγωγή σε βάθος και επεξηγηματικών πληροφοριών για την κατανόηση των διαφόρων διαστάσεων του υπό ανάλυση προβλήματος (Queirós et al., 2017). Η ποιοτική έρευνα ασχολείται επομένως με πτυχές της πραγματικότητας που δεν μπορούν να ποσοτικοποιηθούν, εστιάζοντας στην κατανόηση και εξήγηση της δυναμικής των κοινωνικών σχέσεων. Αν και η δεοντολογία είναι ένα ζήτημα για κάθε είδος έρευνας, μπορεί να υπάρχουν ιδιαίτερες δυσκολίες με την ποιοτική έρευνα, επειδή ο ερευνητής μπορεί να είναι συμβαλλόμενο μέρος σε εμπιστευτικές πληροφορίες. Είναι σημαντικό για τους ποιοτικούς ερευνητές να παραμείνουν εκτός της ερευνητικής διαδικασίας, ώστε να μην επηρεάσουν την έρευνα. Τα ποιοτικά δεδομένα μπορούν να συλλεχθούν μέσα από τεχνικές όπως (Creswell, 2013):

- Συνεντεύξεις, οι οποίες μπορεί να είναι δομημένες, ημι-δομημένες ή μη δομημένες.
- Ομάδες εστίασης, στις οποίες συμμετέχουν πολλοί συμμετέχοντες που συζητούν ένα θέμα.
- Δευτερεύοντα δεδομένα, συμπεριλαμβανομένων ημερολογίων
- Παρατηρήσεις, οι οποίες μπορεί να βρίσκονται επί τόπου ή υπό «συγκεκριμένες συνθήκες», για παράδειγμα, όπου οι συμμετέχοντες καλούνται να διαδραματίσουν έναν ρόλο σε μια κατάσταση

Τα βασικά πλεονεκτήματα της ποιοτικής μεθόδου είναι τα ακόλουθα (Ιωσηφίδης, 2008):

- Προσφέρει διερεύνηση η οποία χαρακτηρίζεται από λεπτομέρεια και βάθος.

- Βοηθά στην εύρεση κατά τη διαδικασία της έρευνας φαινομένων, διαδικασιών και συμπεριφορών που δεν είχαν οριστεί από την αρχή να μελετηθούν.
- Βοηθά στην έρευνα κοινωνικών φαινομένων
- Χαρακτηρίζεται από αποφυγή a priori κρίσεων.

Ωστόσο, υπάρχουν και μειονεκτήματα:

- Αναφέρεται σε μικρά δείγματα.
- Έχει περιορισμένες δυνατότητες σύγκρισης αποτελεσμάτων.
- Ο ρόλος (απόψεις και κρίση) του ερευνητή επηρεάζει την εξαγωγή αποτελεσμάτων και συμπερασμάτων.

Στο πλαίσιο του παρόντος εμπειρικού μέρους, έγινε συλλογή πρωτογενών δεδομένων μέσω της ποιοτικής μεθόδου έρευνας. Η επιλογή της εν λόγω μεθόδου έγινε διότι επιτρέπει τη διεύθυνση και εμβάθυνση στη μελέτη του εξεταζόμενου ζητήματος.

3.2 Δείγμα και τεχνική δειγματοληψίας

Πληθυσμός (population) σε μια έρευνα ορίζεται το σύνολο των μονάδων από τις οποίες ένα δείγμα επιλέγεται. Δείγμα (sample) είναι το μέρος του πληθυσμού που έχει επιλεγεί από τον πληθυσμό (Παπαγεωργίου, 2014). Στην παρούσα ποιοτική έρευνα το δείγμα (συμμετέχοντες) είναι 10 σχολικοί διευθυντές και εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Σε ότι αφορά τη δειγματοληψία, τα δείγματα που επιλέγονται μέσω δειγματοληψίας πιθανότητας είναι γνωστά ως τυχαία δείγματα. Σε αυτή τη μέθοδο δειγματοληψίας, είναι εφικτή η διασφάλιση της γενικότητας των αποτελεσμάτων της μελέτης στον πληθυσμό-στόχο. Με τον όρο δειγματοληψία πιθανότητας, εννοούμε ότι κάθε άτομο στον πληθυσμό έχει ίσες πιθανότητες να επιλεγεί στη μελέτη. Η δειγματοληψία πιθανότητας ταξινομείται περαιτέρω ως εξής (Acharya et al., 2013:330-332):

- Απλή τυχαία δειγματοληψία:

Σε αυτή τη μέθοδο, κάθε άτομο έχει ίσες πιθανότητες να επιλεγεί στο δείγμα από τον πληθυσμό. Τα πλεονεκτήματα αυτής της μεθόδου είναι ότι απαιτείται ελάχιστη γνώση του πληθυσμού, η εσωτερική και εξωτερική εγκυρότητα είναι υψηλή και είναι εύκολο να αναλυθούν τα δεδομένα. Ωστόσο, οι περιορισμοί είναι ότι το κόστος είναι υψηλό, απαιτείται ένα πλαίσιο δειγματοληψίας, τείνουν να έχουν μεγάλα σφάλματα

δειγματοληψίας και μικρότερη ακρίβεια από τα στρωματοποιημένα δείγματα του ίδιου μεγέθους.

- Συστηματική τυχαία δειγματοληψία:

Σε αυτή τη μέθοδο, η επιλογή του πρώτου στοιχείου γίνεται τυχαία και στη συνέχεια τα επόμενα στοιχεία επιλέγονται με περιοδική διαδικασία. Τα πλεονεκτήματα αυτής της δειγματοληψίας είναι ότι έχει μέτρια χρήση, μέτριο κόστος, η εσωτερική και εξωτερική εγκυρότητα είναι υψηλή, είναι απλό να σχεδιαστεί και εύκολο να επαληθευτεί. Το μειονέκτημα είναι ότι τεχνικά μόνο η επιλογή του πρώτου στοιχείου είναι μια επιλογή πιθανότητας, καθώς για τις επόμενες επιλογές θα υπάρχουν στοιχεία που θα έχουν μηδενικές πιθανότητες επιλογής.

- Στρωματοποιημένη τυχαία δειγματοληψία

Σε αυτήν την τεχνική, τα δεδομένα χωρίζονται σε διάφορες υποομάδες (στρώματα) που μοιράζονται κοινά χαρακτηριστικά όπως η ηλικία, το φύλο, η φυλή, το εισόδημα, η εκπαίδευση και η εθνικότητα. Στη συνέχεια, λαμβάνεται τυχαίο δείγμα από κάθε στρώμα. Τα πλεονεκτήματα είναι ότι εξασφαλίζει την εκπροσώπηση όλων των ομάδων του πληθυσμού που χρειάζονται, τα χαρακτηριστικά κάθε στρώματος μπορούν να εκτιμηθούν και να γίνουν συγκρίσεις. Μειώνει επίσης τη μεταβλητότητα από τη συστηματική δειγματοληψία. Οι περιορισμοί είναι ότι απαιτεί ακριβείς πληροφορίες σχετικά με τις αναλογίες κάθε στρώματος. Επίσης, η προετοιμασία των λιστών είναι δαπανηρή.

- Δειγματοληψία συστάδων:

Ένα τυχαίο δείγμα συστάδων είναι μια διαδικασία δύο βημάτων στην οποία ολόκληρος ο πληθυσμός χωρίζεται σε ομάδες, συνήθως γεωγραφικές περιοχές ή περιοχές όπως χωριά, σχολεία κ.λπ. Χρησιμοποιείται συχνότερα στην επιδημιολογική έρευνα παρά στην κλινική έρευνα. Είναι πιο πρακτικό να χρησιμοποιείται σε μεγάλες εθνικές έρευνες. Οι συστάδες επιλέγονται τυχαία. Όλα τα άτομα στη συστάδα λαμβάνονται στο δείγμα. Συνήθως απαιτεί μεγαλύτερο μέγεθος δείγματος. Η δειγματοληψία συστάδων είναι πολύ χρήσιμη όταν ο πληθυσμός είναι ευρέως διάσπαρτος και δεν είναι πρακτικό να ληφθεί δείγμα και να επιλεγεί ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα όλων των στοιχείων.

- Πολυφασική δειγματοληψία

Αυτή είναι μια πολύπλοκη μορφή δειγματοληψίας συστάδων. Εδώ ο πληθυσμός είναι οργανωμένος σε ομάδες. Στη συνέχεια, οι ομάδες επιλέγονται τυχαία και στη

συνέχεια τα μέλη επιλέγονται τυχαία σε αυτές τις ομάδες (ένας ίσος αριθμός επιλέγεται ανά ομάδα). Ένα μέρος των πληροφοριών συλλέγεται από ολόκληρο το δείγμα και ένα μέρος συλλέγεται από το υπο-δείγμα. Αυτή η μέθοδος δειγματοληψίας πραγματοποιείται κυρίως για την αύξηση της ακρίβειας, τη μείωση του κόστους και τη μείωση της μη απόκρισης.

- Δειγματοληψία πολλαπλών σταδίων

Πρόκειται για μια σύνθετη μορφή δειγματοληψίας συστάδων στην οποία δύο ή περισσότερα επίπεδα μονάδων ενσωματώνονται το ένα στο άλλο. Περιλαμβάνει την επανάληψη δύο βασικών βημάτων, δηλαδή της καταγραφής και της δειγματοληψίας. Συνήθως, σε κάθε στάδιο το σύμπλεγμα μικραίνει σε μέγεθος και στο τέλος γίνεται δειγματοληψία θέματος.

Από την άλλη, υπάρχει και η δειγματοληψία μη πιθανότητας, όπου τα δείγματα μη πιθανότητας είναι εκείνα στα οποία η πιθανότητα επιλογής ενός θέματος είναι άγνωστη και οδηγεί σε μεροληψία επιλογής στη μελέτη. Περιλαμβάνουν τις εξής μεθόδους (Acharya et al., 2013:332-333):

- Δειγματοληψία ευκολίας/ σκόπιμη δειγματοληψία:

Αυτή είναι η πιο συχνά χρησιμοποιούμενη μέθοδος δειγματοληψίας. Το δείγμα επιλέγεται με βάση την ευκολία του ερευνητή. Συχνά οι ερωτηθέντες επιλέγονται επειδή βρίσκονται στο σωστό μέρος την κατάλληλη στιγμή. Η δειγματοληψία ευκολίας χρησιμοποιείται συνήθως στην κλινική έρευνα όπου οι ασθενείς που πληρούν τα κριτήρια ένταξης προσλαμβάνονται στη μελέτη. Τα πλεονεκτήματα είναι ότι η μέθοδος αυτή χρησιμοποιείται συχνότερα, είναι λιγότερο ακριβή και δεν υπάρχει ανάγκη για μια λίστα με όλα τα στοιχεία του πληθυσμού. Ωστόσο, έχει περιορισμούς. Ο κυριότερος είναι ότι η μεταβλητότητα και η μεροληψία δεν μπορούν να μετρηθούν ή να ελεγχθούν. Δεύτερον, τα αποτελέσματα από τα δεδομένα δεν μπορούν να γενικευθούν πέραν του δείγματος.

- Δειγματοληψία ποσόστωσης (αναλογίας):

Είναι η διαδικασία της δειγματοληψίας που διασφαλίζει ότι ένα συγκεκριμένο χαρακτηριστικό ενός δείγματος πληθυσμού θα αναπαρασταθεί στον ακριβή βαθμό που επιθυμεί ο ερευνητής.

- Δειγματοληψία χιονοστιβάδας:

Σε αυτή τη διαδικασία δειγματοληψίας, οι αρχικοί ερωτηθέντες επιλέγονται με μεθόδους πιθανότητας ή μη πιθανότητας και, στη συνέχεια, λαμβάνονται επιπλέον ερωτηθέντες με πληροφορίες που παρέχονται από τον αρχικό ερωτώμενο.

Η επιλογή των συμμετεχόντων στην παρούσα ποιοτική έρευνα έγινε με δειγματοληψία ευκολίας από την ερευνήτρια, μέσα από την επαφή της με δημοτικά σχολεία της χώρας.

3.3 Μέσο συλλογής δεδομένων

Για τον σκοπό της έρευνας το ερευνητικό εργαλείο αποτέλεσε η συνέντευξη, η οποία θεωρείται κύριο ερευνητικό εργαλείο στην ποιοτική έρευνα. Σύμφωνα με τον Ιωσηφίδη (2008) «η συνέντευξη αποτελεί ίσως την πιο διαδεδομένη μέθοδο συλλογής ποιοτικού υλικού και πληροφοριών στις κοινωνικές επιστήμες». Η αξία της συνέντευξης ως ερευνητικό εργαλείο είναι εμφανής: αναλύει λέξεις, αναφέρει τις λεπτομερείς απόψεις των συμμετεχόντων, τους επιτρέπει να «μιλούν με τη δική τους φωνή και να εκφράζουν τις δικές τους σκέψεις και συναισθήματα» (Berg, 2007: 96).

Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, τέσσερις τύποι συνεντεύξεων χρησιμοποιούνται συχνά στις κοινωνικές επιστήμες: η δομημένη συνέντευξη, η μη δομημένη συνέντευξη, η ημιδομημένη συνέντευξη και οι ομάδες εστίασης.

- Η δομημένη συνέντευξη έχει ως βασικό χαρακτηριστικό ότι οργανώνεται κυρίως γύρω από ένα σύνολο προκαθορισμένων ερωτήσεων.
- Η μη δομημένη συνέντευξη, σε αντίθεση με τη δομημένη συνέντευξη, προσφέρει μεγαλύτερη ευελιξία και ελευθερία στους συνεντευξιαζόμενους, αλλά και στον ερευνητή, όσον αφορά τον σχεδιασμό, την υλοποίηση και την οργάνωση του περιεχομένου και των ερωτήσεων της συνέντευξης.
- Η ημι-δομημένη συνέντευξη, η οποία είναι μια πιο ευέλικτη έκδοση της δομημένης συνέντευξης, επιτρέπει την επίτευξη βάθους παρέχοντας την ευκαιρία από την πλευρά του ερευνητή να διερευνήσει και να επεκτείνει τις απαντήσεις του συνεντευξιαζόμενου. Κατά τη διεξαγωγή τέτοιων συνεντεύξεων, οι ερευνητές συνιστούν τη χρήση μιας βασικής λίστας ελέγχου που θα βοηθούσε στην κάλυψη όλων των σχετικών τομέων (π.χ.

ερευνητικά ερωτήματα). Το πλεονέκτημα μιας τέτοιας λίστας ελέγχου, όπως θεωρεί ο Berg (2007), είναι ότι επιτρέπει την εις βάθος διερεύνηση, ενώ επιτρέπει στον ερευνητή να διατηρήσει τη συνέντευξη εντός των παραμέτρων που εντοπίζονται από τον στόχο της μελέτης του.

- Τέλος, υπάρχει και ο τύπος ομάδας εστίασης, όπου οι συμμετέχοντες επιλέγονται επειδή είναι μια σκόπιμη, αν και όχι απαραίτητα αντιπροσωπευτική, δειγματοληψία ενός συγκεκριμένου πληθυσμού, η οποία «επικεντρώνεται» σε ένα δεδομένο θέμα.

Η συνέντευξη στην παρούσα έρευνα είναι δομημένη, καθώς βασίζεται σε ένα καθορισμένο σύνολο ερωτήσεων που διευθετούνται εκ των προτέρων. Η δημιουργία του οδηγού της συνέντευξης της παρούσας έρευνας βασίστηκε στην υπάρχουσα βιβλιογραφία. Σε ότι αφορά τη δομή της, οι ερωτήσεις είναι στο σύνολο 15 και ζητούν τις απόψεις των συμμετεχόντων σχετικά με τη συμμετοχή των μαθητών με αναπηρία στο μάθημα φυσικής αγωγής, ποια είναι τα βασικά εμπόδια που εντοπίζουν και ποιες είναι οι βασικές προκλήσεις που αναδύονται. Οι ερωτήσεις είναι οι ακόλουθες:

- 1) Το μάθημα φυσικής αγωγής προσφέρει, σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, σημαντικά οφέλη για τα παιδιά με αναπηρία. Ποια είναι η άποψη σας;
- 2) Πιστεύετε πως η φυσική αγωγή μπορεί να παρέχει στους μαθητές ένα πλαίσιο στο οποίο προωθείται η αυτοαποτελεσματικότητα και η συμμετοχή;
- 3) Πώς αξιολογείτε τον βαθμό συμμετοχής των μαθητών με αναπηρία στο μάθημα φυσικής αγωγής;
- 4) Θεωρείτε πως η δομή του μαθήματος φυσικής αγωγής είναι σημαντική για τη συμμετοχή των μαθητών;
- 5) Πώς θα χαρακτηρίζατε τις εμπειρίες των παιδιών από τη συμμετοχή τους στο μάθημα της φυσικής αγωγής;
- 6) Πιστεύετε ότι οι εν λόγω εμπειρίες εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τις δεξιότητες και τη στάση των εκπαιδευτικών απέναντι στην κατεύθυνση της διδασκαλίας χωρίς αποκλεισμούς;
- 7) Λαμβάνουν οι γυμναστές ειδικευση και επιμόρφωση στην ειδική αγωγή;
- 8) Θεωρείτε πως η ειδικευση και η επιμόρφωση των γυμναστών στην ειδική αγωγή είναι σημαντική για την αποτελεσματικότητα του μαθήματος της φυσικής αγωγής;
- 9) Πιστεύετε ότι η στάση των εκπαιδευτικών φυσικής αγωγής απέναντι στην ένταξη των μαθητών με αναπηρία στις κανονικές τάξεις σχετίζεται με το επίπεδο γνώσεων που οι εκπαιδευτικοί κατέχουν αναφορικά με τις ειδικές ανάγκες;

- 10) Είναι κατά τη γνώμη σας εφαρμόσιμη η ένταξη των μαθητών με αναπηρία σε κανονικά εκπαιδευτικά περιβάλλοντα διδασκαλίας φυσικής αγωγής;
- 11) Ποια θεωρείτε πως είναι τα βασικότερα εμπόδια ως προς τη συμμετοχή των μαθητών με αναπηρία στο μάθημα φυσικής αγωγής σήμερα;
- 12) Ποιες θεωρείτε πως είναι οι σημαντικότερες προκλήσεις ως προς τη συμμετοχή των μαθητών με αναπηρία στο μάθημα φυσικής αγωγής σήμερα;
- 13) Ποιες στρατηγικές διδασκαλίας θα μπορούσαν να ενισχύσουν τη συμμετοχή των μαθητών με αναπηρίες στο μάθημα της φυσικής αγωγής;
- 14) Ποια είναι η άποψη σας για την υιοθέτηση της συνεργατικής μάθησης στο πλαίσιο της φυσικής αγωγής χωρίς αποκλεισμούς;
- 15) Μπορεί η διδασκαλία από ομοτίμους να βοηθήσει τους μαθητές με αναπηρίες να αυξήσουν τη συμμετοχή τους στο μάθημα φυσικής αγωγής;

Στο τέλος της συνέντευξης δόθηκαν 5 πεδία συμπλήρωσης προς τους συμμετέχοντες σχετικά με τα δημογραφικά τους στοιχεία:

- Φύλο
- Ηλικία
- Εκπαιδευτικό Επίπεδο
- Οικογενειακή κατάσταση
- Εργασιακή θέση

3.4 Διαδικασία συλλογής δεδομένων

Η διανομή του οδηγού της συνέντευξης στους συμμετέχοντες έγινε ηλεκτρονικά, μέσω email, λόγω των συνθηκών της πανδημίας. Προηγήθηκε τηλεφωνική επικοινωνία με αυτούς, ώστε να ενημερωθούν για τον σκοπό της έρευνας. Η διαδικασία της έρευνας ξεκίνησε με την έναρξη της σχολικής χρονιάς 2022-2023, τον Σεπτέμβριο του 2022 και ολοκληρώθηκε τον Δεκέμβριο του 2022. Οι απαντήσεις συλλέχθηκαν σε αρχεία word ώστε να ακολουθήσει η επεξεργασία τους.

Τον οδηγό συνέντευξης πλαισίωσε ενημερωτικό σημείωμα, στο οποίο η ερευνήτρια ζητούσε τη συμμετοχή στην έρευνα, διασφάλιζε ότι δεν υπάρχουν κίνδυνοι που να συνδέονται με τη συμμετοχή των ατόμων σε αυτήν, ότι η συμμετοχή είναι απολύτως εκουσία και ότι όλα τα στοιχεία που θα συλλεχθούν θα είναι αυστηρώς ανώνυμα και εμπιστευτικά ως ερευνητικό υλικό.

3.5 Τρόπος ανάλυσης δεδομένων

Η παρουσίαση των απαντήσεων έγινε με θεματική ανάλυση. Η θεματική ανάλυση είναι μια μέθοδος που αξιοποιείται για τον εντοπισμό, την ανάλυση και την ερμηνεία προτύπων νοήματος («θέματα») στο πλαίσιο ποιοτικών δεδομένων. Τα θέματα παρέχουν ένα πλαίσιο για την οργάνωση και την αναφορά των αναλυτικών παρατηρήσεων του ερευνητή. Ο στόχος της θεματικής ανάλυσης δεν είναι απλώς να συνοψίσει το περιεχόμενο των δεδομένων, αλλά να εντοπίσει και να ερμηνεύσει τα χαρακτηριστικά των δεδομένων (Clarke & Braun, 2017). Είναι μια προσιτή, ευέλικτη και δημοφιλής μέθοδος ποιοτικής ανάλυσης δεδομένων, που επιτρέπει στον ερευνητή να εστιάσει στην ανάλυση του νοήματος σε ολόκληρο το σύνολο δεδομένων ή να εξετάσει σε βάθος μια συγκεκριμένη πτυχή του φαινομένου (Braun & Clarke, 2012).

Σε ότι αφορά τη διαδικασία της θεματικής ανάλυσης, οι ερευνητές διαβάζουν το γραπτό κείμενο το οποίο προκύπτει από τη συνέντευξη κάθε συμμετέχοντα και κρατούν σύντομες σημειώσεις, με τη μορφή λέξεων, θεωρητικών εννοιών ή σύντομων φράσεων που συνοψίζουν όσα γράφονται στο κείμενο. Η διαδικασία αυτή είναι γνωστή ως ανοικτή κωδικοποίηση (open coding) και στοχεύει στη δημιουργία μιας συνοπτικότητας περιγραφής για κάθε στοιχείο που καταγράφεται στο κείμενο. Έπειτα, οι ερευνητές ομαδοποιούν τις κωδικοποιήσεις με παρόμοιο περιεχόμενο σε ευρύτερες κατηγορίες που συνιστούν τα θέματα στα οποία και προσδίδουν ονομασίες. Τα θέματα είναι πάντοτε αρκετά λιγότερα από τις αρχικές κωδικοποιήσεις και σπάνια υπερβαίνουν τα δέκα. Με τον τρόπο αυτόν προκύπτει ένας σύντομος κατάλογος στη θεματική ανάλυση που περιλαμβάνει τα θέματα και τις κωδικοποιήσεις του κάθε θέματος σύμφωνα με τα γραπτά κείμενα που προέρχονται από τους συμμετέχοντες. Με τον τρόπο αυτόν δημιουργείται ένα οργανωμένο αρχείο δεδομένων, στο οποίο θα στηριχθούν οι ερευνητές για τη συγγραφή των ευρημάτων της μελέτης τους (Γαλάνης, 2018).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

4.1 Προφίλ συμμετεχόντων

Στην παρούσα ποιοτική έρευνα το δείγμα (συμμετέχοντες) είναι 10 σχολικοί διευθυντές και εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Για τον σκοπό της ανάλυσης, οι συμμετέχοντες κωδικοποιήθηκαν με τις ονομασίες Σ1-Σ10. Από τα δημογραφικά στοιχεία των συνεντεύξεων, προέκυψαν τα κάτωθι:

Πίνακας 1. Δημογραφικά στοιχεία συμμετεχόντων

	Φύλο	Ηλικία	Εκπαιδευτικό Επίπεδο	Οικογενειακή κατάσταση	Εργασιακή θέση
Σ1	Γυναίκα	31-40	Μεταπτυχιακό	Έγγαμη	Εκπαιδευτικός ΦΑ
Σ2	Γυναίκα	31-40	Μεταπτυχιακό	Έγγαμη	Εκπαιδευτικός ΦΑ
Σ3	Γυναίκα	51-60	Μεταπτυχιακό	Έγγαμη	Εκπαιδευτικός ΦΑ
Σ4	Άνδρας	41-50	Μεταπτυχιακό	Έγγαμος	Εκπαιδευτικός ΦΑ
Σ5	Γυναίκα	41-50	Μεταπτυχιακό	Έγγαμη	Εκπαιδευτικός ΦΑ
Σ6	Γυναίκα	51-60	Μεταπτυχιακό	Διαζευγμένη	Διευθύντρια
Σ7	Γυναίκα	18-30	Μεταπτυχιακό	Έγγαμη	Εκπαιδευτικός ΦΑ
Σ8	Άνδρας	18-30	Πανεπιστημιακή Σχολή	Άγαμος	Εκπαιδευτικός ΦΑ
Σ9	Γυναίκα	31-40	Πανεπιστημιακή Σχολή	Άγαμος	Εκπαιδευτικός ΦΑ
Σ10	Γυναίκα	41-50	Μεταπτυχιακό	Έγγαμη	Διευθύντρια

Όπως φαίνεται, η πλειοψηφία των συμμετεχόντων είναι γυναίκες. Οι περισσότεροι συμμετέχοντες ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα 31-40 και 41-50, είναι κάτοχοι μεταπτυχιακού και έγγαμοι. Ως προς την εργασιακή τους θέση, δυο άτομα έχουν διευθυντική θέση και οι υπόλοιποι είναι εκπαιδευτικοί ΦΑ.

4.2 Αντιστοίχιση ερευνητικών ερωτημάτων με ερωτήσεις της συνέντευξης

Όπως αναφέρθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, οι ερωτήσεις της παρούσας συνέντευξης είναι στο σύνολο 15 και αποτυπώνουν τις απόψεις των συμμετεχόντων σχετικά με τη συμμετοχή των μαθητών με αναπηρία στο μάθημα φυσικής αγωγής, ποια είναι τα βασικά εμπόδια που εντοπίζουν και ποιες είναι οι βασικές προκλήσεις που αναδύονται. Σε σχέση με τα ερευνητικά ερωτήματα που έχουν τεθεί, διαμορφώνεται η παρακάτω αντιστοίχιση με τις ερωτήσεις της συνέντευξης:

- 1ο ερευνητικό ερώτημα: ερωτήσεις συνέντευξης 1 και 2
- 2ο ερευνητικό ερώτημα: ερωτήσεις συνέντευξης 3 και 4
- 3ο ερευνητικό ερώτημα: ερωτήσεις συνέντευξης 5 και 6
- 4ο ερευνητικό ερώτημα: ερωτήσεις συνέντευξης 7 και 8
- 5ο ερευνητικό ερώτημα: ερωτήσεις συνέντευξης 9 και 10
- 6ο ερευνητικό ερώτημα: ερωτήσεις συνέντευξης 11 και 12
- 7ο ερευνητικό ερώτημα: ερωτήσεις συνέντευξης 13,14 και 15

4.3 Θέματα και κωδικοποίηση

Στο πλαίσιο της παρούσας θεματικής ανάλυσης, η ερευνήτρια αξιοποίησε τα γραπτά κείμενα με τις απαντήσεις από κάθε συμμετέχοντα και χρησιμοποίησε λέξεις – κλειδιά για να συνοψίσει τα βασικά σημεία στα κείμενα. Αυτές οι κωδικοποιήσεις αξιοποιήθηκαν για να δημιουργηθούν οι 7 κατηγορίες - θέματα όπως δείχνει ο παρακάτω πίνακας:

Πίνακας 2. Θέματα και κωδικοποιήσεις

Θέμα	Κωδικοποιήσεις
1) Οφέλη από συμμετοχή	κοινωνικοποιούνται συνεργάζονται ακολουθούν κανόνες φυσική κατάσταση ξεπερνούν το άγχος νιώθουν ελεύθερα επαφή με το περιβάλλον πειθαρχία και τη συνεργασία αυτοεικόνα και αυτοεκτίμηση

	καλύτερη κοινωνικοποίηση αυτοαποτελεσματικότητα συμμετοχή
2) Βαθμός συμμετοχής	συμμετέχουν σε υψηλό βαθμό συμμετέχουν με όρεξη και χαρά ενεργή συμμετοχή ικανοποιητική η συμμετοχή
3) Εμπειρίες παιδιών	πάρα πολλές θετικές όμορφες καλές εμπειρίες εξαιρετες
4) Ειδίκευση και επιμόρφωση γυμναστών	μεταπτυχιακό σεμινάρια συχνά ελλιπής
5) Εφαρμογή ένταξης	στάση γνώση εμπειρία απόψεις των εκπαιδευτικών
6) Εμπόδια και προκλήσεις	A) υποδομές εξειδικευμένο προσωπικό οικονομικά προκαταλήψεις και σχολική κουλτούρα B) κίνητρο για συμμετοχή προσαρμογή και εξατομίκευση στη διδασκαλία
7) Στρατηγικές διδασκαλίας	θετική ανατροφοδότηση παρακίνηση εξατομίκευση εναλλαγή ασκήσεων ασκήσεις διαβαθμισμένης δυσκολίας προοδευτική μάθηση ομαδοσυνεργατική προσέγγιση βιωματικές δράσεις

4.3.1 Τα οφέλη που μπορεί να προσφέρει το μάθημα φυσικής αγωγής για τα παιδιά με αναπηρία

Στο πρώτο στάδιο της συνέντευξης, ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να διατυπώσουν την άποψη τους για το αν το μάθημα φυσικής αγωγής προσφέρει σημαντικά οφέλη για τα παιδιά με αναπηρία. Από τις απαντήσεις τους φάνηκε πως τα οφέλη είναι πολύ σημαντικά και ποικίλουν σε σωματικά, ψυχοσυναισθηματικά, νοητικά, κοινωνικά.

Σ1: «Μέσω της φυσικής δραστηριότητας κοινωνικοποιούνται, μαθαίνουν να συνεργάζονται και να ακολουθούν κανόνες. Επίσης μπορούν να βελτιώνουν σημαντικά την φυσική τους κατάσταση και τον νευρομυϊκό τους συντονισμό»

Σ2: «Τα οφέλη αυτά αφορούν στη μείωση της παχυσαρκίας, τη βελτίωση της καρδιοαναπνευστικής αντοχής, τη βελτίωση και ανάπτυξη των θεμελιωδών κινητικών προτύπων και ειδικότερα για τους μαθητές με νευρο-αναπτυξιακές διαταραχές, τους βοηθά στη μείωση στερεοτυπικών κινήσεων και στη βελτίωση των κοινωνικών δεξιοτήτων τους».

Σ3: «Τα βοηθάει να ξεπερνούν το άγχος που τους δημιουργείται κατά την διάρκεια της ημέρας τους. Νιώθουν ελεύθερα, είναι η στιγμή που χαίρονται πραγματικά.»

Σ4: «Σε πρώτη φάση βοηθά το σώμα τους, ώστε να αποκτήσει την κινητικότητα και την ενδυνάμωση που χρειάζεται...Φέρνει τους μαθητές σε επαφή με το περιβάλλον κι αυτό είναι πολύ σημαντικό. Τέλος διδάσκει στα παιδιά την πειθαρχία και τη συνεργασία».

Σ5: «Πέρα από το αυτονόητο, δηλαδή τη βελτίωση των δεικτών που αφορούν τη φυσική κατάσταση, το νευρομυϊκό συντονισμό, τη βελτίωση της δύναμης, της αντοχής, της ελαστικότητας κλπ, υπάρχει άμεση ωφέλεια και στη βελτίωση της αυτοεικόνας και αυτοεκτίμησης. Επιπλέον, με την εκμάθηση βασικών δεξιοτήτων σε παιχνίδια, αθλήματα ή χώρους δίνεται η δυνατότητα εύρεσης κοινού τόπου με τον τυπικό αθλητισμό, άρα και καλύτερης κοινωνικοποίησης.»

Σ6: «Ενισχύει την αυτοεικόνα και την αυτοπεποίθησή τους.»

Σ7: «Παρέχει οφέλη πάνω στη σωματική, ψυχική και νοητική κατάσταση των μαθητών με αναπηρία σε βαθμό που μπορεί να τα ωθήσει στην αυτοεξυπηρέτηση και στην πιο άμεση κοινωνικοποίησή τους στο σύνολο.»

Σ8: «Προσφέρει σημαντικά οφέλη σε επίπεδα τόσο φυσικής κατάστασης, όσο και ψυχολογίας.»

Σ9: «Επιφέρει πολλά οφέλη τόσο σε δεξιότητες όσο και στα πλαίσια καλύτερης ένταξης στο κοινωνικό σύνολο.»

Σ10: «Τα οφέλη ποικίλουν, είναι σωματικά, συναισθηματικά, κοινωνικά. Ο μαθητής μπορεί να λάβει σπουδαία οφέλη από τη συμμετοχή του στο μάθημα φυσικής αγωγής»

Στη συνέχεια, τους ζητήθηκε να αναφέρουν αν πιστεύουν πως η φυσική αγωγή μπορεί να παρέχει στους μαθητές ένα πλαίσιο στο οποίο προωθείται η αυτοαποτελεσματικότητα και η συμμετοχή. Από τις απαντήσεις τους φάνηκε πως συμφωνούν με το παραπάνω, καθώς η ΦΑ ενισχύει την ενεργό συμμετοχή των παιδιών, τα βοηθά να έχουν μεγαλύτερη επιτυχία στις προσπάθειες τους, να έρχονται σε επαφή με το περιβάλλον, να συνεργάζονται και να πειθαρχούν.

Σ1: «Το μάθημα της φυσικής αγωγής ενισχύει την ενεργή συμμετοχή των μαθητών. Οι δραστηριότητες που επιλέγονται είναι ευχάριστες και πάντα ολοκληρώνονται με επιτυχία.»

Σ2: «Με τη φυσική αγωγή μπορούμε να προσαρμόσουμε τις δραστηριότητες έτσι ώστε να συμμετέχουν όλοι οι μαθητές.»

Σ3: «Η φυσική αγωγή βοηθάει τα παιδιά με την βοήθεια του παιχνιδιού να προσπαθούν ποιο πολύ, να κάνουν πράγματα και να έχουν πιο γρήγορα αποτελέσματα με περισσότερη επιτυχία.»

Σ7: «Η ΦΑ αποτελεί ένα μάθημα όπου μπορούμε να προσαρμόσουμε τις δραστηριότητές μας με τέτοιο τρόπο, ώστε να συμμετέχουν όλοι οι μαθητές.»

Σ8: «Ναι, και αυτό σχετίζεται με την επίτευξη στόχων στο μάθημα.»

Σ10: «Μέσα από το μάθημα φυσικής αγωγής τα παιδιά μπορούν να αναπτύξουν σημαντικές δεξιότητες όπως η αυτοαποτελεσματικότητα, η αποτελεσματική αλληλεπίδραση με τα άλλα παιδιά, καθώς και η κοινωνική συμμετοχή»

4.3.2 Ο βαθμός συμμετοχής των μαθητών με αναπηρία στο μάθημα φυσικής αγωγής

Έπειτα, ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να διατυπώσουν την άποψη τους για το πώς αξιολογούν τον βαθμό συμμετοχής των μαθητών με αναπηρία στο μάθημα φυσικής αγωγής. Από τις απαντήσεις τους φάνηκε πως είναι ενθαρρυντικά τα επίπεδα συμμετοχής, πλην ενός συμμετέχοντα που δήλωσε χαμηλή συμμετοχή των μαθητών με αναπηρία στο μάθημα. Καταλυτικό ρόλο φαίνεται να έχει η προσαρμογή στις ανάγκες

του κάθε παιδιού, η εξατομίκευση του προγράμματος ΦΑ, τα κίνητρα και ο ρόλος του δασκάλου.

Σ1: «Οι μαθητές με αναπηρία συμμετέχουν πάντα στο μάθημα της φυσικής αγωγής. Είναι συνεργάσιμοι και πρόθυμοι να ολοκληρώσουν οτιδήποτε τους ζητηθεί. Το μάθημα είναι πάντα προσαρμοσμένο ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες του κάθε παιδιού δημιουργώντας τους με αυτόν τον τρόπο ένα επιπλέον κίνητρο».

Σ2: «Αν υπάρχουν οι κατάλληλες προσαρμογές στις δραστηριότητες, οι μαθητές μπορούν να συμμετέχουν σε υψηλό βαθμό. Αρκεί να λάβουμε υπόψη μας τις εξατομικευμένες ανάγκες του κάθε μαθητή και να σχεδιάσουμε ένα εξατομικευμένο πρόγραμμα διδασκαλίας».

Σ3: «Ο μεγαλύτερος πληθυσμός των ατόμων με αναπηρία συμμετέχει με όρεξη και χαρά.»

Σ4: «Η πλειοψηφία των παιδιών επιθυμεί να συμμετάσχει στο μάθημα της ΦΑ. Αυτό φυσικά ενισχύεται ιδιαίτερα, όταν ο καθηγητής ΦΑ καταφέρει και βρει αυτό που πραγματικά αρέσει σε κάθε ένα από τα παιδιά».

Σ5: «Ο βαθμός συμμετοχής των μαθητών με αναπηρία κι όχι μόνο είναι συνάρτηση με τη δυνατότητα για θετική ανατροφοδότηση, αλλά και την παροχή πολλών εναλλακτικών για άθληση».

Σ6: «Η συμμετοχή των μαθητών εξαρτάται από την ιδιαιτερότητα καθενός κι όλοι συμμετέχουν ευχάριστα στο βαθμό που μπορούν».

Σ7: «Αναλόγως το βαθμό αναπηρίας του κάθε μαθητή. Κάθε αναπηρία είναι διαφορετική, κάτι που μας ωθεί στο να το λάβουμε υπόψη μας και να προβούμε στο σχεδιασμό κατάλληλων, προσαρμοσμένων δραστηριοτήτων, ώστε να είναι εφικτή η συμμετοχή των μαθητών σε μεγάλο βαθμό. Αν αναφερθούμε σε ποσοστό, θα έλεγα ότι επιτυγχάνεται στο 60%».

Σ8: «Στους περισσότερους μαθητές αρέσει πολύ η ΦΑ και έχουν ενεργή συμμετοχή στο μάθημα».

Σ9: «Θεωρώ πως δεν υπάρχει η κατάλληλη προσέγγιση, επομένως η συμμετοχή είναι σχετικά χαμηλή».

Σ10: «Πιστεύω πως σε μια γενική βάση είναι ικανοποιητική η συμμετοχή. Το κάθε παιδί συμμετέχει στο βαθμό που επιθυμεί και μπορεί, με βάση την ιδιαιτερότητα του.»

Στη συνέχεια, ερωτήθηκαν αν θεωρούν πως η δομή του μαθήματος φυσικής αγωγής είναι σημαντική για τη συμμετοχή των μαθητών. Από τις απαντήσεις τους

φάνηκε πως θεωρούν τη δομή πολύ σημαντική, καθώς ενισχύει το κίνητρο για συμμετοχή. Ακόμη, επισημαίνουν πως η δομή πρέπει να είναι δομημένη και εξατομικευμένη.

Σ1: «Η δομή του μαθήματος είναι πολύ σημαντική για την συμμετοχή των μαθητών καθώς η επιλογή των κατάλληλων δραστηριοτήτων αποτελεί σημαντικό κίνητρο για την συμμετοχή των μαθητών στο μάθημα της φυσικής αγωγής. Αρχικά θα πρέπει να υπάρχει διαβάθμιση όσο αναφορά τον βαθμό δυσκολίας των ασκήσεων ξεκινώντας από τις απλές προς τις πιο σύνθετες. Θα πρέπει οι στόχοι να είναι ξεκάθαροι, οι δραστηριότητες να είναι σύντομες και να υπάρχουν συχνές εναλλαγές.»

Σ2: «Φυσικά. Θα πρέπει να είναι δομημένη η διδασκαλία στις εξατομικευμένες ανάγκες του μαθητή για να είναι επιτυχής».

Σ3: «Συνήθως την δομή του μαθήματος ο εκπαιδευτικός την κάνει να είναι στα μέτρα και σύμφωνα με τις ικανότητες των μαθητών του».

Σ4: «Σημαντικό είναι ο καθηγητής να δημιουργήσει το κατάλληλο κλίμα, ώστε τα παιδιά με τη σειρά τους να συμμετέχουν με μεγάλη χαρά, ανυπομονώντας για το μάθημα της ΦΑ. Επομένως, η δομή κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική.»

Σ6: «Φυσικά γιατί πρέπει να συνυπολογίζεται στο σχεδιασμό του μαθήματος η ιδιαιτερότητα του κάθε μαθητή».

Σ8: «Σαφώς. Η διδασκαλία θα πρέπει να είναι δομημένη στις ανάγκες του κάθε μαθητή. Μόνο τότε υπάρχει επιτυχία.»

Σ9: «Σαφέστατα. Η παρακίνηση μέσω της δομής παίζει σπουδαίο ρόλο.»

Σ10: «Ναι, και όπως αναφέρει και το Πρόγραμμα Σπουδών της Φυσικής Αγωγής στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, αφετηρία αποτελούν τα μαθησιακά αποτελέσματα, με βάση τη γενική αρχή του μη αποκλεισμού και την αναγνώριση του δικαιώματος όλων των παιδιών στη μάθηση, στη διά βίου υγεία και στην ποιότητα ζωής.»

4.3.3 Οι εμπειρίες των παιδιών από τη συμμετοχή τους στο μάθημα της φυσικής αγωγής

Στη συνέχεια της συνέντευξης, ζητήθηκε από τα άτομα να χαρακτηρίσουν τις εμπειρίες των παιδιών από τη συμμετοχή τους στο μάθημα της φυσικής αγωγής. Από τις απαντήσεις τους φάνηκε πως οι εμπειρίες είναι θετικές.

Σ1: «Τα παιδιά με αναπηρία μέσα από το μάθημα της φυσικής αγωγής αποκτούν πάρα πολλές θετικές εμπειρίες. Μαθαίνουν τα οφέλη της φυσικής αγωγής μέσα από ευχάριστες δραστηριότητες.»

Σ2: «Εάν το μάθημα έχει τη σωστή δομή, οι εμπειρίες των μαθητών είναι πάντα όμορφες.»

Σ3: «Θεωρώ ότι έχουν καλές εμπειρίες από το μάθημα και το κυριότερο από όλα βγαίνουν με πολύ χαρά από το μάθημα.»

Σ4: «Οι εμπειρίες των μαθητών προς το μάθημα είναι εξαιρετες, κάτι που φαίνεται από τα θετικά σχόλια που αποκομίζουμε από τους ίδιους μας τους μαθητές.»

Σ5: «Σε γενικές γραμμές ένα καλά οργανωμένο μάθημα με σαφή στόχευση, αλλά και αντανακλαστικά διόρθωσης της πορείας του έχει θετικό πρόσημο στους μαθητές.»

Σ6: «Θετικές, αν κρίνουμε από τις αντιδράσεις τους.»

Σ8: «Πολύ καλές, καθώς είναι χαρούμενα και πρόθυμα να συμμετέχουν.»

Σ9: «Θετικές κατά την πλειονότητα, γεγονός που φαίνεται από τις αντιδράσεις τους προς το μάθημα.»

Σ10: «Τα πιο πολλά παιδιά φαίνεται να χαίρονται από τη συμμετοχή τους, έχουν θετική στάση.»

Πρόσθετα, ζητήθηκε από τα άτομα να αναφέρουν αν πιστεύουν ότι οι εν λόγω εμπειρίες εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τις δεξιότητες και τη στάση των εκπαιδευτικών απέναντι στην κατεύθυνση της διδασκαλίας χωρίς αποκλεισμούς. Από τις απαντήσεις τους φάνηκε πως συμφωνούν με την παραπάνω άποψη, δίνοντας έμφαση στη σημασία της εξειδίκευσης των εκπαιδευτικών πάνω στην εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς.

Σ1: «Οι θετικές εμπειρίες που αποκτούν τα παιδιά με αναπηρία στο μάθημα της φυσικής αγωγής εξαρτώνται σαφέστατα από τις δεξιότητες και την στάση των εκπαιδευτικών. Επίσης οι εκπαιδευτικοί φυσικής αγωγής θα πρέπει να κάνουν την διδασκαλία τους ενδιαφέρουσα και να είναι κατάλληλα προσαρμοσμένη ώστε να μπορούν να συμμετέχουν όλοι οι μαθητές.»

Σ2: «Σαφώς. Τα τελευταία χρόνια γίνεται μια τεράστια προσπάθεια συμπερίληψης των μαθητών με αναπηρίες. Ως καθηγήτρια προσαρμοσμένης κινητικής αγωγής διδάχθηκα και εφαρμόζω τις αρχές της διδασκαλίας χωρίς αποκλεισμούς.»

Σ4: «Φυσικά, αρκεί το μάθημα να διδάσκεται από εξειδικευμένο εκπαιδευτικό που ως βάση του έχει τα ενδιαφέροντά τους.»

Σ7: «Φυσικά. Ειδικότερα, τα τελευταία χρόνια γίνεται προσπάθεια συμπερίληψης των μαθητών με αναπηρίες και θεωρώ πως επιτυγχάνεται σε μεγάλο ποσοστό.»

Σ8: «Φυσικά. Τελευταία μάλιστα γίνεται προσπάθεια ενσωμάτωσης των μαθητών με αναπηρίες. Θεωρώ πως η πλειοψηφία εφαρμόζει τη διδασκαλία χωρίς αποκλεισμούς.»

Σ9: «Κατά κύριο λόγο από την στάση των εκπαιδευτικών. Το μάθημα της ΦΑ πρέπει να διδάσκεται από εξειδικευμένους εκπαιδευτικούς.»

Σ10: «Και βέβαια. Οι εκπαιδευτικοί επιδρούν σημαντικά μέσα από τη στάση τους απέναντι στην ένταξη, αλλά και μέσα από τη γνώση, την κατάρτιση και τις δεξιότητες τους. Η ποιότητα της εμπειρίας των εκπαιδευτικών έχει οπωσδήποτε σπουδαίο ρόλο στη διαμόρφωση θετικών πεποιθήσεων απέναντι στην κατεύθυνση της διδασκαλίας χωρίς αποκλεισμούς.»

4.3.4 Το επίπεδο ειδίκευσης και επιμόρφωσης των γυμναστών στην ειδική αγωγή

Οι συμμετέχοντες ερωτήθηκαν αν λαμβάνουν οι γυμναστές ειδίκευση και επιμόρφωση στην ειδική αγωγή. Από τις απαντήσεις τους φάνηκε πως οι απόψεις δίστανται. Συνήθως η ειδίκευση και η επιμόρφωση γίνονται στο μεταπτυχιακό. Συχνά ωστόσο είναι ελλιπής.

Σ1: «Οι γυμναστές συνήθως λαμβάνουν εξειδίκευση στην ειδική αγωγή κατά την διάρκεια της τετραετούς φοίτησης τους στην σχολή. Επιπλέον οι περισσότεροι γυμναστές συνεχίζουν την ειδίκευση τους κάνοντας μεταπτυχιακό στην ειδική αγωγή και παρακολουθούν επιμορφωτικά σεμινάρια.»

Σ2: «Εάν δεν ακολουθήσουν τον κύκλο σπουδών 'Προσαρμοσμένη Κινητική Αγωγή' η ειδίκευση είναι μηδαμινή.»

Σ3: «Λαμβάνουν, αλλά όχι αυτή που είναι αναγκαία για να ασχοληθούν με αυτά τα άτομα.»

Σ4: «Πλέον αρκετοί γυμναστές λαμβάνουν ειδίκευση στην ειδική αγωγή, καθώς ένα μεταπτυχιακό ή μία επιμόρφωση θεωρούνται απαραίτητα προσόντα, ώστε να καταφέρει να εργαστεί κάποιος.»

Σ5: «Όσοι έχουν ειδικότητα ΦΑ ναι. Για τους υπόλοιπους συναδέλφους αντίστοιχα τα σεμινάρια ή η προσωπική αναζήτηση βοήθιά.»

Σ6: «Πολλοί δεν το κάνουν, αν και θα έπρεπε διότι διαφορετικά οι δυσκολίες σε αυτό τον χώρο είναι απροσπέραστες.»

Σ8: «Όχι, εκτός και έχουν διαλέξει τη συγκεκριμένη ειδικότητα.»

Σ9: «Σε μεταπτυχιακές σπουδές και μέσω σεμιναρίων. Όχι από το προπτυχιακό.»

Σ10: «Δυστυχώς όχι πάντα, αν και θα ήταν σημαντικό να γίνεται από όλους.»

Οι συμμετέχοντες ερωτήθηκαν ακόμη αν θεωρούν πως η ειδίκευση και η επιμόρφωση των γυμναστών στην ειδική αγωγή είναι σημαντική για την αποτελεσματικότητα του μαθήματος της φυσικής αγωγής. Από τις απαντήσεις τους φάνηκε πως είναι σύμφωνοι με το παραπάνω.

Σ1: «Η ειδίκευση και η συνεχή επιμόρφωση των γυμναστών είναι επιβεβλημένη στην ειδική αγωγή. Μέσα από την συνεχή κατάρτιση βελτιώνουν σημαντικά την ποιότητα του μαθήματος τους και μπορούν να βοηθήσουν ουσιαστικά τους μαθητές με αναπηρία.»

Σ4: «Φυσικά και κρίνεται σημαντική, ωστόσο προσωπικά πιστεύω πως μείζονος σημασίας είναι η θέληση που έχει ο καθένας και ο αγώνας της επαγγελματικής του εξέλιξης πάνω στην ειδική αγωγή.»

Σ5: «Φυσικά, όπως και σε όλα τα υπόλοιπα αντικείμενα της ΦΑ. Όμως θεωρώ ότι κλειδί είναι η προδιάθεση του καθηγητή ΦΑ και η ελαστικότητα στη σκέψη του.»

Σ6: «Είναι σημαντική τόσο για τον εκπαιδευτικό όσο και για το μαθητή.»

Σ7: «Θεωρώ πως ναι, καθώς ιδανικά θα βοηθούσε στην καλύτερη κατάρτισή τους.»

Σ10: «Σαφώς, διότι η ειδίκευση και η επιμόρφωση των γυμναστών στην ειδική αγωγή θα συμβάλλει στη βέλτιστη κατανόηση και διαχείριση των ζητημάτων της ένταξης και της συμμετοχής.»

4.3.5 Η ένταξη των μαθητών με αναπηρία σε κανονικά εκπαιδευτικά περιβάλλοντα διδασκαλίας φυσικής αγωγής

Στη συνέχεια της συνέντευξης, οι συμμετέχοντες ερωτήθηκαν αν πιστεύουν ότι η στάση των εκπαιδευτικών φυσικής αγωγής απέναντι στην ένταξη των μαθητών με αναπηρία στις κανονικές τάξεις σχετίζεται με το επίπεδο γνώσεων που οι εκπαιδευτικοί κατέχουν αναφορικά με τις ειδικές ανάγκες. Από τις απαντήσεις τους φάνηκε πως

δίνουν σημασία στη στάση, αλλά και στη γνώση, στην εμπειρία και στις απόψεις των εκπαιδευτικών.

Σ1: «Είναι πολύ σημαντικό κατά την γνώμη μου οι εκπαιδευτικοί να έχουν επιμορφωθεί κατάλληλα για τα άτομα με ειδικές ανάγκες έτσι ώστε να μπορούν να έχουν μια θετική στάση στην ένταξη των μαθητών με αναπηρία στις κανονικές τάξεις.

Σ2: «Εξαρτάται από τις γνώσεις, την εμπειρία και τις στάσεις απέναντι στους μαθητές με αναπηρίες».

Σ3: «Το επίπεδο γνώσεων είναι σημαντικό αλλά δεν αρκεί αυτό».

Σ4: «Πέρα φυσικά από τις γνώσεις που είναι απαραίτητες, χρειάζεται υπομονή και προσπάθεια για να τα καταφέρεις μέχρι το βαθμό που το επιτρέπουν οι συνθήκες.»

Σ6: «Σχετίζεται άμεσα με τις γνώσεις, αλλά και τις προσωπικές απόψεις».

Σ7: «Είναι κάτι το οποίο εξαρτάται αφενός από τις γνώσεις του εκάστοτε καθηγητή, καθώς και από την εμπειρία που διαθέτει».

Σ8: «Πιστεύω πως σχετίζεται με τις στάσεις, τις γνώσεις, καθώς και την εμπειρία κάθε εκπαιδευτικού».

Σ10: «Ναι, ισχύει και είναι σημαντικό αυτή η γνώση να στηρίζει το όλο εγχείρημα της ένταξης».

Ακόμη, ζητήθηκε να αναφέρουν αν κατά τη γνώμη τους είναι εφαρμόσιμη η ένταξη των μαθητών με αναπηρία σε κανονικά εκπαιδευτικά περιβάλλοντα διδασκαλίας φυσικής αγωγής. Από τις απαντήσεις τους φάνηκε πως είναι εφαρμόσιμη υπό προϋποθέσεις, αλλά δυστυχώς δεν φαίνεται αυτό να λειτουργεί στο ελληνικό σχολείο. Οι συμμετέχοντες αναφέρουν τη σημασία να υπάρχει εκπαιδευτικός με εξειδίκευση στην ειδική ΦΑ, αλλά και τα απαραίτητα μέσα και οι υποδομές. Ρόλο παίζει και η σοβαρότητα της αναπηρίας.

Σ1: «θεωρώ ότι είναι εφαρμόσιμη με την προϋπόθεση ότι θα έχουν γίνει οι κατάλληλες προσαρμογές έτσι ώστε να μπορούν να συμμετέχουν όλα τα παιδιά.»

Σ2: «Εάν υπάρχει καθηγητής Προσαρμοσμένης Κινητικής Αγωγής, δηλαδή καθηγητής με εξειδίκευση στην ειδική ΦΑ, φυσικά και είναι εφαρμόσιμη.»

Σ4: «Είναι εφαρμόσιμη ως ένα σημείο και πάντα με τη συνοδεία κι άλλου εκπαιδευτικού.»

Σ5: «Στην ελληνική σχολική πραγματικότητα είναι δύσκολη η καθολική ένταξη, καθώς δεν υπάρχουν ούτε υποδομές, ούτε τα μέσα, ούτε και το ανθρώπινο δυναμικό.»

Σ6: «Με τις υπάρχουσες συνθήκες, όχι. Υπάρχουν σημαντικές ελλείψεις τόσο σε προσωπικό, όσο και στις κτιριακές υποδομές των σχολείων.»

Σ7: «Ναι, αλλά υπό προϋποθέσεις, όπως οι κατάλληλες υποδομές και το σωστά καταρτισμένο προσωπικό.»

Σ8: «Αναλόγως το βαθμό αναπηρίας. Για παράδειγμα, μια βαριά μορφή αυτισμού και βάσει των υποδομών που υπάρχουν στα σχολεία αυτή τη στιγμή θα καθιστούσε την ένταξη πολύ δύσκολη.»

Σ10: «Θεωρητικά είναι, βάσει νομοθεσίας, αλλά πρακτικά τα κενά είναι πολλά, σε υποδομές, προσωπικό, υλικά, στοιχεία που δεν κάνουν εφαρμόσιμη την ένταξη των μαθητών με αναπηρία σε κανονικά εκπαιδευτικά περιβάλλοντα διδασκαλίας φυσικής αγωγής.»

4.3.6 Τα βασικότερα εμπόδια και οι προκλήσεις ως προς τη συμμετοχή των μαθητών με αναπηρία στο μάθημα φυσικής αγωγής σήμερα

Περνώντας στις επόμενες ερωτήσεις, ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να αναφέρουν τα βασικότερα εμπόδια ως προς τη συμμετοχή των μαθητών με αναπηρία στο μάθημα φυσικής αγωγής σήμερα. Από τις απαντήσεις τους φάνηκε πως εστιάζουν στις υποδομές, στο εξειδικευμένο προσωπικό, στα οικονομικά, στις προκαταλήψεις και στη σχολική κουλτούρα.

Σ1: «Η έλλειψη του κατάλληλου χώρου για την πραγματοποίηση του μαθήματος της φυσικής αγωγής. Υπάρχουν εμπόδια στην αυλή, δεν είναι οριοθετημένη και ο χώρος συνήθως είναι πάρα πολύ μικρός.»

Σ2: «Οι υποδομές του σχολείου, η στελέχωση εξειδικευμένου προσωπικού και η σχολική κουλτούρα.»

Σ3: «Οι προκαταλήψεις και ο οικονομικός παράγοντας.»

Σ4: «Οι ελλειπείς εγκαταστάσεις που υπάρχουν στις σχολικές μονάδες.»

Σ5: «Υποδομές, μέσα και ανθρώπινο δυναμικό»

Σ6: «Η έλλειψη ειδικευμένων εκπαιδευτικών και η έλλειψη κατάλληλων υποδομών.»

Σ7: «Οι υποδομές του σχολείου, η απώλεια εξειδικευμένου προσωπικού και η αποδοχή.»

Σ8: «Η υλικοτεχνική υποδομή, καθώς και η σχολική κουλτούρα.»

Σ9: «Ελλιπής κατάρτιση των εκπαιδευτικών, έλλειψη υποδομών.»

Σ10: «Η έλλειψη επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών ΦΑ και οι ανεπάρκειες σε υλικά και δομές».

Ως προς τις σημαντικότερες προκλήσεις, ανέφεραν το κίνητρο για συμμετοχή, την προσαρμογή και την εξατομίκευση στη διδασκαλία.

Σ1: «Να αυξάνεται συνεχώς το κίνητρο συμμετοχής του στο μάθημα.»

Σ2: «Να σχεδιάσεις και να εφαρμόσεις ένα μάθημα ΦΑ προσαρμοσμένο στις εξατομικευμένες ανάγκες κάθε μαθητή.»

Σ3: «Να μπορούν να συμμετέχουν στο μάθημα χωρίς να υπάρχουν διακρίσεις. Η πλήρη ένταξη τους.»

Σ4: «Να καταφέρει ο γυμναστής να παρακινήσει το μαθητή, γεγονός που προϋποθέτει φαντασία, οργάνωση σκέψης και δομής μαθήματος, ενώ θα πρέπει να ληφθούν σοβαρά και τα ενδιαφέροντά τους.»

Σ5: «Η συμμετοχή να γίνει μέρος της μαθητικής καθημερινότητας. Να δίνουμε χρόνο στο μαθητή ... να υπάρχουν τα μέσα για να μπορέσει ο καθηγητής ΦΑ να εφαρμόσει το πρόγραμμά του.»

Σ6: «Να δοθούν κίνητρα στους μαθητές. Εξειδικευμένα προγράμματα που να στοχεύουν στα ενδιαφέροντά τους και στις δυνατότητες του καθενός.»

Σ7: «Ένα μάθημα ΦΑ προσαρμοσμένο στις εξατομικευμένες ανάγκες κάθε μαθητή.»

Σ8: «Ο σχεδιασμός και η εφαρμογή, το οποίο θα είναι προσαρμοσμένο στις ανάγκες κάθε μαθητή.»

Σ9: «Να αυξάνεται διαρκώς το κίνητρο συμμετοχής του στο μάθημα.»

Σ10: «Η αποδοχή της διαφορετικότητας στο σχολείο, η εστίαση στις ανάγκες κάθε παιδιού και τα κατάλληλα κίνητρα για συμμετοχή στο μάθημα της ΦΑ»

4.3.7 Στρατηγικές διδασκαλίας που μπορούν να ενισχύσουν τη συμμετοχή των μαθητών με αναπηρίες στο μάθημα της φυσικής αγωγής

Στο τελευταίο μέρος της συνέντευξης, οι συμμετέχοντες ανέφεραν ποιες στρατηγικές διδασκαλίας θα μπορούσαν να ενισχύσουν τη συμμετοχή των μαθητών με αναπηρίες στο μάθημα της φυσικής αγωγής. Σύμφωνα με τις απαντήσεις τους, είναι ποικίλες οι στρατηγικές όπως η θετική ανατροφοδότηση, η παρακίνηση, η εξατομίκευση, η εναλλαγή ασκήσεων, η παροχή ασκήσεων διαβαθμισμένης δυσκολίας, η προοδευτική μάθηση, η ομαδοσυνεργατική προσέγγιση και οι βιωματικές δράσεις.

Σ1: «Η χρήση των κατάλληλων κινήτρων και της θετικής ανατροφοδότησης.»

Σ2: «Συχνή εναλλαγή των ασκήσεων, για να κρατά το ενδιαφέρον των μαθητών. Δραστηριότητες που επιτρέπουν σε όλους τους μαθητές να απολαμβάνουν την επιτυχία μέσα από τη συμμετοχή τους.»

Σ3: «Οι μαθητές να δουλεύουν σύμφωνα με τις ικανότητες τους και με στόχο την ένταξη τους στην ομάδα γενικότερα.»

Σ4: «Μέσω της στελέχωσης των σχολικών μονάδων με όργανα γυμναστικής που θα κάνουν πιο ελκυστικό το μάθημα.»

Σ5: «Η καλλιέργεια αρχικά της ενσυναίσθησης σε όλους τους μαθητές, τυπικής ανάπτυξης και μη. Έπειτα, η παροχή ασκήσεων διαβαθμισμένης δυσκολίας όπου ο κάθε μαθητής μπορεί να επιλέξει το επίπεδο δυσκολίας της άσκησης.»

Σ6: «Να γίνει ελκυστικό το μάθημα με τη χρήση κατάλληλων οργάνων και να υπάρχει και επιβράβευση της προσπάθειας.»

Σ8: «Η προοδευτική μάθηση, καθώς και η προσαρμοσμένη και εξειδικευμένη άσκηση.»

Σ9: «Καλύτερη δόμηση πλάνου μαθήματος, συνεχής προσθήκη νέων κινήτρων για του μαθητές.»

Σ10: «Η ομαδοσυνεργατική προσέγγιση και οι βιωματικές δράσεις»

Επίσης, οι συμμετέχοντες διατύπωσαν την άποψη τους για την υιοθέτηση της συνεργατικής μάθησης στο πλαίσιο της φυσικής αγωγής χωρίς αποκλεισμούς. Από τις απαντήσεις τους φάνηκε πως πιστεύουν πως είναι ωφέλιμη. Οι περισσότεροι την εφαρμόζουν ενώ δυο άτομα ανέφεραν πως υπάρχουν δυσκολίες στην εφαρμογή της.

Σ1: «Η υιοθέτηση της συνεργατικής μάθησης θα ωφελούσε τα παιδιά με αναπηρίες, θα οργανώνονταν καλύτερα το μάθημα, θα μάθαιναν να κατακτούν τους στόχους τους μέσα από την συνεργασία και την ομαδικότητα.»

Σ2: «Θετική. Αρκεί να γίνει σωστά και μεθοδικά και όχι απλά να γίνει για να γίνει.»

Σ3: «Είναι πολύ βασική και πρέπει να στηρίζομαστε σε αυτή όταν δουλεύουμε με παιδιά με αναπηρία.»

Σ4: «Συμφωνώ με την υιοθέτηση της συνεργατικής μάθησης. Μάλιστα στο δικό μου μάθημα την εφαρμόζω, όπου οι μαθητές μου δουλεύουν σε ομάδες με άλλους μαθητές, γεγονός που έχει θετικό πρόσημο.»

Σ5: «Θετική άποψη με την προϋπόθεση ότι οι συνεργάτες θα έχουν ισότιμη εμπλοκή και δε θα χρεώνεται ο ένας το ρόλο του δασκάλου πάντα, ώστε να χάνει τη χαρά του μαθήματος της ΦΑ.»

Σ6: «Στην υπάρχουσα εκπαιδευτική πραγματικότητα, καθίσταται εξαιρετικά δύσκολο.»

Σ8: «Συμφωνώ, καθώς επιφέρει αποτελέσματα θετικών επιτυχιών.»

Σ9: «Είμαι υπέρ της συνεργατικής μάθησης, τα οφέλη της μπορούν να είναι αμφίδρομα, για τους μαθητές με ειδικές ανάγκες και μη. Η αλληλεπίδραση και η συνύπαρξη είναι μεγίστης σημασίας.»

Σ10: «Η συνεργατική μάθηση μπορεί να αυξήσει τη συμμετοχή, μέσα σε ένα πλαίσιο αμοιβαίας αποδοχής, αλληλοσεβασμού και αλληλοϋποστήριξης. Είναι όμως δύσκολη η υιοθέτηση της με βάση τα εμπόδια που υπάρχουν.»

Τέλος, ανέφεραν αν μπορεί η διδασκαλία από ομοτίμους να βοηθήσει τους μαθητές με αναπηρίες να αυξήσουν τη συμμετοχή τους στο μάθημα φυσικής αγωγής. Από τις απαντήσεις τους φάνηκε πως οι περισσότεροι τη θεωρούν σημαντική, αλλά αναφέρουν και τους προβληματισμούς τους.

Σ1: «Η διδασκαλία από ομοτίμους μπορεί να λειτουργήσει ως θετικό κίνητρο και με αυτόν τον τρόπο να αυξηθεί η συμμετοχή των μαθητών με αναπηρίες στο μάθημα της φυσικής αγωγής.»

Σ2: «Ναι, έχει τη δυναμική, αλλά πάλι με προϋποθέσεις»

Σ3: «Οι μαθητές και με τους ομοτίμους τους εξελίσσονται αλλά δεν βοηθούνται τόσο πολύ.»

Σ4: «Κάθε εμπειρία που μπορεί να λειτουργήσει και ως πρότυπο για τα παιδιά θα ήταν καλό να υπάρχει.»

Σ5: «Ίσως ναι, σε αρχικά στάδια, ώστε να υπάρξει μια οικειότητα. Διαφορετικά, υπάρχει ο κίνδυνος ανάποδου ρατσισμού όπου θεωρούμε ότι μόνο ΑμεΑ έχουν το απαραίτητο υπόβαθρο να ασχοληθούν με ΑμεΑ.»

Σ6: «Φυσικά θα μπορούσε, αρκεί να υπάρχουν στο ίδιο σχολικό πλαίσιο.»

Σ9: «Ενδεχομένως ναι, λειτουργώντας ως πρότυπο για τα παιδιά.»

Σ10: «Ναι, και πιστεύω πως θα κινούσε το ενδιαφέρον των παιδιών. Αρκεί να μπορεί να υλοποιηθεί με δημιουργικότητα.»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V

ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Σκοπό της παρούσας εργασίας αποτέλεσε η διερεύνηση των αντιλήψεων των σχολικών διευθυντών και εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης ως προς τη συμμετοχή των μαθητών με αναπηρία στο μάθημα φυσικής αγωγής, τα εμπόδια συμμετοχής και τις προκλήσεις που αναδύονται. Μέσα από την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας αναδείχθηκαν τα πολλαπλά οφέλη από τη συμμετοχή των παιδιών με αναπηρία στο μάθημα της φυσικής αγωγής, τα οποία σχετίζονται με την ανάπτυξη των παιδιών: την κινητική, τη γνωστική, την ψυχική και την κοινωνική. Μέσα από τη συμμετοχή τους στο μάθημα φυσικής αγωγής οι μαθητές φαίνεται να βελτιώνουν σημαντικά την απόδοση και την αντιληπτή ικανότητά τους, ενώ συνάμα καλλιεργούν κοινωνικές και άλλες δεξιότητες (όπως η αυτοαποτελεσματικότητα, η θετική αλληλεπίδραση μεταξύ συνομηλίκων και η κοινωνική ενθάρρυνση). Ωστόσο, οι εκπαιδευτικοί φυσικής αγωγής διαπιστώνουν διάφορα εμπόδια συμμετοχής των μαθητών με αναπηρία στη φυσική αγωγή, τα οποία σχετίζονται με το περιβάλλον του σχολείου, τον εξοπλισμό, τις σχολικές πολιτικές, το πρόγραμμα, κοινωνικούς παράγοντες, ατομικούς παράγοντες και εμπόδια σχετικά με τους εκπαιδευτικούς. Μεταξύ αυτών, τα εμπόδια που σχετίζονται με τους εκπαιδευτικούς εμφανίζονται συχνότερα από τους άλλους παράγοντες στη βιβλιογραφία. Σπουδαίο ρόλο στην επιτυχή διδασκαλία του μαθήματος φυσικής αγωγής μαθητών με αναπηρία έχουν οι στρατηγικές διδασκαλίας, όπως η συνεργατική μάθηση, η ομαδοσυνεργατική προσέγγιση, η βιωματική οργάνωση των δραστηριοτήτων, η προσαρμοσμένη μάθηση κτλ.

Στο πλαίσιο του εμπειρικού μέρους, έγινε συλλογή πρωτογενών δεδομένων μέσω της ποιοτικής μεθόδου έρευνας. Το δείγμα (συμμετέχοντες) αποτέλεσαν 10 άτομα: 2 σχολικοί διευθυντές και 8 εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων είναι γυναίκες. Οι περισσότεροι συμμετέχοντες ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα 31-40 και 41-50, είναι κάτοχοι μεταπτυχιακού και έγγαμοι. Η επιλογή των συμμετεχόντων στην παρούσα ποιοτική έρευνα έγινε με δειγματοληψία ευκολίας από την ερευνήτρια, μέσα από την επαφή της με δημοτικά σχολεία της χώρας. Για τον σκοπό της έρευνας το ερευνητικό εργαλείο αποτέλεσε η συνέντευξη, που ήταν δομημένη και η δημιουργία των ερωτήσεων της βασίστηκε στην

υπάρχουσα βιβλιογραφία (15 ερωτήσεις). Η διανομή του οδηγού της συνέντευξης στους συμμετέχοντες έγινε ηλεκτρονικά, μέσω email, λόγω των συνθηκών της πανδημίας. Η διαδικασία της έρευνας ξεκίνησε τον Σεπτέμβριο του 2022 και ολοκληρώθηκε τον Δεκέμβριο του 2022. Η παρουσίαση των απαντήσεων έγινε με θεματική ανάλυση.

Από την ανάλυση διαπιστώθηκε πως τα οφέλη είναι πολύ σημαντικά και ποικίλουν σε σωματικά, ψυχοσυναισθηματικά, νοητικά, κοινωνικά. Οι συμμετέχοντες πιστεύουν πως η φυσική αγωγή μπορεί να παρέχει στους μαθητές ένα πλαίσιο στο οποίο προωθείται η αυτοαποτελεσματικότητα και η συμμετοχή. Επίσης, διαπιστώθηκε πως είναι ενθαρρυντικά τα επίπεδα συμμετοχής, πλην ενός συμμετέχοντα που δήλωσε χαμηλή συμμετοχή των μαθητών με αναπηρία στο μάθημα. Καταλυτικό ρόλο φαίνεται να έχει η προσαρμογή στις ανάγκες του κάθε παιδιού, η εξατομίκευση του προγράμματος ΦΑ, τα κίνητρα και ο ρόλος του δασκάλου. Η δομή του μαθήματος φυσικής αγωγής κρίθηκε σημαντική για τη συμμετοχή των μαθητών, καθώς ενισχύει το κίνητρο για συμμετοχή. Ακόμη, επισημαίνουν πως η δομή πρέπει να είναι δομημένη και εξατομικευμένη.

Οι συμμετέχοντες χαρακτήρισαν θετικές τις εμπειρίες των παιδιών από τη συμμετοχή τους στο μάθημα της φυσικής αγωγής. Πρόσθετα, πιστεύουν ότι οι εν λόγω εμπειρίες εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τις δεξιότητες και τη στάση των εκπαιδευτικών απέναντι στην κατεύθυνση της διδασκαλίας χωρίς αποκλεισμούς. Έμφαση έδωσαν στη σημασία της εξειδίκευσης των εκπαιδευτικών πάνω στην εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς. Ως προς το αν λαμβάνουν οι γυμναστές ειδίκευση και επιμόρφωση στην ειδική αγωγή, φάνηκε πως οι απόψεις των συμμετεχόντων δίστανται. Συνήθως η ειδίκευση και η επιμόρφωση γίνονται στο μεταπτυχιακό. Συχνά ωστόσο είναι ελλιπής. Ωστόσο, οι συμμετέχοντες θεωρούν πως η ειδίκευση και η επιμόρφωση των γυμναστών στην ειδική αγωγή είναι σημαντική για την αποτελεσματικότητα του μαθήματος της φυσικής αγωγής.

Ακόμη, φάνηκε πως η στάση των εκπαιδευτικών φυσικής αγωγής απέναντι στην ένταξη των μαθητών με αναπηρία στις κανονικές τάξεις σχετίζεται με τις στάσεις, τις γνώσεις, καθώς και την εμπειρία κάθε εκπαιδευτικού. Οι συμμετέχοντες θεωρούν πως είναι εφαρμόσιμη η ένταξη των μαθητών με αναπηρία σε κανονικά εκπαιδευτικά περιβάλλοντα διδασκαλίας φυσικής αγωγής, αλλά υπό προϋποθέσεις. Όπως αναφέρουν, δυστυχώς δεν φαίνεται αυτό να λειτουργεί στο ελληνικό σχολείο. Οι συμμετέχοντες

αναφέρουν τη σημασία να υπάρχει εκπαιδευτικός με εξειδίκευση στην ειδική ΦΑ, αλλά και τα απαραίτητα μέσα και οι υποδομές. Ρόλο παίζει και η σοβαρότητα της αναπηρίας.

Στο πλαίσιο της έρευνας, διαπιστώθηκε πως τα βασικότερα εμπόδια ως προς τη συμμετοχή των μαθητών με αναπηρία στο μάθημα φυσικής αγωγής σήμερα είναι οι υποδομές, το εξειδικευμένο προσωπικό, τα οικονομικά, οι προκαταλήψεις και η σχολική κουλτούρα. Ως προς τις σημαντικότερες προκλήσεις, οι συμμετέχοντες ανέφεραν το κίνητρο για συμμετοχή, την προσαρμογή και την εξατομίκευση στη διδασκαλία. Στο τελευταίο μέρος της συνέντευξης, οι συμμετέχοντες ανέφεραν ποιες στρατηγικές διδασκαλίας θα μπορούσαν να ενισχύσουν τη συμμετοχή των μαθητών με αναπηρίες στο μάθημα της φυσικής αγωγής. Σύμφωνα με τις απαντήσεις τους, είναι ποικίλες οι στρατηγικές όπως η θετική ανατροφοδότηση, η παρακίνηση, η εξατομίκευση, η εναλλαγή ασκήσεων, η παροχή ασκήσεων διαβαθμισμένης δυσκολίας, η προοδευτική μάθηση, η ομαδοσυνεργατική προσέγγιση και οι βιωματικές δράσεις. Επίσης, υποστήριξαν πως η υιοθέτηση της συνεργατικής μάθησης στο πλαίσιο της φυσικής αγωγής χωρίς αποκλεισμούς είναι ωφέλιμη. Οι περισσότεροι την εφαρμόζουν ενώ δυο άτομα ανέφεραν πως υπάρχουν δυσκολίες στην εφαρμογή της. Τέλος, ανέφεραν πως η διδασκαλία από ομοτίμους μπορεί να βοηθήσει τους μαθητές με αναπηρίες να αυξήσουν τη συμμετοχή τους στο μάθημα φυσικής αγωγής, επισημαίνοντας ωστόσο και τους προβληματισμούς τους, όπως ο κίνδυνος ανάποδου ρατσισμού όπου θεωρούμε ότι μόνο ΑμεΑ έχουν το απαραίτητο υπόβαθρο να ασχοληθούν με ΑμεΑ.

Τα πορίσματα της παρούσας έρευνας είναι σύμφωνα με την υπάρχουσα βιβλιογραφία. Αξίζει να αναφερθεί πως τα εν λόγω πορίσματα αναδεικνύουν τη μεγάλη σημαντικότητα του θέματος και δίνουν κατευθύνσεις στους φορείς εκπαίδευσης για τη βέλτιστη διαχείριση του ζητήματος της συμμετοχής των παιδιών με αναπηρία στο μάθημα φυσικής αγωγής. Εστίαση πρέπει να δοθεί στα προγράμματα ειδίκευσης και επιμόρφωσης στην ειδική αγωγή για τους γυμναστές, στην ένταξη των μαθητών με αναπηρία σε κανονικά εκπαιδευτικά περιβάλλοντα διδασκαλίας φυσικής αγωγής, στη διασφάλιση ότι υπάρχουν τα απαραίτητα μέσα και οι υποδομές, αλλά και στην εξάλειψη των όποιων εμποδίων ως προς τη συμμετοχή των μαθητών με αναπηρία στο μάθημα φυσικής αγωγής. Πέρα από τις υποδομές και το εξειδικευμένο προσωπικό, χρειάζεται έμφαση στην οικονομική στήριξη από την Πολιτεία, αλλά και να μηδενιστούν οι προκαταλήψεις και να καλλιεργηθεί μια ανοικτή σχολική κουλτούρα. Το κίνητρο για συμμετοχή, η προσαρμογή και η εξατομίκευση στη διδασκαλία πρέπει

να αποτελούν βασικά στοιχεία για τη διδασκαλία του μαθήματος. Ολοκληρώνοντας, με βάση τους περιορισμούς της παρούσας έρευνας, προτείνεται μελλοντικά η διεξαγωγή ποιοτικής μεθόδου έρευνας, με εργαλείο τη συνέντευξη, σε σχολικούς διευθυντές και εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης επιλεγόμενους με απλή τυχαία δειγματοληψία. Αυτό θα επιτρέψει στα αποτελέσματα να μπορούν να γενικευθούν. Επίσης, προτείνεται η λήψη λεπτομερέστερων απαντήσεων για μια ολιστική κάλυψη του θέματος. Τέλος, θα μπορούσε να γίνει σύγκριση μεταξύ σχολείων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

Γαλάνης, Π. (2018). Ανάλυση δεδομένων στην ποιοτική έρευνα θεματική ανάλυση. *Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής*, 35(3), 416-421.

edu.klimaka.gr (2023). *Φυσική Αγωγή : Πρόγραμμα Σπουδών Δημοτικού Σχολείου*. Πρόσβαση στις 15/1/2023 από: <https://edu.klimaka.gr/mathimata/dhmotikou/3534-fysikh-agwgh-dhmotikou-sxoleiou>

Ζώνιου-Σιδέρη, Α. (επιμ.) (2004). *Σύγχρονες ενταξιακές προσεγγίσεις* (τόμος α'). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Ιωσηφίδης, Θ. (2008). *Ποιοτικές Μέθοδοι Έρευνας στις Κοινωνικές Επιστήμες*. Εκδόσεις Κριτική.

Καπρίνης Σ., & Λιάκος Κ. (2021). Άθληση και Αναπηρία: Μια διδακτική προσέγγιση στο μάθημα της Φυσικής Αγωγής για την ευαισθητοποίηση των παιδιών απέναντι στις κοινωνικές ανισότητες και τον κοινωνικό αποκλεισμό. *ΥΣΠΛΗΓΞ: Επιστημονικό Περιοδικό Φυσικής Αγωγής*, 2(1). <https://doi.org/10.12681/hsjpe.27439>

Μαστρογιάννης, Α. (2016). Ο υπολογιστής ειδικό, γνωστικό και υποστηρικτικό εργαλείο στην Ειδική Αγωγή: Μερικές παραδειγματικές, συνηγορικές περιπτώσεις. *Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης*, 2014(2), 309-327.

Νόμος 4547/2018 - ΦΕΚ 102/Α/12-6-2018: Αναδιοργάνωση των δομών υποστήριξης της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις. Πρόσβαση στις 15/1/2023 από: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-ekpaideuse/nomos-4547-2018-phek-102a-12-6-2018.html>

Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (2007). *Convention on the Rights of Persons with Disabilities 2007- Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία*. Πρόσβαση στις 15/1/2023 από: <http://treaties.un.org/>

Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, (2010). *Τα θεμελιώδη δικαιώματα των ατόμων με διανοητικές αναπηρίες και των ατόμων με προβλήματα ψυχικής υγείας*. Βιέννη.

Παπαγεωργίου, Γ. (2014). *Ποσοτική έρευνα*. Πρόσβαση στις 18/1/2023 από: https://sociology.soc.uoc.gr/pegasoc/wp-content/uploads/2014/10/Microsoft-Word-Papageorgiou_DEIGMATOLHPTIKH.pdf

Παναγιώτου, Α. (2006). *Επίδραση του προγράμματος "Παραολυμπιακή Ημέρα στα Σχολεία" στη στάση των μαθητών του τυπικού σχολείου σχετικά με την ένταξη παιδιών με αναπηρίες στο μάθημα της φυσικής αγωγής*. Αδημοσίευτη μεταπτυχιακή διατριβή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

Παναγιώτου, Α., Ευαγγελινού, Χ., Δουλκερίδου, Α., Κοΐδου, Ε., Μουρατίδου, Α., Αγωγής, Ε. Π. Φ., & Σερρών, Τ. Ε. Φ. Α. Α. (2009). Εκτίμηση της Στάσης Μαθητών του Γενικού Δημοτικού Σχολείου ως προς την Ένταξη Παιδιών με Αναπηρία στη Φυσική Αγωγή μετά από Πρόγραμμα Παρέμβασης. *Inquiries in Sport & Physical Education*, 7(2), 103-113.

Πούλιος, Ι., Κρυστάλλης, Χ., Δημητροπούλου, Δ., & Ευαγγελινού, Χ. (2018). Η αξιοποίηση του κινηματογράφου στο μάθημα της φυσικής αγωγής στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση. *Θέματα Επιστημών και Τεχνολογίας στην Εκπαίδευση*, 10(2-3), 135-152.

Τσιαβός, Π., Κογιάμη, Α., & Φλάγκου, Α. (2021). Αξιοποίηση καινοτόμων εργαλείων στην Εξ Αποστάσεως Διδασκαλία των Φυσικών Επιστημών στην Ειδική Αγωγή την περίοδο του Covid-19. *1ο Διεθνές Διαδικτυακό Εκπαιδευτικό Συνέδριο Από τον 20ο στον 21ο αιώνα μέσα σε 15 ημέρες*, 1, 658-671.

Ξένη

Acharya, A. S., Prakash, A., Saxena, P., & Nigam, A. (2013). Sampling: Why and how of it. *Indian Journal of Medical Specialties*, 4(2), 330-333.

Amor, A., Hagiwara, M., Shogren, K., Thompson, J., Verdugo, M.A., Burke, K., & Aguayo, V. (2019). International perspectives and trends in research on inclusive education: a systematic review. *International Journal of Inclusive Education*, 23(12), 1277-1295.

André, A., Louvet, B., & Deneuve, P. (2013). Cooperative group, risk-taking and inclusion of pupils with learning disabilities in physical education. *British Educational Research Journal*, 39(4), 677-693.

Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The Exercise of Control*. Basingstoke: W. H. Freeman.

Barboza, C., Ramos, A., Abreu, P., & Castro, H. (2019). Physical Education: Adaptations and Benefits for Deaf Students. *Creative Education*, 10, 714-725.

- Barnes, C., Mercer, G. & Shakespeare, T. (2010). The social model of disability', in A. Giddens & P. Sutton (eds.). *Sociology: Introductory readings*, 3rd edn (pp. 161–166). Cambridge: Polity Press.
- Barton, L. (2004). The disability movement: some observations. In *Disabling Barriers, Enabling Environments*, Edited by: Swain, J., French, S., Barnes, C. And Thomas, C. (pp. 285–290). London: Sage.
- Berg, B. L. (2007). *Qualitative research methods for the social sciences*. London: Pearson.
- Berghs, M., Atkin, K., Hatton, C., & Thomas, C. (2019). Do disabled people need a stronger social model: a social model of human rights? *Disability & Society*, 34(7-8), 1034-1039.
- Bertills, K., Granlund, M., Dahlström, Ö., & Augustine, L. (2018). Relationships between physical education (PE) teaching and student self-efficacy, aptitude to participate in PE and functional skills: with a special focus on students with disabilities, *Physical Education and Sport Pedagogy*, 23(4), 387-401.
- Block, E. M. (1995). Development and validation of the Children's Attitudes Toward Integrated Physical Education – Revised (CAIPE-R) Inventory. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 12, 60-77.
- Booth, T., & Ainscow, M. (2011). *Index for inclusion: Developing learning and participation in schools*. Bristol: CSIE.
- Braun, V., & Clarke, V. (2012). *Thematic analysis*. American Psychological Association.
- Butler, R. S., & Hodge, S. R. (2004). Social inclusion of students with disabilities in middle school physical education classes. *Research in Middle Level Education Online*, 27(1). Retrieved [9th August, 2022], from <http://www.nmsa.org/Publications/RMLEOnline/tabid/101/Default.aspx>
- Clarke, V., & Braun, V. (2017). Thematic analysis. *The Journal of Positive Psychology*, 12(3), 297-298.
- Coates, J., & Vickerman, P. (2010). Empowering Children with Special Educational Needs to Speak Up: Experiences of Inclusive Physical Education. *Disability and Rehabilitation*, 32(18), 1517–1526.
- Coster, W., & Khetani, M. A. (2008). Measuring participation of children with disabilities: Issues and challenges. *Disability and Rehabilitation*, 30(8), 639–648.

- Creswell, J. (2013). *Research design: qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. London, United Kingdom: Sage.
- Dalemans, R. J., De Witte, L. P., Wade, D. T., & Van den Heuvel, W. J. (2008). A description of social participation in working-age persons with aphasia: A review of the literature. *Aphasiology*, 22(10), 1071–1091.
- Dean, E. E., Fisher, K. W., Shogren, K. A., & Wehmeyer, M. L. (2016). Participation and Intellectual Disability: A Review of the Literature. *Intellectual and developmental disabilities*, 54(6), 427–439.
- Elliott, S. M. (2003). *The effect of teachers' attitudes toward inclusion on the practice and success levels of children with and without disabilities in physical education*. University of Virginia.
- Eyssen, I. C., Steultjens, M. P., Dekker, J., & Terwee, C. B. (2011). A systematic review of instruments assessing participation: challenges in defining participation. *Archives of physical medicine and rehabilitation*, 92(6), 983–997.
- Goodwin, D. L., & Watkinson, E. J. (2000). Inclusive Physical Education from the Perspective of Students with Physical Disabilities. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 17(2), 144–160.
- Haegele, J. A., Wilson, W. J., Zhu, X., Bueche, J. J., Brady, E., & Li, C. (2021). Barriers and facilitators to inclusion in integrated physical education: Adapted physical educators' perspectives. *European Physical Education Review*, 27(2), 297-311.
- Healy, S., Msetfi, R., & Gallagher, S. (2013). 'Happy and a Bit Nervous': The Experiences of Children with Autism in Physical Education. *British Journal of Learning Disabilities*, 41(3), 222–228.
- Hewitt, A., Heller, T., & Butterworth, J. (2015). Toward 2025: Promoting valued outcomes for people with IDD through National Goals 2015. *Inclusion*, 3(4), 282–287.
- Holland, K., Haegele, J. A., Zhu, X., & Bobzien, J. (2022). "Everybody Wants to be Included": Experiences with 'Inclusive' Strategies in Physical Education. *Journal of Developmental and Physical Disabilities*, 1-21.
- Imms, C., Adair, B., Keen, D., Ullenhag, A., Rosenbaum, P., & Granlund, M. (2016). 'Participation': A Systematic Review of Language, Definitions, and Constructs Used in Intervention Research with Children with Disabilities. *Developmental Medicine and Child Neurology*, 58(1), 29–38.
- Jordan, A., Glenn, C., & McGhie-Richmond, D. (2010). The Supporting Effective Teaching (SET) Project: The Relationship of Inclusive Teaching Practices to Teachers'

Beliefs About Disability and Ability, and About Their Roles as Teachers. *Teaching and Teacher Education: An International Journal of Research and Studies*, 26(2), 259–266.

King, G. (2013). Perspectives on Measuring Participation: Going Forward. *Child: Care, Health and Development*, 39(4), 466–469.

Kok, M., Kal, E., van Doodewaard, C., Savelsbergh, G., & van der Kamp, J. (2021). Tailoring explicit and implicit instruction methods to the verbal working memory capacity of students with special needs can benefit motor learning outcomes in physical education. *Learning and Individual Differences*, 89, 102019.

Law, M. (2002). Participation in the occupations of everyday life. *American Journal of Occupational Therapy*, 56(6), 640–649.

Martin, W., & Bridgmon, K. (2012). *Quantitative and statistical research methods: from hypothesis to results*. New Jersey, USA: Jossey-Bass

Mavilidi, M. F., Ruiter, M., Schmidt, M., Okely, A. D., Loyens, S., Chandler, P., & Paas, F. (2018). A Narrative Review of School-Based Physical Activity for Enhancing Cognition and Learning: The Importance of Relevancy and Integration. *Frontiers in Psychology*, 9, 2079. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.02079>

Maxwell, G., Alves, I., & Granlund, M. (2012). Participation and Environmental Aspects in Education and the ICF and the ICF-CY: Findings from a Systematic Literature Review. *Developmental Neurorehabilitation*, 15(1), 63–78.

Munoz, M. T., de la Piedra, C., Barrios, V., Garrido, G., & Argente, J. (2004). Changes in Bone Density and Bone Markers in Rhythmic Gymnasts and Ballet Dancers: Implications for Puberty and Leptin Levels. *European Journal of Endocrinology*, 151, 491-496.

Papadopoulou, D., Kokaridas, D., Papanikolaou, Z., & Patsiaouras, A. (2004). Attitudes of Greek physical education teachers toward inclusion of students with disabilities. *International Journal of Special Education*. 19, 104-111.

Perenboom, R. J., & Chorus A. M. (2003). Measuring participation according to the International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF). *Disability and Rehabilitation*, 25 (11-12), 577–587.

Pettersson, U. et al. (2000). Effect of High Impact Activity on Bone Mass and Size in Adolescent Female: A Comparative Study between Two Different Types of Sports. *Calcified Tissue International*, 67, 207-214.

- Qi, J. & Ha, A. (2012). Inclusion in Physical Education: A review of literature. *International Journal of Disability Development and Education*. *International Journal of Disability, Development and Education*, 59(3), 257-281.
- Queirós, A., Faria, D., & Almeida, F. (2017). Strengths and limitations of qualitative and quantitative research methods. *European journal of education studies*, 3(9), 369-387.
- Sarma, A. S. (2017). A Critical Review on Benefits of Different Physical Education Programs in School. *International Journal of physical Education, Sports and Health*, 4, 86-88.
- Sato, T., Hodge, S. R., Murata, N. M., & Maeda, J. K. (2007). Japanese physical education teachers' beliefs about teaching students with disabilities. *Sport, Education and Society*, 12(2), 211-230.
- Schalock, R. L., Borthwick-Duffy, S. A., Bradley, V. J., Buntinx, W. H., Coulter, D. L., Craig, E.M.,...Shogren, K. A. (2010). *Intellectual disability: Definition, classification, and systems of supports*. Washington, DC: American Association on Intellectual and Developmental Disabilities.
- Seymour, H., Reid, G., & Bloom, G.A. (2009). Friendship in Inclusive Physical Education. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 26(3), 201–219.
- Siamanda, V. (2016). Integration and Exclusion: The Evaluation System in Primary School. *Theory and Research in Education Sciences*, 10, 25-42.
- Smith, A. (2004). The Inclusion of Pupils with Special Educational Needs in Secondary School Physical Education. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 9(1), 37–54.
- UNICEF (2021). *Inclusive education. Every child has the right to quality education and learning*. Πρόσβαση στις 15/1/2023 από: <https://www.unicef.org/education/inclusive-education>.
- United Nations (2006). Convention on the Rights of Persons with Disabilities. *Treaty Series*, 2515, 3.
- Wang, L., Qi, J., & Wang, L. (2015). Beliefs of chinese physical educators on teaching students with disabilities in general physical education classes. *Adapted physical activity quarterly: APAQ*, 32(2), 137–155.
- Whiteneck, G., & Dijkers, M. P. (2009). Difficult to measure constructs: Conceptual and methodological issues concerning participation and environmental factors. *Archives of Physical Medicine and Rehabilitation*, 90(11), S22–S35.

World Health Organization. (2001). *International classification of functioning, disability and health: ICF*. Geneva, Switzerland.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α: ΟΔΗΓΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ

ΚΙΝΗΣΗΣ & ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΖΩΗΣ

Σπάρτη, 23/11/2022

Θέμα: Διεξαγωγή έρευνας

Επικοινωνία: Κυρκίρη Νικολέττα

Email: nikolkyrk@gmail.com

Ονομάζομαι Κυρκίρη Νικολέττα και είμαι μεταπτυχιακή Φοιτήτρια του Μεταπτυχιακού Προγράμματος «Οργάνωση και Διαχείριση Αθλητικών Δραστηριοτήτων για Άτομα με Αναπηρία», του τμήματος Οργάνωσης και Διαχείρισης Αθλητισμού, της Σχολής Ανθρώπινης Κίνησης και Ποιότητας Ζωής, του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου. Για την απόκτηση του μεταπτυχιακού διπλώματος θα πραγματοποιήσω έρευνα με τίτλο: «Διερεύνηση αντιλήψεων σχολικών διευθυντών και εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης ως προς τη συμμετοχή των μαθητών με αναπηρία στο μάθημα φυσικής αγωγής. Εμπόδια και προκλήσεις.»

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να μελετήσει τις αντιλήψεις σχολικών διευθυντών και εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης ως προς τη συμμετοχή των μαθητών με αναπηρία στο μάθημα φυσικής αγωγής, τα εμπόδια συμμετοχής και τις προκλήσεις που αναδύονται.

Πιο ειδικά, στόχοι της παρούσας έρευνας είναι να αποτυπωθούν αρχικά οι αντιλήψεις τους αναφορικά με τον βαθμό συμμετοχής των μαθητών με αναπηρία στο μάθημα φυσικής αγωγής, τα οφέλη από τη συμμετοχή και τις εμπειρίες των παιδιών από τη συμμετοχή τους στο μάθημα της φυσικής αγωγής. Ακόμη, θα εξεταστεί αν λαμβάνουν οι γυμναστές ειδίκευση και επιμόρφωση στην ειδική αγωγή, αν είναι εφαρμόσιμη η ένταξη των μαθητών με αναπηρία σε κανονικά εκπαιδευτικά περιβάλλοντα διδασκαλίας φυσικής αγωγής, ποια είναι τα βασικότερα εμπόδια και οι προκλήσεις ως προς τη συμμετοχή των μαθητών με αναπηρία στο μάθημα φυσικής αγωγής σήμερα και ποιες στρατηγικές διδασκαλίας μπορούν να ενισχύσουν τη συμμετοχή των μαθητών με αναπηρίες στο μάθημα της φυσικής αγωγής.

Με βάση την εργασιακή σας εμπειρία, ζητώ τη βοήθειά σας να συμπληρώσετε το ερωτηματολόγιο, που ακολουθεί. Πρέπει να ξέρετε ότι δεν υπάρχουν κίνδυνοι που να συνδέονται με τη συμμετοχή σας σ' αυτή την έρευνα. Η συμμετοχή σας είναι απολύτως εκουσία. Όλα τα στοιχεία που θα συλλεχθούν θα είναι αυστηρώς ανώνυμα. Αναφορά θα γίνει μόνο στον τίτλο θέσης που κατέχετε και θα χρησιμοποιηθεί αποκλειστικά και μόνο για ερευνητικούς σκοπούς. Διανομή ή διάθεση για άλλο σκοπό υπάρχει δέσμευση ότι είναι απαγορευτική από όλη την διαδικασία. Για να ολοκληρώσετε τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου δεν θα χρειαστείτε περισσότερο από 40 λεπτά. Θέλω να σας διαβεβαιώσω ότι τα στοιχεία που θα δώσετε θα κρατηθούν αυστηρά εμπιστευτικά ως ερευνητικό υλικό.

Παρακαλώ πολύ, όπως απαντήσετε λεπτομερώς στις παρακάτω ερωτήσεις της συνέντευξης.

Σας ευχαριστώ πολύ εκ των προτέρων για το χρόνο που θα διαθέσετε και την πολύτιμη βοήθειά σας.

Σας ευχαριστώ για τη συνεργασία σας

Με εκτίμηση,

Νικολέττα Κυρκίρη

Στην ακόλουθη έρευνα, οι ερωτήσεις ζητούν να απαντήσετε λεπτομερώς σχετικά με τη συμμετοχή των μαθητών με αναπηρία στο μάθημα φυσικής αγωγής, τα εμπόδια και τις προκλήσεις.

- 1) Το μάθημα φυσικής αγωγής προσφέρει, σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, σημαντικά οφέλη για τα παιδιά με αναπηρία. Ποια είναι η άποψη σας;
- 2) Πιστεύετε πως η φυσική αγωγή μπορεί να παρέχει στους μαθητές ένα πλαίσιο στο οποίο προωθείται η αυτοαποτελεσματικότητα και η συμμετοχή;
- 3) Πώς αξιολογείτε τον βαθμό συμμετοχής των μαθητών με αναπηρία στο μάθημα φυσικής αγωγής;
- 4) Θεωρείτε πως η δομή του μαθήματος φυσικής αγωγής είναι σημαντική για τη συμμετοχή των μαθητών;
- 5) Πώς θα χαρακτηρίζατε τις εμπειρίες των παιδιών από τη συμμετοχή τους στο μάθημα της φυσικής αγωγής;
- 6) Πιστεύετε ότι οι εν λόγω εμπειρίες εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τις δεξιότητες και τη στάση των εκπαιδευτικών απέναντι στην κατεύθυνση της διδασκαλίας χωρίς αποκλεισμούς;
- 7) Λαμβάνουν οι γυμναστές ειδικευση και επιμόρφωση στην ειδική αγωγή;
- 8) Θεωρείτε πως η ειδικευση και η επιμόρφωση των γυμναστών στην ειδική αγωγή είναι σημαντική για την αποτελεσματικότητα του μαθήματος της φυσικής αγωγής;
- 9) Πιστεύετε ότι η στάση των εκπαιδευτικών φυσικής αγωγής απέναντι στην ένταξη των μαθητών με αναπηρία στις κανονικές τάξεις σχετίζεται με το επίπεδο γνώσεων που οι εκπαιδευτικοί κατέχουν αναφορικά με τις ειδικές ανάγκες;
- 10) Είναι κατά τη γνώμη σας εφαρμόσιμη η ένταξη των μαθητών με αναπηρία σε κανονικά εκπαιδευτικά περιβάλλοντα διδασκαλίας φυσικής αγωγής;
- 11) Ποια θεωρείτε πως είναι τα βασικότερα εμπόδια ως προς τη συμμετοχή των μαθητών με αναπηρία στο μάθημα φυσικής αγωγής σήμερα;
- 12) Ποιες θεωρείτε πως είναι οι σημαντικότερες προκλήσεις ως προς τη συμμετοχή των μαθητών με αναπηρία στο μάθημα φυσικής αγωγής σήμερα;
- 13) Ποιες στρατηγικές διδασκαλίας θα μπορούσαν να ενισχύσουν τη συμμετοχή των μαθητών με αναπηρίες στο μάθημα της φυσικής αγωγής;
- 14) Ποια είναι η άποψη σας για την υιοθέτηση της συνεργατικής μάθησης στο πλαίσιο της φυσικής αγωγής χωρίς αποκλεισμούς;

15) Μπορεί η διδασκαλία από ομοτίμους να βοηθήσει τους μαθητές με αναπηρίες να αυξήσουν τη συμμετοχή τους στο μάθημα φυσικής αγωγής;

Δημογραφικά στοιχεία

1. Φύλο

Άνδρας

Γυναίκα

2. Ηλικία

18-30

31-40

41-50

51-60

61-67

3. Εκπαιδευτικό Επίπεδο

κάτοχος διδακτορικού

κάτοχος μεταπτυχιακού

πτυχιούχος πανεπιστημιακής σχολής

4. Οικογενειακή κατάσταση

Έγγαμος/η

Άγαμος/η

Διαζευγμένος/η

Χήρος/α

5. Εργασιακή θέση

διευθυντής/ ντρια

εκπαιδευτικός ΦΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β: ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

Σ1

- Η φυσική αγωγή στα παιδιά με αναπηρία είναι πολύ σημαντική. Μέσω της φυσικής δραστηριότητας κοινωνικοποιούνται, μαθαίνουν να συνεργάζονται και να ακολουθούν κανόνες. Επίσης μπορούν να βελτιώνουν σημαντικά την φυσική τους κατάσταση και τον νευρομυϊκό τους συντονισμό.
- Το μάθημα της φυσικής αγωγής ενισχύει την ενεργή συμμετοχή των μαθητών. Οι δραστηριότητες που επιλέγονται είναι ευχάριστες και πάντα ολοκληρώνονται με επιτυχία.
- Οι μαθητές με αναπηρία συμμετέχουν πάντα στο μάθημα της φυσικής αγωγής. Είναι συνεργάσιμοι και πρόθυμοι να ολοκληρώσουν οτιδήποτε τους ζητηθεί. Το μάθημα είναι πάντα προσαρμοσμένο ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες του κάθε παιδιού δημιουργώντας τους με αυτόν τον τρόπο ένα επιπλέον κίνητρο.
- Θεωρώ ότι η δομή του μαθήματος είναι πολύ σημαντική για την συμμετοχή των μαθητών καθώς η επιλογή των κατάλληλων δραστηριοτήτων αποτελεί σημαντικό κίνητρο για την συμμετοχή των μαθητών στο μάθημα της φυσικής αγωγής. Αρχικά θα πρέπει να υπάρχει διαβάθμιση όσο αναφορά τον βαθμό δυσκολίας των ασκήσεων ξεκινώντας από τις απλές προς τις πιο σύνθετες. Θα πρέπει οι στόχοι να είναι ξεκάθαροι, οι δραστηριότητες να είναι σύντομες και να υπάρχουν συχνές εναλλαγές.
- Τα παιδιά με αναπηρία μέσα από το μάθημα της φυσικής αγωγής αποκτούν πάρα πολλές θετικές εμπειρίες. Μαθαίνουν τα οφέλη της φυσικής αγωγής μέσα από ευχάριστες δραστηριότητες.
- Οι θετικές εμπειρίες που αποκτούν τα παιδιά με αναπηρία στο μάθημα της φυσικής αγωγής εξαρτώνται σαφέστατα από τις δεξιότητες και την στάση των εκπαιδευτικών. Επίσης οι εκπαιδευτικοί φυσικής αγωγής θα πρέπει να κάνουν την διδασκαλία τους ενδιαφέρουσα και να είναι κατάλληλα προσαρμοσμένη ώστε να μπορούν να συμμετέχουν όλοι οι μαθητές.

- Οι γυμναστές συνήθως λαμβάνουν εξειδίκευση στην ειδική αγωγή κατά την διάρκεια της τετραετούς φοίτησης τους στην σχολή. Επιπλέον οι περισσότεροι γυμναστές συνεχίζουν την ειδίκευση τους κάνοντας μεταπτυχιακό στην ειδική αγωγή και παρακολουθούν επιμορφωτικά σεμινάρια.
- Η ειδίκευση και η συνεχή επιμόρφωση των γυμναστών είναι επιβεβλημένη στην ειδική αγωγή. Μέσα από την συνεχή κατάρτιση βελτιώνουν σημαντικά την ποιότητα του μαθήματος τους και μπορούν να βοηθήσουν ουσιαστικά τους μαθητές με αναπηρία.
- Είναι πολύ σημαντικό κατά την γνώμη μου οι εκπαιδευτικοί να έχουν επιμορφωθεί κατάλληλα για τα άτομα με ειδικές ανάγκες έτσι ώστε να μπορούν να έχουν μια θετική στάση στην ένταξη των μαθητών με αναπηρία στις κανονικές τάξεις.
- Η ένταξη των μαθητών με αναπηρία σε κανονικά περιβάλλοντα διδασκαλίας φυσικής αγωγής θεωρώ ότι είναι εφαρμόσιμη με την προϋπόθεση ότι θα έχουν γίνει οι κατάλληλες προσαρμογές έτσι ώστε να μπορούν να συμμετέχουν όλα τα παιδιά.
- Ένα από τα πιο βασικότερα εμπόδια είναι η έλλειψη του κατάλληλου χώρου για την πραγματοποίηση του μαθήματος της φυσικής αγωγής. Υπάρχουν εμπόδια στην αυλή, δεν είναι οριοθετημένα και ο χώρος συνήθως είναι πάρα πολύ μικρός.
- Να αυξάνεται συνεχώς το κίνητρο συμμετοχής του στο μάθημα.
- Η συμμετοχή των μαθητών με αναπηρίες θα μπορούσε να ενισχυθεί με την χρήση των κατάλληλων κινήτρων και της θετικής ανατροφοδότησης.
- Πιστεύω ότι η υιοθέτηση της συνεργατικής μάθησης θα ωφελούσε τα παιδιά με αναπηρίες, θα οργανώνονταν καλύτερα το μάθημα, θα μάθαιναν να κατακτούν τους στόχους τους μέσα από την συνεργασία και την ομαδικότητα.
- Ναι πιστεύω ότι η διδασκαλία από ομοτίμους μπορεί να λειτουργήσει ως θετικό κίνητρο και με αυτόν τον τρόπο να αυξηθεί η συμμετοχή των μαθητών με αναπηρίες στο μάθημα της φυσικής αγωγής.

Δημογραφικά στοιχεία

Φύλο

Άνδρας

Γυναίκα

Ηλικία

18-30

31-40

41-50

51-60

61-67

Εκπαιδευτικό Επίπεδο

κάτοχος διδακτορικού

κάτοχος μεταπτυχιακού

πτυχιούχος πανεπιστημιακής σχολής

Οικογενειακή κατάσταση

Έγγαμος/η

Άγαμος/η

Διαζευγμένος/η

Χήρος/α

Εργασιακή θέση

διευθυντής/ ντρια

εκπαιδευτικός ΦΑ

- Αναμφισβήτητα, η φυσική Αγωγή προσφέρει αναρίθμητα οφέλη για παιδιά με αναπηρίες. Σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία τα οφέλη αυτά αφορούν στη μείωση της παχυσαρκίας, τη βελτίωση της καρδιοαναπνευστικής αντοχής, τη βελτίωση και ανάπτυξη των θεμελιωδών κινητικών προτύπων και ειδικότερα για τους μαθητές με νευρο-αναπτυξιακές διαταραχές, τους βοηθά στη μείωση στερεοτυπικών κινήσεων και στη βελτίωση των κοινωνικών δεξιοτήτων τους.
- Σαφώς. Με τη φυσική αγωγή μπορούμε να προσαρμόσουμε τις δραστηριότητες έτσι ώστε να συμμετέχουν όλοι οι μαθητές.
- Αν υπάρχουν οι κατάλληλες προσαρμογές στις δραστηριότητες, οι μαθητές μπορούν να συμμετέχουν σε υψηλό βαθμό. Αρκεί να λάβουμε υπόψη μας τις εξατομικευμένες ανάγκες του κάθε μαθητή και να σχεδιάσουμε ένα εξατομικευμένο πρόγραμμα διδασκαλίας.
- Φυσικά. Θα πρέπει να είναι δομημένη η διδασκαλία στις εξατομικευμένες ανάγκες του μαθητή για να είναι επιτυχής.
- Εάν το μάθημα έχει τη σωστή δομή, οι εμπειρίες των μαθητών είναι πάντα όμορφες.
- Σαφώς. Τα τελευταία χρόνια γίνεται μια τεράστια προσπάθεια συμπερίληψης των μαθητών με αναπηρίες. Ως καθηγήτρια προσαρμοσμένης κινητικής αγωγής διδάχθηκα και εφαρμόζω τις αρχές της διδασκαλίας χωρίς αποκλεισμούς.
- Όσοι έχουν ειδικότητα ΦΑ ναι, ενώ οι υπόλοιποι λαμβάνουν επιμορφώσεις όπως σεμινάρια, παρακολουθήσεις μιας ημερίδας κλπ.
- Εάν δεν ακολουθήσουν τον κύκλο σπουδών 'Προσαρμοσμένη Κινητική Αγωγή' η ειδίκευση είναι μηδαμινή.
- Εξαρτάται από τις γνώσεις, την εμπειρία και τις στάσεις απέναντι στους μαθητές με αναπηρίες.
- Εάν υπάρχει καθηγητής Προσαρμοσμένης Κινητικής Αγωγής, δηλαδή καθηγητής με εξειδίκευση στην ειδική ΦΑ, φυσικά και είναι εφαρμόσιμη.
- Οι υποδομές του σχολείου, η στελέχωση εξειδικευμένου προσωπικού και η σχολική κουλτούρα.

- Να σχεδιάσεις και να εφαρμόσεις ένα μάθημα ΦΑ προσαρμοσμένο στις εξατομικευμένες ανάγκες κάθε μαθητή.
- Συχνή εναλλαγή των ασκήσεων, για να κρατά το ενδιαφέρον των μαθητών. Δραστηριότητες που επιτρέπουν σε όλους τους μαθητές να απολαμβάνουν την επιτυχία μέσα από τη συμμετοχή τους.
- Θετική. Αρκεί να γίνει σωστά και μεθοδικά και όχι απλά να γίνει για να γίνει.
- Ναι, έχει τη δυναμική, αλλά πάλι με προϋποθέσεις

Δημογραφικά στοιχεία

Φύλο

Ανδρας

Γυναίκα

Ηλικία

18-30

31-40

41-50

51-60

61-67

Εκπαιδευτικό Επίπεδο

κάτοχος διδακτορικού

κάτοχος μεταπτυχιακού

πτυχιούχος πανεπιστημιακής σχολής

Οικογενειακή κατάσταση

Έγγαμος/η

Άγαμος/η

Διαζευγμένος/η

Χήρος/α

Εργασιακή θέση

διευθυντής/ ντρια

εκπαιδευτικός ΦΑ

Σ3

- Τα βοηθάει να ξεπερνούν το άγχος που τους δημιουργείται κατά την διάρκεια της ημέρας τους. Νιώθουν ελεύθερα , είναι η στιγμή που χαίρονται πραγματικά.
- Η φυσική αγωγή βοηθάει τα παιδιά με την βοήθεια του παιχνιδιού να προσπαθούν ποιο πολύ, να κάνουν πράγματα και να έχουν ποιο γρήγορα αποτελέσματα με περισσότερη επιτυχία.
- Ο μεγαλύτερος πληθυσμός των ατόμων με αναπηρία τους αρέσει το μάθημα της γυμναστικής και συμμετέχει με όρεξη και χαρά
- Συνήθως την δομή του μαθήματος ο εκπαιδευτικός την κάνει να είναι στα μέτρα και σύμφωνα με τις ικανότητες των μαθητών του.
- Θεωρώ ότι έχουν καλές εμπειρίες από το μάθημα και το κυριότερο από όλα βγαίνουν με πολύ χαρά από το μάθημα.
- Είναι σημαντικό το μάθημα να είναι σύμφωνα με τις ικανότητες του κάθε μαθητή και αυτό μόνο ο δάσκαλος μπορεί να το κάνει.; Εάν ένας μαθητής βγαίνει ικανοποιημένος από το μάθημα τότε οι εμπειρίες του θα είναι θετικές.
- Λαμβάνουν, αλλά όχι αυτή που είναι αναγκαία για να ασχοληθούν με αυτά τα άτομα.
- Ναι
- Το επίπεδο γνώσεων είναι σημαντικό αλλά δεν αρκεί αυτό.
- Μόνο όταν οι μαθητές με αναπηρία βρεθούν μέσα στο τυπικό σχολείο θα έχουν καλύτερα αποτελέσματα.
- Οι προκαταλήψεις και ο οικονομικός παράγοντας.
- Να μπορούν να συμμετέχουν στο μάθημα χωρίς να υπάρχουν διακρίσεις. Η πλήρη ένταξη τους.
- Οι μαθητές να δουλεύουν σύμφωνα με τις ικανότητες τους ,και με στόχο την ένταξη τους στην ομάδα γενικότερα.

- Είναι πολύ βασική και πρέπει να στηριζόμαστε σε αυτή όταν δουλεύουμε με παιδιά με αναπηρία.
- Οι μαθητές και με τους ομότιμους τους εξελίσσονται αλλά δεν βοηθούνται τόσο πολύ.

Δημογραφικά στοιχεία

Φύλο

Γυναίκα

Ηλικία

51-60

Εκπαιδευτικό Επίπεδο

κάτοχος μεταπτυχιακού

Οικογενειακή κατάσταση

Έγγαμος/η

Εργασιακή θέση

εκπαιδευτικός ΦΑ

- Το μάθημα της ΦΑ προσφέρει αδιαμφισβήτητα σημαντικά οφέλη προς τα παιδιά με αναπηρίες, καθώς σε πρώτη φάση βοηθά το σώμα τους, ώστε να αποκτήσει την κινητικότητα και την ενδυνάμωση που χρειάζεται. Επιπρόσθετα, κατά την προσωπική μου άποψη είναι ένα από τα μαθήματα που φέρνει τους μαθητές σε επαφή με το περιβάλλον κι αυτό είναι πολύ σημαντικό. Τέλος διδάσκει στα παιδιά την πειθαρχία και τη συνεργασία.
- Εννοείται πως το μάθημα της ΦΑ παρέχει στα παιδιά αυτό το πλαίσιο, τη στιγμή που η ίδια η φύση του μαθήματος αποσκοπεί σε αυτό.
- Από τη μέχρι στιγμής εμπειρία μου, η πλειοψηφία των παιδιών επιθυμεί να συμμετάσχει στο μάθημα της ΦΑ. Αυτό φυσικά ενισχύεται ιδιαίτερος, όταν ο καθηγητής ΦΑ καταφέρει και βρει αυτό που πραγματικά αρέσει σε κάθε ένα από τα παιδιά.
- Σημαντικό είναι ο καθηγητής να δημιουργήσει το κατάλληλο κλίμα, ώστε τα παιδιά με τη σειρά τους να υπάρχουν συμμετέχουν με μεγάλη χαρά, ανυπομονώντας για το μάθημα της ΦΑ. Επομένως, η δομή κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική.
- Οι εμπειρίες των μαθητών προς το μάθημα είναι εξαιρετες, κάτι που φαίνεται από τα θετικά σχόλια που αποκομίζουμε από τους ίδιους μας τους μαθητές. Η γυμναστική- άσκηση τους προσφέρει αυτό το οποίο τα υπόλοιπα μαθήματα δεν μπορούν να συνδυάσουν. Επαφή με το περιβάλλον, εκτόνωση μυαλού και άσκηση σώματος. Νους υγιής εν σώματι υγιεί.
- Φυσικά, αρκεί το μάθημα να διδάσκεται από εξειδικευμένο εκπαιδευτικό που ως βάση του έχει τα ενδιαφέροντά τους.
- Πλέον αρκετοί γυμναστές λαμβάνουν ειδίκευση στην ειδική αγωγή, καθώς ένα μεταπτυχιακό ή μία επιμόρφωση θεωρούνται απαραίτητα προσόντα, ώστε να καταφέρει να εργαστεί κάποιος.
- Φυσικά και κρίνεται σημαντική, ωστόσο προσωπικά πιστεύω πως μεγίστης σημασίας είναι η θέληση που έχει ο καθένας και ο αγώνας της επαγγελματικής του εξέλιξης πάνω στην ειδική αγωγή.
- Είναι πράγματι αρκετά δύσκολο, να εντάξεις κάποιον μαθητή με αναπηρία σε τυπική τάξη, παρόλ' αυτά πέρα φυσικά από τις γνώσεις που είναι

απαραίτητες, χρειάζεται υπομονή και προσπάθεια για να τα καταφέρεις μέχρι το βαθμό που το επιτρέπουν οι συνθήκες.

- Είναι εφαρμόσιμη ως ένα σημείο και πάντα με τη συνοδεία κι άλλου εκπαιδευτικού.
- Το βασικότερο πρόβλημα είναι οι ελλειπείς εγκαταστάσεις που υπάρχουν στις σχολικές μονάδες.
- Η σημαντικότερη πρόκληση είναι να καταφέρει ο γυμναστής να παρακινήσει το μαθητή, γεγονός που προϋποθέτει φαντασία, οργάνωση σκέψης και δομής μαθήματος, ενώ θα πρέπει να ληφθούν σοβαρά και τα ενδιαφέροντά τους.
- Μέσω της στελέχωσης των σχολικών μονάδων με όργανα γυμναστικής που θα κάνουν πιο ελκυστικό το μάθημα.
- Συμφωνώ με την υιοθέτηση της συνεργατικής μάθησης. Μάλιστα στο δικό μου μάθημα την εφαρμόζω, όπου οι μαθητές μου δουλεύουν σε ομάδες με άλλους μαθητές, γεγονός που έχει θετικό πρόσημο.
- Θεωρώ πως δε θα ήταν άσχημο. Ίσα ίσα κάθε εμπειρία που μπορεί να λειτουργήσει και ως πρότυπο για τα παιδιά θα ήταν καλό να υπάρχει.

Δημογραφικά στοιχεία

Φύλο

Ανδρας

Γυναίκα

Ηλικία

18-30

31-40

41-50

51-60

61-67

Εκπαιδευτικό Επίπεδο

- κάτοχος διδακτορικού
- κάτοχος μεταπτυχιακού
- πτυχιούχος πανεπιστημιακής σχολής

Οικογενειακή κατάσταση

- Έγγαμος/η
- Άγαμος/η
- Διαζευγμένος/η
- Χήρος/α

Εργασιακή θέση

- διευθυντής/ ντρια
- εκπαιδευτικός ΦΑ

Σ5

- Χωρίς αμφιβολία, τα οφέλη είναι τεράστια. Πέρα από το αυτονόητο, δηλαδή τη βελτίωση των δεικτών που αφορούν τη φυσική κατάσταση, το νευρομυϊκό συντονισμό, τη βελτίωση της δύναμης, της αντοχής, της ελαστικότητας κλπ, υπάρχει άμεση ωφέλεια και στη βελτίωση της αυτοεικόνας και αυτοεκτίμησης. Επιπλέον, με την εκμάθηση βασικών δεξιοτήτων σε παιχνίδια, αθλήματα ή χώρους δίνεται η δυνατότητα εύρεσης κοινού τόπου με τον τυπικό αθλητισμό, άρα και καλύτερης κοινωνικοποίησης.
- Αν έχουμε στο νου μας σαν ζητούμενο τη συμμετοχή κι όχι μόνο την άριστη εκτέλεση κινητικών δεξιοτήτων. Αν όμως ζητούμενο είναι η ώθηση στην ενασχόληση με τη ΦΑ και όχι η παραγωγή αθλητών, τότε ναι. Αυτό αφορά τόσο τους μαθητές που ανήκουν στον τυπικό πληθυσμό, όσο και τους μαθητές με αναπηρία.

- Ο βαθμός συμμετοχής των μαθητών με αναπηρία κι όχι μόνο είναι συνάρτηση με τη δυνατότητα για θετική ανατροφοδότηση, αλλά και την παροχή πολλών εναλλακτικών για άθληση.
- Ναι. Ένα ανελαστικό 45 λεπτό δεν αφήνει περιθώρια για εμπλοκή παρά μόνο σε όσους ήδη το έχουν.
- Υπάρχει μια λεπτή γραμμή ισορροπίας ανάμεσα στη συμπερίληψη, τη βαρεμάρα και τον αποκλεισμό (οικειοθελή ή όχι). Σε γενικές γραμμές ένα καλά οργανωμένο μάθημα με σαφή στόχευση, αλλά και αντανακλαστικά διόρθωσης της πορείας του έχει θετικό πρόσημο στους μαθητές.
- Σαφέστατα ναι. Σίγουρα όμως και το περιβάλλον των μαθητών επηρεάζει θετικά ή αρνητικά.
- Όσοι έχουν ειδικότητα ΦΑ ναι. Για τους υπόλοιπους συναδέλφους αντίστοιχα τα σεμινάρια ή η προσωπική αναζήτηση βοηθά.
- Φυσικά, όπως και σε όλα τα υπόλοιπα αντικείμενα της ΦΑ. Όμως θεωρώ ότι κλειδί είναι η προδιάθεση του καθηγητή ΦΑ και η ελαστικότητα στη σκέψη του.
- Ναι, αλλά και σύμφωνα με την κοσμοθεωρία τους.
- Στην ελληνική σχολική πραγματικότητα είναι δύσκολη η καθολική ένταξη, καθώς δεν υπάρχουν ούτε υποδομές, ούτε τα μέσα, ούτε και το ανθρώπινο δυναμικό. Αν μιλάμε για μαθητές με αναπηρία που φοιτούν ήδη σε σχολείο γενικής αγωγής, τότε είναι περισσότερο εφικτό. Αν προσπαθήσει να γίνει ένταξη για την ένταξη, τότε κινδυνεύουμε με το φαινόμενο του μπούμερανγκ.
- Υποδομές, μέσα και ανθρώπινο δυναμικό αποτελούν τα βασικότερα εμπόδια, με αναπόφευκτη συνέπεια την αποχή των μαθητών με αναπηρία στο μάθημα της ΦΑ.
- Βασική πρόκληση είναι η συμμετοχή να γίνει μέρος της μαθητικής καθημερινότητας. Να δίνουμε χρόνο στο μαθητή μας, χωρίς αυτός ο χρόνος να στερείται από τους συμμαθητές. Βασική πρόκληση είναι να υπάρχουν τα μέσα για να μπορέσει ο καθηγητής ΦΑ να εφαρμόσει το πρόγραμμά του.
- Βασική στρατηγική είναι η καλλιέργεια αρχικά της ενσυναίσθησης σε όλους τους μαθητές, τυπικής ανάπτυξης και μη. Έπειτα, η παροχή

ασκήσεων διαβαθμισμένης δυσκολίας όπου ο κάθε μαθητής μπορεί να επιλέξει το επίπεδο δυσκολίας της άσκησης.

- Θετική άποψη με την προϋπόθεση ότι οι συνεργάτες θα έχουν ισότιμη εμπλοκή και δε θα χρεώνεται ο ένας το ρόλο του δασκάλου πάντα, ώστε να χάνει τη χαρά του μαθήματος της ΦΑ.
- Ίσως ναι, σε αρχικά στάδια, ώστε να υπάρξει μια οικειότητα. Διαφορετικά, υπάρχει ο κίνδυνος ανάποδου ρατσισμού όπου θεωρούμε ότι μόνο ΑμεΑ έχουν το απαραίτητο υπόβαθρο να ασχοληθούν με ΑμεΑ.

Δημογραφικά στοιχεία

Φύλο

Ανδρας

Γυναίκα

Ηλικία

18-30

31-40

41-50

51-60

61-67

Εκπαιδευτικό Επίπεδο

κάτοχος διδακτορικού

κάτοχος μεταπτυχιακού

πτυχιούχος πανεπιστημιακής σχολής

Οικογενειακή κατάσταση

Έγγαμος/η

Άγαμος/η

Διαζευγμένος/η

Χήρος/α

Εργασιακή θέση

διευθυντής/ ντρια

εκπαιδευτικός ΦΑ

Σ6

- Συμφωνώ, ενισχύει την αυτοεικόνα και την αυτοπεποίθησή τους.
- Ναι.
- Η συμμετοχή των μαθητών εξαρτάται από την ιδιαιτερότητα καθενός κι όλοι συμμετέχουν ευχάριστα στο βαθμό που μπορούν.
- Φυσικά γιατί πρέπει να συνυπολογίζεται στο σχεδιασμό του μαθήματος η ιδιαιτερότητα του κάθε μαθητή.
- Θετικές, αν κρίνουμε από τις αντιδράσεις τους.
- Ναι, αρκεί το μάθημα να διδάσκεται από εξειδικευμένο και καταρτισμένο εκπαιδευτικό που λαμβάνει υπόψη του και τα ενδιαφέροντα των μαθητών.
- Πολλοί δεν το κάνουν, αν και θα έπρεπε διότι διαφορετικά οι δυσκολίες σε αυτό τον χώρο είναι απροσπέραστες.
- Είναι σημαντική τόσο για τον εκπαιδευτικό όσο και για το μαθητή.
- Σχετίζεται άμεσα με τις γνώσεις, αλλά και τις προσωπικές απόψεις.
- Με τις υπάρχουσες συνθήκες, όχι. Υπάρχουν σημαντικές ελλείψεις τόσο σε προσωπικό, όσο και στις κτιριακές υποδομές των σχολείων.
- Η έλλειψη ειδικευμένων εκπαιδευτικών και η έλλειψη κατάλληλων υποδομών.
- Να δοθούν κίνητρα στους μαθητές. Εξειδικευμένα προγράμματα που να στοχεύουν στα ενδιαφέροντά τους και στις δυνατότητες του καθενός.

- Να γίνει ελκυστικό το μάθημα με τη χρήση κατάλληλων οργάνων και να υπάρχει και επιβράβευση της προσπάθειας.
- Στην υπάρχουσα εκπαιδευτική πραγματικότητα, καθίσταται εξαιρετικά δύσκολο.
- Φυσικά θα μπορούσε, αρκεί να υπάρχουν στο ίδιο σχολικό πλαίσιο.

Δημογραφικά στοιχεία

Φύλο

Ανδρας

Γυναίκα

Ηλικία

18-30

31-40

41-50

51-60

61-67

Εκπαιδευτικό Επίπεδο

κάτοχος διδακτορικού

κάτοχος μεταπτυχιακού

πτυχιούχος πανεπιστημιακής σχολής

Οικογενειακή κατάσταση

Έγγαμος/η

Άγαμος/η

Διαζευγμένος/η

Χήρος/α

Εργασιακή θέση

διευθυντής/ ντρια

εκπαιδευτικός ΦΑ

Σ7

- Παρέχει οφέλη πάνω στη σωματική, ψυχική και νοητική κατάσταση των μαθητών με αναπηρία σε βαθμό που μπορεί να τα ωθήσει στην αυτοεξυπηρέτηση και στην πιο άμεση κοινωνικοποίησή τους στο σύνολο.
- Βεβαίως, Η ΦΑ αποτελεί ένα μάθημα όπου μπορούμε να προσαρμόσουμε τις δραστηριότητές μας με τέτοιο τρόπο, ώστε να συμμετέχουν όλοι οι μαθητές.
- Αναλόγως το βαθμό αναπηρίας του κάθε μαθητή. Κάθε αναπηρία είναι διαφορετική, κάτι που μας ωθεί στο να το λάβουμε υπόψη μας και να προβούμε στο σχεδιασμό κατάλληλων, προσαρμοσμένων δραστηριοτήτων, ώστε να είναι εφικτή η συμμετοχή των μαθητών σε μεγάλο βαθμό. Αν αναφερθούμε σε ποσοστό, θα έλεγα ότι επιτυγχάνεται στο 60%.
- Σαφώς. Η διδασκαλία θα πρέπει να είναι προσαρμοσμένη στις εξατομικευμένες ανάγκες του μαθητή, ώστε να υπάρξει επιτυχία.
- Εάν το μάθημα είναι δομημένο με το σωστό τρόπο, οι εμπειρίες των μαθητών είναι όμορφες. Συνήθως τα παιδιά αποζητούν το μάθημα της ΦΑ και επιθυμούν να συμμετάσχουν σε παιδαγωγικά παιχνίδια.
- Φυσικά. Ειδικότερα, τα τελευταία χρόνια γίνεται προσπάθεια συμπερίληψης των μαθητών με αναπηρίες και θεωρώ πως επιτυγχάνεται σε μεγάλο ποσοστό.
- Οι γυμναστές με ειδικότητα σίγουρα ναι. Όσοι δεν έχουν ειδικότητα παρακολουθούν ίσως κάποιες επιμορφώσεις όπως σεμινάρια και συνέδρια.
- Θεωρώ πως ναι, καθώς ιδανικά θα βοηθούσε στην καλύτερη κατάρτισή τους.
- Είναι κάτι το οποίο εξαρτάται αφενός από τις γνώσεις του εκάστοτε καθηγητή, καθώς και από την εμπειρία που διαθέτει.

- Ναι, αλλά υπό προϋποθέσεις, όπως οι κατάλληλες υποδομές και το σωστά καταρτισμένο προσωπικό.
- Οι υποδομές του σχολείου, η απώλεια εξειδικευμένου προσωπικού και η αποδοχή.
- Να σχεδιάσεις και να εφαρμόσεις ένα μάθημα ΦΑ προσαρμοσμένο στις εξατομικευμένες ανάγκες κάθε μαθητή.
- Συχνή εναλλαγή των ασκήσεων, για να κρατά το ενδιαφέρον των μαθητών. Δραστηριότητες που επιτρέπουν σε όλους τους μαθητές να απολαμβάνουν την επιτυχία μέσα από τη συμμετοχή τους.
- Θετική. Αρκεί να γίνει σωστά και μεθοδικά και όχι απλά να γίνει για να γίνει.
- Θεωρώ πως ναι

Δημογραφικά στοιχεία

Φύλο

Ανδρας

Γυναίκα

Ηλικία

18-30

31-40

41-50

51-60

61-67

Εκπαιδευτικό Επίπεδο

κάτοχος διδακτορικού

κάτοχος μεταπτυχιακού

πτυχιούχος πανεπιστημιακής σχολής

Οικογενειακή κατάσταση

- Έγγαμος/η
- Άγαμος/η
- Διαζευγμένος/η
- Χήρος/α

Εργασιακή θέση

- διευθυντής/ ντρια
- εκπαιδευτικός ΦΑ

Σ8

- Προσφέρει σημαντικά οφέλη σε επίπεδα τόσο φυσικής κατάστασης, όσο και ψυχολογίας.
- Ναι, και αυτό σχετίζεται με την επίτευξη στόχων στο μάθημα.
- Στους περισσότερους μαθητές αρέσει πολύ η ΦΑ και έχουν ενεργή συμμετοχή στο μάθημα.
- Σαφώς, Η διδασκαλία θα πρέπει να είναι δομημένη στις ανάγκες του κάθε μαθητή. Μόνο τότε υπάρχει επιτυχία.
- Πολύ καλές, καθώς είναι χαρούμενα και πρόθυμα να συμμετέχουν.
- Φυσικά. Τελευταία μάλιστα γίνεται προσπάθεια ενσωμάτωσης των μαθητών με αναπηρίες. Θεωρώ πως η πλειοψηφία εφαρμόζει τη διδασκαλία, χωρίς αποκλεισμούς.
- Όχι, εκτός και έχουν διαλέξει τη συγκεκριμένη ειδικότητα.
- Η ειδίκευση είναι ελάχιστη, εκτός και επιλέξουν ως ειδικότητά τους την ειδική αγωγή.
- Πιστεύω πως σχετίζεται με τις στάσεις, τις γνώσεις, καθώς και την εμπειρία κάθε εκπαιδευτικού.
- Αναλόγως το βαθμό αναπηρίας. Για παράδειγμα, μια βαριά μορφή αυτισμού και βάσει των υποδομών που υπάρχουν στα σχολεία αυτή τη στιγμή θα καθιστούσε την ένταξη πολύ δύσκολη.

- Τα βασικότερα εμπόδια καθίστανται η υλικοτεχνική υποδομή, καθώς και η σχολική κουλτούρα.
- Ο σχεδιασμός και η εφαρμογή, το οποίο θα είναι προσαρμοσμένο στις ανάγκες κάθε μαθητή.
- Η προοδευτική μάθηση, καθώς και η προσαρμοσμένη και εξειδικευμένη άσκηση.
- Συμφωνώ, καθώς επιφέρει αποτελέσματα θετικών επιτυχιών.
- Δε θα ήταν λάθος, ωστόσο θα πρέπει να είναι κάποιος γνωστός στη σχολική κοινότητα.

Δημογραφικά στοιχεία

Φύλο

Ανδρας

Γυναίκα

Ηλικία

18-30

31-40

41-50

51-60

61-67

Εκπαιδευτικό Επίπεδο

κάτοχος διδακτορικού

κάτοχος μεταπτυχιακού

πτυχιούχος πανεπιστημιακής σχολής

Οικογενειακή κατάσταση

- Έγγαμος/η
- Άγαμος/η
- Διαζευγμένος/η
- Χήρος/α

Εργασιακή θέση

- διευθυντής/ ντρια
- εκπαιδευτικός ΦΑ

Σ9

- Συμφωνώ, επιφέρει πολλά οφέλη τόσο σε δεξιότητες όσο και στα πλαίσια καλύτερης ένταξης στο κοινωνικό σύνολο.
- Σαφώς και ναι.
- Θεωρώ πως δεν υπάρχει η κατάλληλη προσέγγιση, επομένως η συμμετοχή είναι σχετικά χαμηλή.
- Σαφέστατα. Η παρακίνηση μέσω της δομής παίζει σπουδαίο ρόλο.
- Θετικές κατά την πλειονότητα, γεγονός που φαίνεται από τις αντιδράσεις τους προς το μάθημα.
- Κατά κύριο λόγο από την στάση των εκπαιδευτικών. Το μάθημα της ΦΑ πρέπει να διδάσκεται από εξειδικευμένους εκπαιδευτικούς.
- Σε μεταπτυχιακές σπουδές και μέσω σεμιναρίων. Όχι από το προπτυχιακό.
- Ιδανικά ναι, ώστε να υπάρχει όσο το δυνατόν καλύτερη κατάρτιση σφαιρικά.
- Ναι, το πιστεύω. Σχετίζεται ειδικά με τις γνώσεις και τις προσωπικές απόψεις.
- Ναι, υπό προϋποθέσεις, όπως κατάλληλες υποδομές, σωστά καταρτισμένο προσωπικό κ.α.
- Ελλιπής κατάρτιση των εκπαιδευτικών, έλλειψη υποδομών.
- Να αυξάνεται διαρκώς το κίνητρο συμμετοχής του στο μάθημα.
- Καλύτερη δόμηση πλάνου μαθήματος, συνεχής προσθήκη νέων κινήτρων για του μαθητές.

- Είμαι υπέρ της συνεργατικής μάθησης, τα οφέλη της μπορούν να είναι αμφίδρομα , για τους μαθητές με ειδικές ανάγκες και μη. Η αλληλεπίδραση και η συνύπαρξη είναι μεγίστης σημασίας.
- Ενδεχομένως ναι, λειτουργώντας ως πρότυπο για τα παιδιά.

Δημογραφικά στοιχεία

5. Φύλο

Άνδρας

Γυναίκα

6. Ηλικία

18-30

31-40

41-50

51-60

61-67

7. Εκπαιδευτικό Επίπεδο

κάτοχος διδακτορικού

κάτοχος μεταπτυχιακού

πτυχιούχος πανεπιστημιακής σχολής

8. Οικογενειακή κατάσταση

Έγγαμος/η

Άγαμος/η

Διαζευγμένος/η

Χήρος/α

5. Εργασιακή θέση

διευθυντής/ ντρια

εκπαιδευτικός ΦΑ

Σ10

- Θεωρώ πως τα οφέλη ποικίλουν, είναι σωματικά, συναισθηματικά, κοινωνικά. Ο μαθητής μπορεί να λάβει σπουδαία οφέλη από τη συμμετοχή του στο μάθημα φυσικής αγωγής.
- Σαφώς, μέσα από το μάθημα φυσικής αγωγής τα παιδιά μπορούν να αναπτύξουν σημαντικές δεξιότητες όπως η αυτοαποτελεσματικότητα, η αποτελεσματική αλληλεπίδραση με τα άλλα παιδιά, καθώς και η κοινωνική συμμετοχή
- Πιστεύω πως σε μια γενική βάση είναι ικανοποιητική η συμμετοχή. Το κάθε παιδί συμμετέχει στο βαθμό που επιθυμεί και μπορεί, με βάση την ιδιαιτερότητα του.
- Ναι, και όπως αναφέρει και το Πρόγραμμα Σπουδών της Φυσικής Αγωγής στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, αφητηρία αποτελούν τα μαθησιακά αποτελέσματα, με βάση τη γενική αρχή του μη αποκλεισμού και την αναγνώριση του δικαιώματος όλων των παιδιών στη μάθηση, στη διά βίου υγεία και στην ποιότητα ζωής.
- Τα πιο πολλά παιδιά φαίνεται να χαίρονται από τη συμμετοχή τους, έχουν θετική στάση.
- Και βέβαια. Οι εκπαιδευτικοί επιδρούν σημαντικά μέσα από τη στάση τους απέναντι στην ένταξη, αλλά και μέσα από τη γνώση, την κατάρτιση και τις δεξιότητες τους. Η ποιότητα της εμπειρίας των εκπαιδευτικών έχει οπωσδήποτε σπουδαίο ρόλο στη διαμόρφωση θετικών πεποιθήσεων απέναντι στην κατεύθυνση της διδασκαλίας χωρίς αποκλεισμούς.
- Δυστυχώς όχι πάντα, αν και θα ήταν σημαντικό να γίνεται από όλους.
- Σαφώς, διότι η ειδίκευση και η επιμόρφωση των γυμναστών στην ειδική αγωγή θα συμβάλλει στη βέλτιστη κατανόηση και διαχείριση των ζητημάτων της ένταξης και της συμμετοχής.
- Ναι, ισχύει και είναι σημαντικό αυτή η γνώση να στηρίζει το όλο εγχείρημα της ένταξης.

- Θεωρητικά είναι, βάσει νομοθεσίας, αλλά πρακτικά τα κενά είναι πολλά, σε υποδομές, προσωπικό, υλικά, στοιχεία που δεν κάνουν εφαρμόσιμη την ένταξη των μαθητών με αναπηρία σε κανονικά εκπαιδευτικά περιβάλλοντα διδασκαλίας φυσικής αγωγής.
- Η έλλειψη επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών ΦΑ και οι ανεπάρκειες σε υλικά και δομές
- Η αποδοχή της διαφορετικότητας στο σχολείο, η εστίαση στις ανάγκες κάθε παιδιού και τα κατάλληλα κίνητρα για συμμετοχή στο μάθημα της ΦΑ
- Θεωρώ πως η ομαδοσυνεργατική προσέγγιση και οι βιωματικές δράσεις είναι σπουδαίες προς την κατεύθυνση αυτή.
- Η συνεργατική μάθηση μπορεί να αυξήσει τη συμμετοχή, μέσα σε ένα πλαίσιο αμοιβαίας αποδοχής, αλληλοσεβασμού και αλληλοϋποστήριξης. Είναι όμως δύσκολη η υιοθέτηση της με βάση τα εμπόδια που υπάρχουν.
- Ναι, και πιστεύω πως θα κινούσε το ενδιαφέρον των παιδιών. Αρκεί να μπορεί να υλοποιηθεί με δημιουργικότητα.

Δημογραφικά στοιχεία

Φύλο

Ανδρας

Γυναίκα

Ηλικία

18-30

31-40

41-50

51-60

61-67

Εκπαιδευτικό Επίπεδο

- κάτοχος διδακτορικού
- κάτοχος μεταπτυχιακού
- πτυχιούχος πανεπιστημιακής σχολής

Οικογενειακή κατάσταση

- Έγγαμος/η
- Άγαμος/η
- Διαζευγμένος/η
- Χήρος/α

Εργασιακή θέση

- διευθυντής/ ντρια
- εκπαιδευτικός ΦΑ